

Rubeus Egyesület

1072 Budapest, Akácfa u.22. Tel.: 06-30/ 511-81-03
e-mail: rubeus@rubeus.hu, rubeus@freemail.hu
www.rubeus.hu

A javítóintézeti nevelés, mint támogató intézmény dezintegrációs hatásai

Készítette: dr. Lénárd Krisztina

Rácz Andrea

2003.

Ezúton szeretne köszönetet mondani a Rubeus Egyesület, a Javítóintézeti nevelés, mint támogató rendszer dezintegrációs hatásai címmel megvalósult kutatás elkészüléséért az Egészségügyi, Szociális- és Családügyi Minisztériumnak, B. Aczél Annának, Karanedev Ivánnénak, Magyar Lászlónak, Szarka Attilának, Szim Andrásnak, az intézményben dolgozó szakembereknek, az interjút vállalt fiataloknak és családtagjaiknak, továbbá Dr. Bodor Tibor bírónak, Dr. Bogár Péter és Dr. Szekeres Ibolya ügyészeknek. A minisztériumi állásfoglalásokért Ocsovai Tamásnak (GYISM), E. Vámos Ágnesnek (OM), Dr. Lévai Katalinnak (FMM), a kutatásban végzett munkájáért Ivády Tamásnak és Szücsné Dér Erzsébetnek szeretnék köszönetet mondani.

Lektorálta: Szikulai István

Minden jog fenntartva a Rubeus Egyesületnek!

Tartalom

Bevezetés	5.
Fogalmi definíciók	
A bűnözés alakulása Magyarországon	
Gondolatok a javítóintézeti nevelésről	
Visszaterelő mechanizmusok jogi szabályozása a jogerős, illetve az előzetes letartóztatásba helyezett fiatalkorúak esetén	
A kutatás céljai, alkalmazott módszerek	
A kutatás módszertana	
A kutatás hipotézisei, fő kérdései	
A javítóintézeti nevelés intézményének helye a reszocializációs illetve a büntetőjogi rendszerben, a jogi szabályozás vizsgálata	16.
A fiatalkorúval szemben alkalmazott szankció célja	
A javítóintézeti nevelés elrendelése	
A javítóintézeti nevelés végrehajtása	
A fiatalkorú jogai, kötelességei	
Az intézet szervezeti felépítése és működési rendje	
A fiatalkorú gondozása, nevelése	
A fiatalkorú oktatása, képzése	
Kapcsolattartás	
Ideiglenes elbocsátás	
Társadalmi beilleszkedést elősegítő szabályok	
A fiatalkorú elbocsátása	
Utógondozás	
Az előzetes letartóztatás elrendelése	
Az előzetes letartóztatás végrehajtása javítóintézetben	
2003. július 1.-jén módosuló szabályok	
A javítóintézet írott szabályainak elemzése	36.
Felhasznált dokumentumok jegyzéke	
<i>Szervezeti és Működési Szabályok</i>	
Az intézet jogállása, rendeltetése, feladata	
Az intézet szervezeti felépítése	
Vezetés, irányítás, működés	

Kapcsolattartás	
<i>Pedagógia, nevelés</i>	
Nevelés célja	
Nevelés területei	
Nevelési módszerek	
Nevelési rendszer	
Oktatás, munkafoglalkoztatás	
<i>Házirend</i>	
Napirend	
Neveltek jogai és kötelezettségei	
Fegyelmezési és jutalmazási rend	
Kapcsolattartási rend	
A javítóintézeti nevelés rendszerébe való be- illetve kikerülés lehetséges módjai	76.
Javítóintézet igazgatói	78.
Fiatal bűnelkövetők nevelésében részt vevő szakemberek	87.
Fiatal bűnelkövetők	102.
Fiatal bűnelkövetők hozzátartozói	120.
Jogalkalmazók	126.
Minisztériumi állásfoglalások	133.
Nemzetközi kitekintés	135.
Konklúzió	137.
SWOT – analízis	141.
Policy ajánlások	143.
Mellékletek	146.
Irodalom	156.

„Gyengeségeink és kínjaink nem jelentik okvetlenül azt,
hogy bűnösök vagyunk.”

/T.De Quincey/

A javítóintézeti nevelés, mint támogató intézmény dezintegrációs hatásai című kutatás az Egészségügyi, Szociális –és Családügyi Minisztérium 2002. évi ' Társadalmi kirekesztés elleni küzdelem ' címmel kiírt pályázat keretében valósul meg, melynek fő célja a javítóintézeti nevelés, mint támogató rendszer analitikus elemzése a jogszabályok, az ellátórendszer írott szabályainak, a pedagógiai elvek és módszerek, illetve a javítóintézetben nevelkedő fiatalok társas kapcsolatainak, családi, illetve mikrokörnyezetének elemzése által. A kutatási munka szociológiai és társadalompolitikai aspektusok mentén rendszerszemléletet képvisel.

Fogalmi definíciók

A társadalmi beilleszkedési zavarokat, *deviáns* viselkedésmódként leírt jelenségeket, mint alkohol és drogfüggőség, bűnözés, öngyilkosság, a társadalmi élet mikro-szintjének, az egyéni viselkedésmódoknak a kulturális normáktól eltérő vagy éppen azokba ütköző formáit tekintjük.

A *szocializáció* a személyiség alakulása szempontjából kulcsfontosságú, mely a beilleszkedés sikerét és kudarcát nagymértékben meghatározza. A szocializáció azon folyamat, melynek során a környező társadalmi világok kognitív, attitűd jellegű, érzelmi és szereprendszerbeli tárházából képződött sajátos struktúra beépül az individuum személyiségébe.

Mind a deviáns, mind a normatív viselkedés szerepvitelként fogható fel, mivel a kultúra az emberközi viszonyokhoz, különböző funkciókhoz viselkedéselvárásokat rendel, az egyént az elvárások mentén megfelelő magatartásra presszionálja. Ezeket a kulturális pozíciókhoz rendelt elvárásokat *szerepeknek* nevezzük, összességüket pedig a kultúra szereprepertoárjának. A személyiség gyermekkortól kezdve a szocializáció folyamán építi fel saját szerepvilágát. A sikeres szocializáció során egyensúlyképes én-identitás alakul ki, azonban ha az én-azonosság túl erős, a személyiség konfliktusba kerül környezete mintáival, a társadalom normáival, kívánalomrendszerével, azaz a szocializáció hibái a szerepstruktúra hibáin keresztül személyiségzavarhoz, viselkedészavarhoz, deviáns viselkedésmódhoz vezetnek.

A szocializációs hibák korrigálása a *reszocializáció* folyamata, melynek célja a hibásan felépült, megmerevedett struktúrák megváltoztatásával, megbontásával a személyiség struktúra teremtő potenciáljához való hozzáférés, ahol egy hiteles érzelmi légkörben, plasztikus viselkedésbeli és kognitív eszköztár felhasználásával az elakadt szocializáció újraindul, a személyiség egy része újra felépül. A korrekció, reszocializáció sikeressége nagymértékben függ attól, hogy az adott környezet, az adott társadalom mennyire nyitott a korrekcióra, milyen mértékben épültek ki a reszocializáció szokásrendszerei, szimbolikus intézményrendszerei. Természetesen ez összefügg azzal is, hogy mennyire épültek ki a non-szimbolikus, de valóságos, a deviáns életút felé sodródó személyek rehabilitációját segítő korrekciós programok, illetve intézménystruktúrák.

A *javítóintézeti nevelés* büntetőjogi intézkedés azon fiatalok részére, akik személyi körülményeire és az általuk elkövetett cselekményre tekintettel eredményes nevelés érdekében intézeti nevelésük szükséges. A javítóintézeti nevelés tartama egy évtől három évig terjedhet.

A bűnözés alakulása Magyarországon

Az elmúlt évtized a bűnözés rohamos terjedésének időszaka volt. 1982-ben 140 ezer bűncselekmény vált ismertté, míg 1991-ben ez a szám a 440 ezret is meghaladta. A növekedés üteme a rendszerváltozás évéig viszonylag egyenletes volt, 1989-re robbanásszerű változás következett be, 50%-os volt az ismertté vált bűncselekmények emelkedésének aránya, '91-re 29%-ra esett vissza ez az arány. A statisztika szerint egyre városiasabb jelleget ölt a bűnözés, a bűncselekmények közel 30%-át a fővárosban követik el, ez az arány Pest megyével együtt az összes bűncselekmény 50%-a. A bűnözés szerkezete is jelentős mértékben megváltozott az elmúlt években, míg a '80-as években a bűncselekmények 60%-a vagyon elleni bűncselekmény volt, ez a '90-es évekre elérte a 80%-ot, ezen belül különösen megnőtt a betörések és a rablások, valamint az erőszakos bűncselekmények száma. A bűnelkövetők többsége viszonylag fiatal, 18-39 éves, az elmúlt évtizedben csökkent a női bűnelkövetők száma, ugyanakkor növekszik a fiatalok bűnözési aktivitása. A bűnelkövetők 4,1%-a külföldi állampolgár.

A 14-18 év közötti fiatalokból 1972-ben 12%, 1987-ben 16%, míg 1991-ben 19% került összeütközésbe a törvénnyel. A bűnözést gerjesztő társadalmi tényezők között a gyermekkori szegénység együtt jár a fiatalok iskolai nevelésének hiányosságaival.

Magyarország Olaszországhoz, Nagy-Britanniához hasonlóan hosszabb távú perspektívát nem tud nyújtani a fiatal iskolások számára. Magyarországon a 16 évesek 76,5% tanul teljes időben, a 17 évesek 50%-a, 18 évesek esetében ez az arány 18,6%. Nagy-Britanniában a 16-18 éves fiatalok 35%-a tanul teljes időben, Olaszországban pedig 47%-uk. Az általános iskola elvégzésének hiánya nagymértékben elősegíti a társadalom perifériája felé való sodródást, 1990-ben a jogerősen elítélt fiatalok 6,2%-a írástudatlan volt, 29%-uk pedig nem fejezte be az általános iskolát. Ez az adat jelzi, hogy több mint minden harmadik jogerősen elítélt fiatalok integrációs esélyei nemcsak büntetett előéletük miatt rosszak, hanem azért is, mert a további képzési formákból alapiskolázottságuk hiányában kiszorultak (Gönczöl, 1993).

A család, az egyén szociális, kulturális adottságai és a kialakult életmód is fontos szerepet játszik a személyiség formálásában, és nagymértékben befolyásolja a társadalmi szerepvállalás, érvényesülés lehetőségeit. A fiatalok integrációs esélyeit nagymértékben meghatározzák a család gazdasági adottságai, így a szegénység, rossz családi és szociális környezet behatárolja azokat. Ma a szegények 40%-a gyermekkorú Magyarországon, a fiatalok szüleit fenyegető munkanélküliség, hajléktalanság, tartós szegénység nemcsak a felnőtt generációkra hat kedvezőtlenül, hanem - megváltoztatva a család viszonyát a társadalomhoz - közvetlen módon hat a következő generációk devianciájának kialakulásához az adott közösségen belül, a szülők számára elvesztett társadalmi perspektíva következtében.

A családi környezet, mint kriminalizáló faktor nemcsak a szociális adottságok által hat, hanem a személyiséget formáló, értékvilágot, normarendszert alakító közösségként is. A szülők kriminogén hatása akkor erős, ha közvetlen antiszociális és kriminális modellül szolgál, ha a szülő az alapvető ellenőrzést elmulasztja, ha konfliktusban áll egymással a két generáció, vagy a gyermek szülei. Számos kutatás vizsgálta, hogy a szülői környezet hogyan hat a fiatalok viselkedésére, agressziójára. A kutatások rámutattak arra, hogy kiemelkedő fontossággal bír az autokrata szülő – gyermek kapcsolat, amikor is a szülő nem neveli, csak felügyeli a gyermeket, ahol a szülő folyamatosan meg akarja törni a gyermek 'gyermeki' akaratát, illetve, amikor a szülő saját kudarcait, az őt ért sérelmeket a gyermekén kívánja megtorolni. Az eredmények tükrében elmondható, hogy a túl szigorú, diktatórikus nevelés inkább vezet bűnelkövetéshez, mint a szülői felügyelet elmulasztása. A fiatalkorú bűnelkövetők esetében a családi nevelés, törődés hiánya jelentős tényező a bűnözővé válás folyamatában. 1991-ben az ismertté vált fiatal bűnelkövetők 17,2%-a nem vér szerinti családban nevelkedett, hanem nevelőszülők, intézet vagy rokonok nevelték őket.

Természetesen a családot nem pótolhatja a szakemberek által, intézményes keretek között működtetett vagy nevelőszülői családban történő nevelés.

Gondolatok a javítóintézeti nevelésről

A **fiatalkorú bűnelkövetők száma** 1999-ben 11 540 volt, az összes bűnelkövetés 9%-a, amely némi csökkenést mutat az 1997-es (10,66%) és 1998-as (9,82%) - hoz képest. A fiatalkorú elkövetők száma abszolút számban csökkent, de korcsoportjukon belüli arányuk nőtt (225/10 000 fő). Ami aggodalomra adhat okot, az a büntetett előéletűek (27,9%) és a visszaesők (33%) magas aránya. Ugyanakkor nőtt a jogerősen elítélt fiatalok száma is 12.2%-kal, ami a súlyosabb cselekmények, csoportos elkövetés, többszörös cselekmények magasabb számát jelzi. A fiatalkorúak is legnagyobb arányban (70-80%) vagyon elleni bűncselekményt követtek el. Ezen belül elsősorban lopást (35-40%), betöréses lopást (20-27%), rablást (3-4%), testi sértést (5-7%) és közlekedési bűncselekményt (4-5%).

A 2001. december 31.-i jelentés a javítóintézetek helyzetéről című kérdőív alapján a négy működő javítónevelő intézetben (4. számú Leánynevelő Intézete, 1. számú Fiúnevelő Intézete, 2. számú Fiúnevelő Intézete, Debreceni Gyermekotthon) az intézeti férőhelyek száma 458 (218 férőhely az előzetes letartóztatottak számára, 240 férőhely a jogerősen elítéltek számára). A neveltek száma előzetes letartóztatásban levők esetén 169 fő, jogerősen intézeti nevelésre ítélték esetében 253 fő.

Az előzetes letartóztatás elrendelésének végrehajtási helyéről a fiatalkorú elkövető tekintetében a bíróság a fiatalkorú személyiségére vagy a terhére rótt bűncselekmény jellegére tekintettel határoz. Gyakorlati tapasztalatok, illetve szociológiai kutatások szerint előzetes letartóztatását, illetve büntetését azon fiatalkorú elkövetők körében rendelik javítóintézeti nevelés keretében, akik a büntethetőségi korhatárhoz közeli életkor mellett követnek el nagyobb tárgyi súlyú bűncselekményt. Ezen személyek körében fokozott az igény az intézkedés reszocializációs jellegének erősítésére, hiszen fiatalabb életkorban könnyebb és hatékonyabb a nevelés által elérni a kívánt célt. Ezen céllal szemben az előzetes letartóztatásban lévő személyek körében a visszaterelő mechanizmusok köre szűkebb, a büntetőeljárás végrehajtásának megghiúsítása miatti félelemből adódóan.

Visszaterelő mechanizmusok jogi szabályozása a jogerős végzéssel javítóintézeti nevelésre utalt, illetve az előzetes letartóztatásban lévő fiatalok tekintetében:

Jogerős végzéssel javítóintézeti nevelésre utalt fiatalok	Előzetes letartóztatásban javítóintézeti nevelésben elhelyezett fiatalok
	Az előzetes letartóztatás végrehajtására a javítóintézeti nevelésre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni
A fiatalokat el kell látni rendszeres havi zsebpénzzel.	A fiatalokat csak akkor kell ellátni ruházattal, ha nincs megfelelő saját ruhája, zsebpénzellátásban nem részesül.
Az intézet igazgatójának engedélyével részt vehet intézeten kívüli oktatásban, munkafoglalkoztatásban.	A fiatalok intézeten kívüli oktatásban, képzésben, munkafoglalkoztatásban nem vehet részt.
Kimenő (1 nap), eltávozás (5 nap), szabadság (12 nap, 21 nap), betegszabadság engedélyezhető.	Az előzetes letartóztatásban levő fiatalok számára intézeten kívüli program, kimenő, eltávozás és szabadság, betegszabadság nem engedélyezhető.
Az intézet szorgalmazza, hogy a fiatalok a kapcsolattartásra jogosult hozzátartozóival megfelelő kapcsolatot tartson.	Az intézet gondoskodik arról, hogy a fiatalok a hozzátartozójával ellenőrzés mellett érintkezzen.
Utógondozó kijelölése, aki felkeresi a fiatalok családját, a gyermekjóléti szolgálatot, hivatásos pártfogót, felveszi a kapcsolatot a munkaügyi központtal. Ideiglenes elbocsátás esetén hivatásos pártfogó kijelölése.	Az előzetesen letartóztatott fiatalokat a lejárat napján, illetve az előzetes letartóztatást megszüntető rendelkezés alapján az intézetből szabadon kell bocsátani

A 2001. évben intézetből szabadított fiatalok száma 274 fő, amelyből 128 fő előzetes letartóztatását a büntetőeljárás továbbfolytatása mellett szüntették meg, míg 55 fő vonatkozásában az intézeti nevelés az előzetes letartóztatásban töltött idő beszámításával és a feltételes szabadság kedvezménye alapján az intézkedést elrendelő ítélet jogerőre emelkedésével véget ért. E két csoport összlétszáma 183 fő, az összes szabadított személyek majdnem 2/3-a. Ezen személyek számára a korlátozott kapcsolattartás, illetve a visszaterelő mechanizmusok hiánya miatt kevésbé biztosítottak a visszailleszkedés feltételei.

A kutatás céljai, alkalmazott módszerek

- A javítóintézeti nevelési rendszer jogi szabályozásának vizsgálata.
- Az ellátórendszer írott szabályainak (az egyes intézmények Szervezeti és Működési Szabályzatainak és Házirendjeinek) elemzése.
- A nevelőintézetek működésének, működési környezetének felmérése az igazgatói interjúk segítségével.
- A javítóintézet pedagógiai céljainak feltárása nevelői interjúk segítségével.
- A nevelőintézetekben élő fiatalok társadalmi környezetének, családi hátterének, intézeti életének megismerése.
- A nevelőintézetben élő fiatalok jövőképének feltárása.
- A javítóintézetben élők családjának elképzelése a gyermek múltját, jelenét és jövőjét illetően.
- Az intézet - fiatalok - család relációban megvizsgálni, hogy a társadalmi beilleszkedésüket, családba való visszahelyezésüket az ellátórendszer hogyan tudja elősegíteni, illetve a társadalmi kirekesztettség megszüntetésében milyen szerepet, feladatot és helyet kap a fiatalok elsődleges szocializációs közege, a család.
- Az ellátórendszer hogyan tud segíteni a fiatalok társadalmi beilleszkedésében, a rendszer erősségeinek és gyengeségeinek feltárása.
- Feltárni, hol húzható meg az a határ, ahol a rendszer segíteni tud a társadalmi kirekesztettség megszüntetésében, és hol erősíti a kirekesztettséget, a stigmatizációt.

Kutatás módszertana:

Strukturált interjúk (56)

Igazgatók (4 interjú): intézményi működés feltételei, nevelési szemlélet, pedagógiai módszerek, segítő szervezetekkel való kapcsolattartás, fiatalok intézeti élete, sikeres társadalmi integráció feltételei, intézményrendszer fejlesztési lehetőségei

Fiatalok bünelkövetők nevelésében részt vevő szakemberek (2 pszichológus, 2 osztályfőnök, 5 nevelő, összesen 9 interjú): nevelési módszerek, elvek, segítő mechanizmusok

– nevelés célzatossága, utánkövetés, stigmatizáció, kirekesztő mechanizmusok, társadalmi beilleszkedés feltételrendszere

Fiatalkorú bűnelkövetők (34 interjú): családi háttér, ifjúsági közösség, intézeti élet, család szerepe, jövőkép

Fiatalkorú bűnelkövetők szülei, hozzátartozói (6 interjú): családi háttér, büntetőügy, intézményi élet, fiatalkorú jövője

Jogalkalmazók (1 törvényességi felügyeletet ellátó ügyész, 1 tárgyaló ügyész, 1 bíró, összesen 3 interjú): Fiatalkorú elkövető esetén milyen joghátrányt alkalmaznak, mikor indítványoznak, ítélnék fk. börtönt, illetve javítóintézeti nevelést, a rendszer működésével kapcsolatban milyen hiányosságokat tapasztal, ezek orvoslására milyen módszereket tartana elképzelhetőnek, előzetes letartóztatást fiatalkorú esetén hogyan rendelik el, mitől függ a végrehajtási hely (javítóintézet, büntetés-végrehajtási intézet, rendőrségi fogda) megválasztása, jogalkalmazók tapasztalata szerint mik a rendszer hibái, hogyan lehetne elősegíteni a fiatalkorú bűnelkövetők társadalmi beilleszkedését

Dokumentumelemzés

Az intézmények szabályzatainak, nevelési terveinek, munkaköri leírásainak egységes szempontok szerinti elemzése, értelmezése az intézmények összehasonlíthatósága végett.

Jogszabály értelmezés

A javítóintézeti nevelési rendszer jogi szabályozásának értelmezése.

SWOT analízis

Az ellátórendszer rendszerszemléletű elemzése, a támogató intézmény erősségeinek és gyengeségeinek meghatározása által, mely táblázatos formában rámutat arra, hogy hol húzódik meg az a határ, ahol a rendszer segíteni tudja a fiatalok társadalmi integrációját, illetve hol erősíti a társadalmi kirekesztettséget, a deklasszációt.

Minisztériumi állásfoglalások

Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztérium és a javítóintézetek között létezik-e információáramlás, kapcsolattartás. A Minisztérium feladatának tekinti-e az ezen intézményekben folyó nevelés segítését, ifjúsági programok létesítését, támogatását, társadalmi integrációjuk elősegítését, társadalmi kirekesztettségük csökkentését különös tekintettel a roma kisebbséghez tartozó, illetve gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló jelenleg javítóintézeti ellátásban részesülő fiatalok vonatkozásában.

Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium tervez-e a társadalmi beilleszkedés elősegítése érdekében a javítóintézetekben élő fiatalok, különös tekintettel a roma kisebbséghez tartozó, illetve gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló vonatkozásában olyan modellek kidolgozását és bevezetését, illetve jogszabályi változtatásokat, melyek segítik ezen fiatalok munkaerőpiacra történő belépését.

Igazságügyi Minisztérium és a javítóintézetek között létezik-e kapcsolat, ha igen, milyen formában, a Minisztérium milyen jogokat gyakorol, és milyen kötelezettségei vannak ezen intézmények vonatkozásában. Mivel a javítóintézeti nevelés intézménye és a pártfogó felügyelet rendszere több ponton találkozhat, a pártfogó felügyeleti rendszer átalakítása milyen szakmai elvek alapján történik, illetve a készülő pártfogói hálózat milyen feladatokat lát majd el, és milyen hatáskörrel rendelkezik ennek megvalósítására.

Oktatási Minisztérium és a javítóintézetek között létezik-e információáramlás, kapcsolattartás, statisztikai adatgyűjtés oktatásban való részvételük tekintetében. A Minisztérium feladatának tekinti-e az ezen intézményekben folyó oktatás segítését, ellenőrzését, speciális oktatási programok bevezetését, alternatív nevelési módokat adaptálását, az oktatás, iskolarendszer segítségével társadalmi integrációjuk elősegítését, társadalmi kirekesztettségük csökkentését különös tekintettel a roma kisebbséghez tartozó, illetve gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló jelenleg javítóintézeti ellátásban részesülő fiatalok vonatkozásában.

A kutatás hipotézise, fő kérdései

A javítóintézeti nevelés jogi szabályozásában ellentmondások találhatók, hiszen a Büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet hatályos szövege szerint az intézet az oktatási miniszter felügyelete és közvetlen irányítása alá tartozik, míg a részletszabályokat tartalmazó intézeti rendtartás (A javítóintézetek rendtartásáról szóló 30/1997. (X.11.) NM rendelet) az intézet irányítását az egészségügyi, szociális és családügyi miniszternek biztosítja.

A jogi szabályozás hiányos, mivel az előzetes letartóztatásban lévő javítóintézeti nevelt fiatalok számára nem biztosítja azokat a visszatérő mechanizmusokat (értesítési kötelezettség a gyámhatóság, a hivatásos pártfogó felé), melyeket a jogerős ítélettel javítóintézeti nevelésbe helyezett fiatalok számára nyújt, ezáltal a társadalomba való visszailleszkedést a fiataloknak saját magának, maximum családi segítséggel kell teljesítenie.

A fiatalok bűnelkövetők javítóintézeti ellátása a gyermekek nevelése által segíti a társadalmi beilleszkedésüket, de az előzetes letartóztatásban lévők esetében a családi kapcsolatok korlátozásával, merev szabályozásával a rendszer megbélyegzi őket és tovább növeli a távolságot a kinti, intézeten kívüli kapcsolataiktól.

Hatékonyabb a jogerős javítóintézeti nevelés, mint az előzetes letartóztatás javítóintézeti elhelyezéssel, ugyanakkor a szülők, család, barátok, kinti világ nevelési rendszerbe történő integrációja nélkül a társadalmi kirekesztettségük tovább erősödik, mellyel a felnőttkori bűnözés és egyéb társadalmi devianciák létjogosultságot nyernek a rendszerből kikerült fiatalok esetében.

A javítóintézet, mint támogató rendszer dezintegrációs hatásai c. kutatás a fiatal bűnelkövetők intézeti életét, múltját és jövőjét kívánja feltárni, a rendszer analitikus elemzése által. Keresve a választ arra, hogy a társadalmi integrációt, a reszocializációt az intézmények, a nevelők és a támogató vagy éppen kirekesztő családi háttér, tágabb értelemben a szociálpolitika, gyermek –és ifjúságvédelem és a büntető igazságszolgáltatás hogyan, és milyen mértékben segíti elő, milyen szerepet játszik a bűnözés és más deviáns viselkedési formák megszüntetésében, vagy éppen ellenkezőleg ezek társadalmi reprodukciójában.

A társadalmi beilleszkedés kérdése nem csupán a társas kapcsolatok, szociális

mechanizmusok mikro-szintjén értelmezhetők, hanem a társadalom és intézményrendszere és ezek működési mechanizmusainak, illetve stratégiáinak szintjén is. Éppen ezért a javítóintézetek dezintegrációs hatásainak vizsgálata **szociológiai** és **közpolitikai** reflexiókkal is körüljárható, ezért célunk az empirikus kutatás eredményeinek közpolitikai interpretálása is, a rendszer aktuális fejlődési lehetőségeinek, jelen problémáinak feltárása, megoldások ajánlása a 'good practice' kialakítása, illetve az intézményrendszer hatékony működtetése és a társadalmi kirekesztés elleni küzdelem érdekében.

A javítóintézeti nevelés helye a reszocializációs, illetve a büntetőjogi rendszerben, a jogi szabályozás vizsgálata

A javítóintézeti nevelés kettős szerepet tölt be a magyar jogrendszerben, egyrészt büntetőjogi intézmény, joghátrány, melyet a bűncselekmény elkövetője szenved el, de nevelő hatásának kiemelkedő szerepe miatt egyfajta visszaterelő mechanizmus is, fő célja a társadalmi együttélés készségének sikeres kialakítása, a reszocializáció elősegítése bűncselekményt elkövető fiatalok esetében.

A javítóintézeti nevelés jogi szabályozásának vizsgálata körében az érintett jogszabályok:

- A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény
- A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény
- A büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet
- A javítóintézetek rendtartásáról szóló 30/1997. (X.11.) NM rendelet

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény(a továbbiakban **Gyermekvédelmi törvény**) 15.§ 5. bekezdése értelmében:" A *gyermekvédelmi rendszer része* a bíróság által javítóintézeti nevelésbe utalt, illetve előzetes letartóztatásba helyezett fiatalok intézeti ellátása..., a fiatalok javítóintézeti neveléséről külön törvény rendelkezik."

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban Btk.) értelmében a fiatalok bűnelkövetők vonatkozásában "a büntetés vagy intézkedés *célja* elsősorban az, hogy a fiatalok helyes irányba fejlődjenek, és a *társadalom hasznos tagjává váljanak*. Javítóintézeti nevelést a bíróság akkor rendel el, ha a fiatalok eredményes nevelése érdekében intézeti elhelyezése szükséges."

A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény (a továbbiakban Be.) szerint "a bíróság a javítóintézeti nevelést ítélettel rendeli el, a fiatalok bűnösnek kimondását azonban mellőzi."

A fiatalok elztes letartoztatásának elrendelésére a személyi és tárgyi feltételek, a különös okok esetében is csak akkor van helye, ha ez a bűncselekmény különös tárgyi súlya folytán szükséges. A fiatalok elztes letartoztatását javítóintézetben, vagy büntetésvégrehajtási-intézetben, vagy rendőrségi fogdában kell végrehajtani.

A büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet (a továbbiakban Bvtvrt.) 105. § értelmében "... A javítóintézet az *oktatási miniszter* felügyelete és közvetlen irányítása alatt álló nevelőintézet. Az intézet rendtartását az oktatási miniszter az igazságügyi miniszterrel egyetértésben állapítja meg. A fiatalok neveléséhez és a társadalomba való beilleszkedésének elősegítéséhez igénybe kell venni a *gyámhatóságnak*, a *hivatásos pártfogónak*, az erre szakosodott szociális, karitatív és öntevékeny szervezeteknek, valamint a fiatalok *szülőjének*, *gyámjának* vagy más *hozzátartozójának* közreműködését."

A javítóintézetek rendtartásáról szóló 30/1997. (X.11.) NM rendelet (a továbbiakban Rendtartás) (mely rendelet célja a javítóintézeti nevelés, valamint az elztes letartoztatás javítóintézetben történő végrehajtásának részletes szabályozása) hatályos szövege alapján:" Az intézet a gyermekvédelmi rendszer részeként, az *egészségügyi, szociális és családügyi miniszter* felügyelete és közvetlen irányítása alatt működik. Az intézetet az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium tartja fenn.

Az intézet szervezeti felépítését és működési rendjét a **Szervezeti és Működési Szabályzat** (a továbbiakban: SZMSZ) határozza meg. Az intézet belső életének rendjét a **Házirend** tartalmazza."

"Fiatalok terheltekkel szemben a büntető anyagi-, eljárási- és végrehajtási jog a felnőtt személyekhez képest eltérő szabályokat állapít meg. Ennek háttérében az áll, hogy a fiatalok kritikai, erkölcsi, értelmi fejlődése még ebben az életszakaszban is kialakulóban van, a polgári jogi szabályok szerint korlátozottan cselekvőképes személynek tekintendő, aki még viszonylag csekélyebb élettapasztalattal rendelkezik, nem minden esetben képes maradéktalanul felismerni cselekménye összes társadalomra hátrányos következményeit. A büntetőjogi beszámítási képesség nem azonos a polgári jogi cselekvőképességgel, de a fiatalok esetén is vizsgálni kell a beszámítási, illetve a felismerési képesség korlátozottságát. [...] A szankciók kiválasztása során a fiatalokkal szemben kevésbé a megtorlás, ehelyett főként a nevelés eszközeit kell alkalmazni." (Btk. 107. §-hoz fűzött

kommentár)

A Btk. Általános Részében írt szabályokat fiatalkorúakkal szemben akként kell alkalmazni, hogy elsőként a VII. Fejezetben írtakat - a fiatalkorúakra vonatkozó speciális szabályokat kell megvizsgálni - és ha e fejezetben eltérő rendelkezés nincs, akkor az Általános Rész egyéb rendelkezései az irányadóak.

A fiatalkorúakkal szemben alkalmazott szankció célja

Btk. 108. § (1) A fiatalkorúval szemben alkalmazott büntetés vagy intézkedés célja elsősorban az, hogy a fiatalkorú helyes irányba fejlődjék, és a társadalom hasznos tagjává válják.

(2) Büntetést akkor kell kiszabni, ha intézkedés alkalmazása nem célravezető.

(3) Szabadságelvonással járó intézkedést alkalmazni vagy büntetést kiszabni csak akkor lehet, ha az intézkedés vagy a büntetés célja más módon nem érhető el.

A fiatalkorú bűnelkövetők körében a joghátrány célja elsősorban az, hogy a nevelés eszközével elősegítse a társadalmi beilleszkedési zavarokkal küzdő egyén reszocializációját.

A fiatalkorúakkal szembeni eljárás során a fiatalkorú számára megfelelő ("szükséges és elégséges") szankció kiválasztása során elsődlegesen azt kell megvizsgálni, hogy van-e helye szabadságelvonással nem járó intézkedés (megrovás vagy próbára bocsátás) alkalmazásának. Büntetést csak akkor kell kiszabni, ha a bíróság azt állapítja meg, hogy a joghátrány által elérni kívánt cél másként nem valósulhat meg. Erre utalhat a cselekmény tárgyi oldalán a sorozat jellegű elkövetés, a többes halmazat, az elkövetési mód, az alanyi oldalon a célzat, a társtettesség, a csoportos avagy a bűnszövetségben való elkövetés.

A bíróság a súlyosító és enyhítő körülmények együttes értékelése, a fiatalkorú személyi, családi körülményeinek megvizsgálása, gondozójának vallomása, elkövetés után, és az eljárás alatt tanúsított magatartása alapján dönti el, hogy a konkrét esetben elegendő-e szabadságelvonással nem járó intézkedés alkalmazása, vagy szükségesnek mutatkozik szabadságelvonással járó szankció kiszabása.

Szabadságelvonással járó joghátrány a fiatalkorú bűnelkövetők vonatkozásában a fiatalkorúak börtöne illetve fogháza (büntetés), és a javítóintézeti nevelés elrendelése (szabadságelvonással járó intézkedés).

Gyakorlati tapasztalatok alapján a körülmények figyelembevételével javítóintézeti nevelését azon fiatalkorú bűnelkövetőnek rendelik el, aki a büntethetőségi korhatárhoz közelebb eső életkor mellett követ el súlyosabb megítélésű bűncselekményt, illetve kisebb súlyú bűncselekmények halmazát követi el.

A javítóintézeteki nevelés elrendelése

Btk. 118. § (1) Javítóintézeteki nevelést a bíróság akkor rendel el, ha a fiatalokú eredményes nevelése érdekében intézeteki elhelyezése szükséges.

(2) A javítóintézeteki nevelés tartama egy évtől három évig terjedhet.

(6) Azt, aki a tizenkilencedik életévét betöltötte, a javítóintézetből el kell bocsátani.

A javítóintézeteki nevelés az egyetlen olyan intézkedés, amely csak fiatalokú vádlottakkal szemben alkalmazható.

A javítóintézeteki nevelés elrendelésére fiatalokúak esetén bármilyen bűncselekmény elkövetése esetén sor kerülhet, ha a bíróság megítélése alapján a vádlott nevelése érdekében intézeteki elhelyezése szükséges.

A Btk. miniszteri indokolása szerint a megfelelő családí környezetben élő fiatalokú javítóintézeteki nevelésére nem kerülhet sor, hiszen a Btk. 118. §-a éppen azt a feltételt tartalmazza, hogy a nevelés érdekében legyen szükség ezen intézkedés alkalmazására. A megfelelő családí környezeten értendő az is, ha csupán az egyik szülő, avagy más nagyokú hozzátartozó (nagyszülő, testvér, más közeli hozzátartozó, esetleg házastárs) gondozásában nevelkedik a fiatalokú, de biztosítva van ellátása, felügyelete, taníttatása, avagy munkaviszonyban álló személy esetében körülményei alapján családí környezete rendezettnek tekintendő. Ebből a szempontból elsősorban azt kell vizsgálni, hogy a családí környezet alkalmas-e a fiatalokú erkölcsi, szellemi, testi fejlődésének biztosítására. A törvény nem említi kizáró okként a megfelelő családí környezetből való kiemelés tilalmát, de a jogalkalmazónak ezeket a körülményeket gondosan vizsgálnia kell, hiszen a Btk. 108. § (3) bekezdésében írtak szerint szabadságelvonással járó intézkedést (javítóintézeteki nevelést) alkalmazni vagy szabadságelvonással járó büntetést kiszabni csak akkor lehet, ha a büntetési-nevelési célok más módon nem érhetők el. Mielőtt a bíróság javítóintézeteki nevelés alkalmazása mellett dönt, különösen alaposan meg kell vizsgálnia a fiatalokú személyi körülményeit, ennek keretében a környezettanulmányt, a gondozó vallomását, továbbá az iskolai és munkahelyi véleményeket. A 18. életévét betöltött fiatalokú esetében már nem célravezető ezen intézkedés alkalmazása, 19. életévét betöltött fiatalokú esetén pedig a végrehajtására sem kerülhet sor.

A büntető jogszabályok módosításáról szóló 1995. évi XLI. törvény 3. §-a a korábban

határozatlan ideig tartó javítóintézetni nevelés intézkedést határozott idejűvé alakította át. A bíróság az ítéletében a javítóintézetni nevelés tartamát években és hónapokban állapítja meg. Ennek során a büntetés kiszabásakor irányadó súlyosító és enyhítő körülményekre, valamint a vádlott életkorára kell figyelemmel lenni.

A javítóintézetni nevelés olyan intézkedés, amely önállóan, főbüntetés helyett alkalmazható, és elrendelése esetén mellékbüntetés kiszabására sem kerülhet sor.

Be. 305. § (1) A bíróság a javítóintézetni nevelést ítélettel rendeli el, a fiatalkorú bűnösnek kimondását azonban mellőzi.

A javítóintézetni nevelés elrendelése az ügydöntő határozatban történik, aminek a formája ítélet.

A javítóintézeti nevelés végrehajtása

A javítóintézeti nevelés végrehajtásának feladata a Bvtvrt. szerint a fiatalok nevelése, oktatása és szakmai képzése által annak elősegítése, hogy helyes irányban fejlődjenek és a társadalom hasznos tagjává váljanak.

A javítóintézet az oktatási miniszter felügyelete és közvetlen irányítása alatt álló nevelőintézet. Az intézet rendtartását az oktatási miniszter az igazságügy miniszterrel egyetértésben állapítja meg. A javítóintézeti neveléssel kapcsolatos bírósági határozatok végrehajtását illetően az igazságügy miniszter - az oktatási miniszter általános felügyeleti jogát nem érintve - szakfelügyeletet gyakorol.

A fiatalok neveléséhez és a társadalomba való beilleszkedésének elősegítéséhez igénybe kell venni a gyámhatóságnak, a hivatásos pártfogónak, az erre szakosodott szociális, karitatív és öntevékeny szervezeteknek, valamint a fiatalok szülőjének, gyámjának vagy más hozzátartozójának a közreműködését.

1. A fiatalok

jogosult	köteles
az életkori szükségleteihez igazodó ellátásra, gondozásra és felügyeletre	az intézetben az igazgató által kijelölt csoportban nevelkedni
egészségügyi és mentálhigiénés ellátásra	az intézet elhagyásához engedélyt kérni
az intézetbe való befogadásakor a jogainak és a kötelességeinek megismerésére	az általános iskolai tanulmányait a tanköteles koron túl is folytatni
a hozzátartozóival, valamint az általa megjelölt és az intézet által engedélyezett személyekkel való levelezésre, a levelek gyakorisága és terjedelme nem korlátozott	az eredményes nevelése érdekében az intézet dolgozóival együttműködni
az intézet rendje szerint látogató fogadására csomagküldeményre, a csomag tartalma ellenőrizhető	az intézet rendjét megtartani
vallási vagy lelkiismereti meggyőződésének szabad megválasztására, annak kinyilvánítására és gyakorlására	
iskolarendszerű vagy iskolarendszeren kívüli oktatásra és képzésre	

munkájának a mennyiségnek és a minőségnek megfelelő díjazására	
az érdeklődésének megfelelő szabadidő-foglalkozásokon való részvételre, az intézet művelődési és sportolási lehetőségeinek igénybevételére	
véleményének szabad nyilvánítására, a személyét érintő kérdésekben meghallgatásra és tájékoztatásra	
az intézetben és az intézettől független szervhez közérdekű bejelentés, panasz és kérelem előterjesztésére	

A Rendtartás célja a javítóintézeti nevelés, valamint az előzetes letartóztatás javítóintézetben történő végrehajtásának részletes szabályozása. E rendelet szerint az intézet a gyermekvédelmi rendszer részeként, az egészségügyi, szociális és családügyi miniszter felügyelete és közvetlen irányítása alatt működik. Az intézetet az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium tartja fenn.

Az igazságügy miniszter szakfelügyeletet gyakorol az intézet felett a bírósági határozatok végrehajtását illetően.

Az intézet teljes ellátást biztosít a fiatalkorú számára, és ellátja gondozását, nevelését, felügyeletét, továbbá oktatását, képzését, munkafoglalkoztatását, valamint az ügyeivel kapcsolatos adminisztrációs feladatokat. A fiatalkorúnak a társadalomba való sikeres beilleszkedése érdekében az intézet előkészíti elbocsátását, és figyelemmel kíséri további életútját.

A javítóintézeti nevelés és az előzetes letartóztatás végrehajtása során a fiatalkorúval emberi méltósága tiszteletben tartásával, életkori szükségletei figyelembevételével kell bánni, és a törvényben meghatározott korlátozások kivételével gondoskodni kell jogai minden megkülönböztetés nélküli biztosításáról, védelméről.

2. Az intézet szervezeti felépítése és működési rendje

Az egyes intézetek szervezeti felépítését és működési rendjét a **Szervezeti és Működési Szabályzatuk** határozza meg. Ezt az intézet igazgatója készíti el, a nevelőtestület tagjai véleményezik, és a fenntartó jóváhagyásával válik érvényessé.

Az intézet szervezeti felépítése:

intézeti tanács
nevelőtestület
intézet igazgatója

Az **intézeti tanács** döntés-előkészítő testület, elnöke az igazgató, tagjai: igazgatóhelyettesek, otthonvezető, munkafoglalkoztatás vezetője, szakértői csoport vezetője, növendékügyi iroda vezetője, orvos, a fiatalkorú csoportnevelője, pszichológusa, osztályfőnöke, szakoktatója vagy munkavezetője, utógondozója.

Az intézeti tanács javaslatot tesz a fiatalkorú esetleges zárt részlegén való elhelyezésére, illetve ennek megszüntetésére, utógondozói részlegén való elhelyezése (az intézet igazgatójának), és ideiglenes elbocsátása vagy annak mellőzése (a büntetés-végrehajtási bírónak).

A **nevelőtestület** a nevelő-gondozó munkát közvetlenül segítő felsőfokú végzettségű munkatársak, valamint a vezető munkakörben foglalkoztatott dolgozók által alkotott olyan testület, mely elkészíti és elfogadja az intézet nevelési alapidokumentumát, amely meghatározza az intézetben folyó nevelés célját, alapelveit, módszereit.

Az **intézet igazgatója** gyakorolja a javítóintézeti nevelt fiatalkorú vonatkozásában a törvényes képviseleti jogok közül a nevelési és gondozási jogokat, a fiatalkorú törvényes képviselőjének a nevelés időtartama alatt ezen jogai szünetelnek. Az igazgató hatáskörébe tartozik (de e jogkörét helyettesére delegálhatja) a jutalmazási formák (kivéve a nevelői, szakoktatói dicséret) alkalmazása, melyről a nevelő, szakoktató, osztályfőnök javaslata alapján dönt.

3. A fiatalkorú gondozása, nevelése

Az intézetben folyó nevelés célja a fiatalkorú társadalmi beilleszkedésének elősegítése, ennek érdekében beilleszkedési zavarai enyhítése, pszichés állapota rendezése,

iskolázottsága, szakmai képzettsége fejlesztése, az alapvető erkölcsi normák elfogadtatása, az egészséges életmódra való felkészítése. A nevelés során kiemelten kell foglalkozni az alkohol és a kábítószer veszélyeivel, a szexuális élet problémáival.

A nevelő **egyéni nevelési tervet** készít a fiatalok számára a befogadásakor készített szakértői vizsgálatok megállapításai, családi kapcsolatairól beszerzett tájékoztatás, az intézetbe kerülése előtt készített pedagógiai, pszichológiai vélemények, valamint a befogadást követően tapasztalt viselkedése és az egyéni beszélgetések során szerzett információk figyelembevételével. Ha a fiataloknak egyéni pszichológiai gondozásra is szüksége van, a pszichológus egyéni gondozási tervet készít.

Az intézetben olyan kompenzáló és korrigáló nevelést kell a fiatalok számára biztosítani, amely egyidejűleg törekszik a fiatalok megelőző életútja hiányainak pótlására és a fiatalok bűnelkövetésének hátterében rejlő hibás viszonyulási rendszer kijavítására.

A nevelés fontos eszközének tekinti a rendtartás a **jutalmazást** (dicséret, tárgyjutalom, korábbi büntetés elengedése, kulturális vagy sportprogram biztosítása, kimenő, eltávozás vagy szabadság engedélyezése) és a **fegyelmi büntetéseket** (megrovás, kimenő, eltávozás, szabadság megvonása, zárt jellegű intézeti elhelyezés).

4. A fiatalok oktatása, képzése

Az intézetben folyó oktatás, képzés célja a fiatalok iskolai hiányosságainak pótlása, megkezdett tanulmányainak folytatása, a munkaerő-piaci esélyeit növelő képzettség megszerzése.

Ha a fiatalok: alapkörű iskolai végzettséggel nem rendelkeznek, és tanköteles, akkor be kell íratni általános iskolába,

- ha alapkörű iskolai végzettséggel nem rendelkeznek, de már nem tanköteles, kérelmére biztosítani kell, hogy az oktatásban részt vehessen,
- ha általános iskolai tanulmányait befejezte, életkora és képességei figyelembevételével be kell vonni az intézeti szakképzésbe,
- ha középkörű tanulmányait nem fejezte be, kérelmére lehetőséget kell teremteni, hogy magántanulóként folytassa tanulmányait,
- ha fogyatékos, számára fogyatékoságának megfelelő oktatást kell biztosítani,
- ha hátrányos helyzetű, beilleszkedési zavarral, tanulási nehézséggel magatartási rendellenességgel küzd, foglalkoztatását magántanulóként kell biztosítani,

- továbbá a fiatalkorú és törvényes képviselője közös kérelmére az intézet igazgatója engedélyezheti, hogy a fiatalkorú intézeten kívül folytassa tanulmányait.

5. Kapcsolattartás

Az intézet szorgalmazza, hogy a fiatalkorú a kapcsolattartásra jogosult hozzátartozóival megfelelő kapcsolatot tartson. Elősegíti, hogy az átmeneti vagy tartós nevelt kapcsolata ne szakadjon meg a gondozását korábban ellátó gyermekotthonnal vagy nevelőszülővel.

A kapcsolattartás formái:

levelezés,
telefonbeszélgetés,
csomagküldés,
látogatás,
engedélyezett kimenő, eltávozás és szabadság.

A *levelezés* korlátlan gyakorisággal és terjedelemben történhet. A fiatalkorú által írt, illetve a részére érkezett levelet legkésőbb két napon belül továbbítani, illetve kézbesíteni kell.

A fiatalkorú a házirend előírásainak megfelelően használhatja az intézet által kijelölt *távbeszélőt*.

A fiatalkorú részére küldött *csomagot* a fiatalkorú a csoportnevelő jelenlétében bontja fel, aki ellenőrzi, hogy a csomag nem tartalmaz-e az intézet rendjét, a fiatalkorú vagy társai egészségét, biztonságát veszélyeztető tárgyat.

Látogatást a fiatalkorú részére legalább havonta egy alkalommal kell engedélyezni. A látogatást az intézet erre kijelölt helyiségében kell lebonyolítani. A fiatalkorút egy időben négy személy látogathatja. A látogatók élelmiszeren kívül egyéb tárgyat csak engedéllyel adhatnak át a fiatalkorúnak. A látogatások rendjét a házirend szabályozza. Az igazgató indokolt esetben rendkívüli látogatást is engedélyezhet.

Kimenő a házirendben foglaltak szerint, hetente egyszer, legfeljebb tíz órai időtartamra engedélyezhető feltéve, hogy a fiatalkorú legalább egy hónapja az intézetben tartózkodik.

Eltávozás évente hatszor engedélyezhető, alkalmanként legfeljebb öt napra, amelybe

az utazás ideje is beleszámít. Az első eltávozásra a befogadást követő második hónap után kerülhet sor.

Szabadság évente összesen két alkalommal, az iskolai téli szünet idején legfeljebb tizenkettő nap, az iskolai nyári szünet alatt legfeljebb huszonegy nap időtartamban engedélyezhető, feltéve, hogy a fiatalkorú legalább két hónapja az intézetben tartózkodik. A karácsonyi ünnepekre legfeljebb öt napra az a fiatalkorú is hazaengedhető, aki legalább egy hónapja tartózkodik az intézetben. A szabadság engedélyezése előtt be kell szerezni a fiatalkorút szabadsága alatt fogadó szülő, gyám vagy más hozzátartozó nyilatkozatát arról, hogy a fiatalkorú lakhatását, ellátását, felügyeletét a szabadság ideje alatt biztosítja, továbbá vállalja az utazás költségeit, és gondoskodik a fiatalkorú visszatéréséről az intézetbe.

Közeli hozzátartozó igazolt súlyos betegsége, halála esetén az igazgató öt nap rendkívüli - a jutalmazásba be nem számítható - eltávozást engedélyezhet, melybe az utazás ideje is beleszámít.

6. Az ideiglenes elbocsátás

Btk. 118. § (3) A bíróság azt, aki a javítóintézetben legalább egy évet eltöltött, ideiglenesen elbocsátja az intézetből, ha a kiszabott javítóintézeti nevelés felét már letöltötte és alaposan feltehető, hogy az intézkedés célja további javítóintézeti nevelés nélkül is elérhető. Az ideiglenes elbocsátás tartama azonos a javítóintézeti nevelés hátralevő részével, de legalább egy év.

A javítóintézeti nevelésből való ideiglenes elbocsátás együttes feltétele:

- alaposan feltehető, hogy a nevelő jellegű intézkedés célja a továbbiakban az intézeten kívül, pártfogó felügyelő irányításával is elérhető. Erre utal az, ha fiatalkorú az intézeti szabályokat betartotta, tanulmányi kötelezettségeinek eleget tett, feladatait teljesítette,
- egy év eltöltése a javítóintézetben, és
- a javítóintézeti nevelés fele részének eltöltése.

Ennek számításánál figyelemmel kell lenni arra, hogy a javítóintézeti nevelésbe teljes egészében beleszámít az előzetes fogva tartásban eltöltött idő, függetlenül attól, hogy az előzetes fogva tartás végrehajtására rendőrségi fogdában, büntetés-végrehajtási intézetben avagy javítóintézetben került-e sor.

Ennek megfelelően engedélyezésére a következő módon kerülhet sor:

- egy évi javítóintézeti nevelésből ideiglenes elbocsátásra nem kerülhet sor
- egy évnél hosszabb, de két évet el nem érő javítóintézeti nevelésből egy év eltelte után engedélyezhető, ilyenkor az ideiglenes elbocsátás tartama egy év
- két évi javítóintézeti nevelésből egy év eltelte után lehet a fiatalkorút ideiglenesen elbocsátani, az elbocsátás tartama egy év
- két évnél hosszabb, de három évet el nem érő javítóintézeti nevelésből a javítóintézeti nevelés fele részének eltöltése után engedélyezhető, az elbocsátás tartama az intézeti nevelés hátralévő része
- három évi javítóintézeti nevelésből egy év hat hónap eltelte után lehet a fiatalkorút ideiglenesen elbocsátani, az elbocsátás tartama az intézeti nevelésből hátralévő rész.

Amennyiben a fiatalkorú az ideiglenes elbocsátás idején tölti be a tizenkilencedik életévét, ez esetben - függetlenül az ideiglenes elbocsátásból még hátralévő időtartamtól - a fiatalkorút a javítóintézetből véglegesen el kell bocsátani.

Az ideiglenes elbocsátás engedélyezéséről a büntetés-végrehajtási bíró dönt, az előterjesztést az intézeti tanács teszi.

7. A társadalmi beilleszkedést elősegítő szabályok

A Bvtvrt. előírja, hogy a fiatalkorú neveléséhez és a társadalomba való beilleszkedésének elősegítéséhez igénybe kell venni a **gyámhatóságnak**, a **hivatásos pártfogónak**, az **erre szakosodott szociális, karitatív és öntevékeny szervezeteknek**, valamint a fiatalkorú **szülőjének**, **gyámjának** vagy **más hozzátartozójának** a közreműködését.

A fiatalkorú elbocsátása

A fiatalkorú elbocsátására a javítóintézetből sor kerülhet:

- ideiglenes elbocsátás formájában,
- az intézeti nevelés tartamának lejártával, végleges formában.

A javítóintézetből történő elbocsátás során közreműködő személyek köre:

- utógondozó
- intézet igazgatója.

Az intézetből történő elbocsátás előkészítésében különösen nagy szerepe van az *utógondozónak*.

Feladatai:

- tájékoztatást kér az intézet illetékes munkatársaitól a fiatalkorú magatartásáról, iskolai eredményéről, munkavégzéséről, személyiségállapotáról, valamint továbbtanulásra, munkavégzésre való alkalmasságáról
- meghallgatja a fiatalkorút az elbocsátás utáni terveiről
- felkeresi a fiatalkorú családját, a településen a gyermekjóléti szolgálat képviselőjét, valamint a területileg illetékes hivatásos pártfogót annak érdekében, hogy megismerje a fiatalkorú számára az elbocsátás után rendelkezésre álló lakhatási, munkavégzési vagy továbbtanulási lehetőségeket
- tájékoztatást ad a fiatalkorú magatartásáról, iskolai előmeneteléről, elbocsátás utáni terveiről
- a gyermekjóléti szolgálat és a hivatásos pártfogó segítségével előkészíti, megszervezi és segíti a fiatalkorú családjába való visszatérését, vagy ha ez nem lehetséges, önálló életének megkezdését
- családjába visszatérni nem tudó fiatalkorú részére az utógondozó lakhatási lehetőséget keres
- felveszi a kapcsolatot a munkaügyi központtal a fiatalkorú munkába állítása vagy átképzése ügyében
- ha a fiatalkorú folytatni kívánja tanulmányait, felkeresi azt az oktatási vagy szakképzési intézményt, ahol lehetőség látszik a fiatalkorú beiskolázására.

Az *intézet igazgatójának feladatai* ideiglenes elbocsátás engedélyezésekor:

- értesíti a fiatalkorú lakóhelye szerint illetékes megyei gyámhivatal mellett működő hivatásos pártfogói csoportot a pártfogó felügyelet ellátása céljából
- megküldi a büntetés-végrehajtási bírói végzést, valamint a fiatalkorúról készített nevelői véleményt.

Az *intézet* a fiatalkorú ideiglenes elbocsátásáról és annak időpontjáról **értesíti**:

- a fiatalkorú lakóhelye szerinti települési önkormányzat jegyzőjét,
- az átmeneti vagy tartós nevelt fiatalkorú nevelésbe vételét elrendelő gyámhivatalt,
- a fiatalkorú törvényes képviselőjét,
- az átmeneti nevelt fiatalkorú vér szerinti szülőjét.

Az intézet a fiatalkorú végleges elbocsátása előtt két hónappal:

- az elbocsátás időpontjáról tájékoztatja a fiatalkorú lakóhelye szerinti települési önkormányzat jegyzőjét
- megküldi a fiatalkorúról készített nevelői véleményt.

Az intézet az elbocsátott fiatalkorút **törvényes képviselőjének** vagy az **általa megbízott személynek** az intézet székhelyén adja át, vagy a törvényes képviselő írásbeli kérésére **egyedül útnak indítja**. Ha a törvényes képviselő a fiatalkorúért nem jelenik meg, az intézet rövid úton értesíti a fiatalkorú lakóhelye szerint illetékes települési önkormányzat jegyzőjét, illetve átmeneti vagy tartós nevelt esetében a nevelésbe vételt elrendelő gyámhivatalt, és huszonnégy órán belül gondoskodik a fiatalkorú lakóhelyére, illetve a gyámhivatal által kijelölt gondozási helyre történő kíséréséről, és ott meggyőződik a fiatalkorú megfelelő elhelyezéséről.

Utógondozás

Az intézet **utógondozó részleg**et működtethet azon elbocsátott fiatalkorúak számára, akik a családjukba nem térhetnek vissza, és az elbocsátás idejére nem sikerült számukra lakhatási lehetőséget és megélhetési feltételeket teremteni, illetve itt helyezhető el az a fiatalkorú is, aki tanulmányait szeretné befejezni az intézeti oktatásban, képzésben.

Az utógondozó részleg működését az intézet Szervezeti és Működési Szabályzatának mellékletét képező *utógondozási szabályzat*, illetve a *részleg házirendje* szabályozza.

A részlegesen való elhelyezést az igazgató megszünteti

- a fiataalkorú kérelmére,
- ha az elhelyezés okai megszűntek,
- ha a fiataalkorú a részleg rendjét ismételtelen súlyosan megszegi.

Az előzetes letartóztatás elrendelése

Az előzetes fogva tartás

Btk. 120/B. § (1) Az elrendelt javítóintézeti nevelésbe az előzetes fogva tartás teljes idejét be kell számítani.

(2) A beszámításnál egynapi előzetes fogva tartás egynapi javítóintézeti nevelésnek felel meg.

Az előzetes letartóztatás

Be. 302. § (1) Fiataalkorú előzetes letartóztatásának a 92. § (1) bekezdésében megállapított okok esetében is csak akkor van helye, ha ez a bűncselekmény különös tárgyi súlya folytán szükséges.

(2) A fiataalkorú előzetes letartóztatását

a) javítóintézetben,

b) büntetés-végrehajtási intézetben vagy rendőrségi fogdában

kell végrehajtani.

(3) A bíróság dönt arról, hogy az előzetes letartóztatást - a fiataalkorú személyiségére vagy a terhére rótt bűncselekmény jellegére tekintettel - hol kell végrehajtani.

A büntető jogszabályok módosításáról szóló 1995. évi XLI. törvény azzal egészítette ki a Btk. szabályait, hogy a javítóintézeti nevelésbe be kell számítani az előzetes fogva tartás teljes időtartamát úgy, hogy egy napi fogva tartás egy napi javítóintézeti nevelésnek felel meg. A szabályozás összhangban van azzal a változással, hogy a javítóintézeti nevelés határozott ideig tartó intézkedéssé alakult át.

A fiatalok előzetes letartóztatását javítóintézetben, büntetés-végrehajtási intézetben vagy rendőrségi fogdában kell végrehajtani. Függetlenül attól, hogy az előzetes letartóztatás fogatosítása hol történt, annak tartamát a javítóintézeti nevelésbe be kell számítani.

A gyermek jogairól New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény szerint a büntető ügyekben eljáró hatóságoknak és a bíróságnak arra kell törekednie, hogy a fiatalok őrizetben tartása vagy letartóztatása csak végső eszközként legyen alkalmazható és a lehető legrövidebb ideig tartson.

A törvény kimondja azt is, hogy fiatalok terhelt esetén az előzetes letartóztatására csak abban az esetben van lehetőség, ha a cselekmény különös tárgyi súlya folytán szükséges. Ennek keretében az eljárás alapjául szolgáló bűncselekmény tárgyi oldali ismérveit kell vizsgálni. A különös tárgyi súly fogalmát a törvény nem határozza meg. Ezen ok fennállására utalhat:

- a Btk. Különös Részében megállapított büntetési tételkeret felső határa
- sorozat jellegű elkövetés, a halmazatban, avagy folytatólagosan elkövetett cselekmények nagy száma
- a tárgyi oldali ismérvek nagyobb társadalomra veszélyessége
- bűnszervezet tagjakénti, illetve bűnszövetségben elkövetett cselekmények.

A bíróság dönt arról, hogy az előzetes letartóztatást hol kell fogatosítani. Az előzetes letartóztatást általában akkor indokolt javítóintézetben fogatosítani, ha a fiatalok első esetben áll büntetőeljárás hatálya alatt. Vizsgálni kell a fiatalok életkorát is, a gyermekkorhoz közelebb álló fiatalok - ha egyáltalán fennáll az előzetes letartóztatás elrendelésének a feltétele -, fogva tartását általában célszerű javítóintézetben fogatosítani.

Az előzetes letartóztatás végrehajtása javítóintézetben

Az előzetes letartóztatás javítóintézetben történő végrehajtására a javítóintézeti nevelésre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni azon eltérésekkel, melyeket az intézeti rendtartás III. fejezete fogalmaz meg.

Ezen eltérések különösen:

1. A rendelkezési jog

A bíróságnak a tárgyalás előkészítése során hozott határozataig az ügyész, ezt követően a bíróság, mint a rendelkezési jogkör gyakorlója rendelkezik az előzetesen tartóztatott fiatalok elkülönítéséről a büntársaktól, levelezése és látogatása ellenőrzéséről, levelezésének, a látogató fogadásának és a csomagküldemény átvételének korlátozásáról, más intézetbe való átszállításáról, polgári egészségügyi intézményben való elhelyezésről, kivéve, ha arra orvosilag indokolt sürgős esetben kerül sor.

2. Oktatás, képzés, munkafoglalkozás

A fiatalok intézeteken kívüli oktatásban, képzésben, munkafoglalkoztatásban nem vehet részt.

3. Jutalmazás

Az előzetes tartóztatásban levő fiatalok számára intézeteken kívüli program, kimenő, eltávozás és szabadság, betegszabadság nem engedélyezhető.

4. Kapcsolattartás

- Látogatás

Az intézet gondoskodik arról, hogy a fiatalok a hozzátartozójával ellenőrzés mellett érintkezzen. A látogatás csak azon személy számára lehetséges, akivel a fiatalok kapcsolattartását a rendelkezési jogkör gyakorlója engedélyezi, a látogatásból ki kell zárni azt a személyt, akinek magatartása a fiatalok vagy az intézet biztonságára veszély jelent. A látogatás részletes szabályait az egyes intézmények házirendje tartalmazza.

- Levelezés

A levelezés biztonsági okokból szűrőpróbaszerűen ellenőrizhető. Az ellenőrzés célja

annak megakadályozása, hogy a fiatalkorú a biztonságát vagy az intézmény biztonságos működését sértő vagy veszélyeztető eszközhöz, információhoz jusson, illetve ilyen információt továbbítson. Ha az ellenőrzés során a biztonságot sértő tárgyat vagy információt találnak, a levél nem továbbítható, illetve kézbesíthető. A levél továbbításának, illetve kézbesítésének a megtagadását a fiatalkorúval közölni kell.

- Telefonbeszélgetés

A telefonbeszélgetés ellenőrzésére a levelezés ellenőrzésére illetve korlátozására vonatkozó szabályokat kell alkalmazni azzal, hogy a beszélgetés biztonsági okból megszakítható.

5. Szabadítás

Az előzetesen letartóztatott fiatalkorút a lejárat napján, illetve az előzetes letartóztatást megszüntető rendelkezés alapján az intézetből szabadon kell bocsátani, és a törvényes képviselőnek vagy megbízottjának az intézet székhelyén kell átadni. Ha a bíróság az előzetes letartóztatást a tárgyaláson szünteti meg, az erről szóló végzés átadása után a fiatalkorút helyben szabadítani kell, annak tájékoztatása mellett, hogy szabadulási igazolásának az átvétele, illetve az elszámolás érdekében az intézetet a következő munkanapon, hivatali időben keresse fel. A szabaduló fiatalkorút a jelen levő törvényes képviselőjének vagy megbízottjának, a más ügy miatt jogerős javítóintézeti nevelés hatálya alatt álló fiatalkorút a javítóintézet megbízottjának kell átadni, de távollétük a szabadításnak nem akadálya. A fiatalkorú átvételére jogosult személy távolléte esetén az eljárás helye szerint illetékes átmeneti gondozást nyújtó gyermekvédelmi intézményben kell a fiatalkorú számára elhelyezést biztosítani. A helyben szabadított fiatalkorú - írásbeli kérelmére - a tárgyalásról az intézetbe visszazárási lehetősége, ha az intézet hivatali idejében a szabadulási igazolás kiadása és az elszámolás még aznap elvégezhető. Az előzetes letartóztatásból szabaduló fiatalkorú részére az intézet szabadulási igazolást ad. A szabadításkor ki kell adni a fiatalkorú részére a letéti pénzt, a letétként kezelt értéktárgyait, saját ruházatát, valamint iskolai bizonyítványát. A fiatalkorú szabadításáról értesíteni kell azokat a szerveket és személyeket, akiket a fiatalkorú intézetbe történt befogadásáról értesítettek, továbbá az előzetes letartóztatás megszüntetését elrendelő ügyészt vagy bíróságot.

2003. július 1-jén módosuló szabályok

A Be. 2003. július 1-i módosításával a fiatalkorú előzetes letartóztatását javítóintézetben vagy büntetés-végrehajtási intézetben lehet végrehajtani, a továbbiakban rendőrségi fogda nem szolgálhat a fiatalkorú előzetes letartóztatására végrehajtási helyül.

Ezen módosítás következtében előreláthatólag növekedni fog a javítóintézetben előzetes letartóztatásba helyezett fiatalkorúak száma, hiszen a rendőrségi fogdán való elhelyezést korábban a gyanúsításban szereplő cselekmény tárgyi súlya mellett célszerűségi szempontok is indokolták, az eljárás könnyítése és gyorsítása miatt azon a rendőrkapitányságon tartották előzetes letartóztatásban a fiatalkorú személyt, amelyik vele szemben az eljárást folytatta.

Mindez - tekintetbe véve a Szőlő utcai intézet 100%-os, vagy annál is nagyobb leterheltségét - elgondolkodtató az intézeti férőhelyek, esetleg új intézetek létesítése szempontjából.

**A dokumentumok elemzése során a javítóintézetek a következő dokumentumokat
bocsátották rendelkezésünkre:**

Rákospalotai javítóintézet:

- Szervezeti és Működési Szabályzat 2000.
- Házi rend
- Szakmai program 2001.

Szőlő utcai javítóintézet:

- Szervezeti és Működési Szabályzat 2000.
- Házi rend 2000.
- Pedagógiai program 1996.

Aszódi javítóintézet:

- Szervezeti és Működési Szabályzat 2000.
- Házi rend 2002.
- Sárga falak (szakmai program) 2002.

Debreceni javítóintézet:

- Szervezeti és Működési Szabályzat 1999.
- Házi rend 1999.

Szervezeti és Működési Szabályok

Az intézet jogállása, rendeltetése

A javítóintézet a bíróság által javítóintézeti nevelésre utalt, illetve előzetes letartóztatásba helyezett fiatalok intézeti ellátása céljából létrehozott, a gyermekvédelmi rendszer részét képező intézmény.

Alapítója: Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium.

Felügyeleti szerve: Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium.

Az intézet önálló költségvetési szerv.

Pénzügyi ellátását az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium Pénzügyi Főosztálya a Kincstáron keresztül biztosítja.

Ellátási területe: Magyar Köztársaság.

A bírói intézkedések végrehajtására vonatkozó szakfelügyeleti szerv: Igazságügyi Minisztérium.

Az intézet feladata

Állami feladatként ellátandó **alaptevékenysége**: a bíróság által előzetes letartóztatásba helyezett vagy javítóintézeti nevelésre ítélt fiúk vagy lányok számára javítóintézeti ellátás biztosítása.

Egyéb tevékenység: intézetben elhelyezett fiúk vagy lányok általános iskolai nevelése, oktatása, szakiskolai nevelése, oktatása.

Ezen feladatok előmozdítása érdekében gazdasági, műszaki tevékenységet végez.

Folyamatos munkarendben működő intézmény.

Az alaptevékenységen belül, az alaptevékenység feltételeként rendelkezésre álló, e célra csak részben lekötött személyi és anyagi kapacitások fokozott kihasználása érdekében végzett **kiegészítő tevékenységei**:

az állami feladat ellátása során létrehozott termékek értékesítése,

az intézet rendeltetésszerű működése során elhasználódott, feleslegesség vált tárgyi eszközök selejtezése és értékesítése,

az intézet helyiségeinek és eszközeinek tartós és eseti bérbeadása,

a vendéglátó-ipari vállalkozások által üzemeltetett intézményi étkezdék, éttermek bérbeadása, az intézet szellemi és anyagi infrastruktúrájának bérbeadása, külső szervezetek részére végzett szerződéses kutatómunkák, étel és egyéb hulladék értékesítése.

Az intézmény szervezeti felépítése

Nevelési egységek

Növendékügyi Iroda vagy csoport
Nevelőotthon, nevelőotthoni csoportok
    Általános
    Speciális

Gondozási egységek

Utógondozó részleg vagy csoport
Egészségügyi Részleg vagy Szolgálat
Könyvtár

Oktatási, képzési egységek

Iskola
Szakképzés, gyakorlati oktatás
    Tanműhely
    Tangazdaság

Gazdasági ellátó szervezet

Gazdasági Hivatal
Műszaki részleg, Gondnokság
Élelmezési részleg
Biztonsági Szolgálat

I. Nevelési egységek:

1. Novendékügyi iroda vagy csoport

A növendékügyi csoport tagjai gondoskodnak a javítóintézeti nevelés és a javítóintézetben végrehajtandó előzetes letartóztatás jogi feltételrendszerének érvényesüléséről, a növendékek befogadásával kapcsolatos ügyintézésről (iratok, nyilvántartások beszerzése, kezelése, őrzése és ellenőrzése), a növendékek külső kapcsolatainak, családi és személyi ügyeinek rendezéséről, az elbocsátás előkészítéséről.

A növendékügyi csoport feladata a javítóintézeti nevelésből történő bírói elbocsátás szakszerű előkészítése, a pártfogókkal való kapcsolat biztosítása. Felveszi a kapcsolatot mindazon intézményekkel, amelyek a növendék eddigi életében jelen voltak, valamint megkeresi a területileg illetékes külső segítő intézményeket a növendék leendő tartózkodási

helyén.

Kapcsolattartás a többi javítóintézet növendékügyi irodájával.

Befogadáskor, illetve ideiglenes befogadás esetében a Rendtartás II. fejezet 10-17. §. szerint jár el az iroda az illetékes hatóságoknál.

2. *Nevelőotthon, nevelőotthoni csoportok*

Feladata:

- a növendékek egyéni fejlesztésével kapcsolatos szervezési feladatok ellátása, a növendék intézeti életével kapcsolatos koordinálás végzése,
- a növendékek elsődleges szocializációs terének biztosítása, iskolai tanulmányaik, szakképzésük, önállóan vállalt munkavégzésük támogatása,
- fejlesztésükhöz csatlakozó képzőművészeti, zenei és testi nevelésük támogatása,
- társadalmi, jogi, etikai, családi ismeretek nyújtása,
- az önálló munkavégzési képesség kialakításának segítése, fejlesztése,
- a növendékek tervszerű foglalkoztatása a tanítási órákon és termelőmunkán kívüli időben,
- a növendékek egyéni képességeire és érdeklődésére támaszkodó közművelődési és szabadidős program biztosítása jogerős nevelt esetén.

A nevelőotthon feladatait a nevelőotthoni csoportok, mint alapvető szervezeti formák valósítják meg. A csoportok tevékenységét a nevelőtanárok irányítják, gyermekfelügyelők, gondozók segítségével.

Az egyes csoportok befogadóképessége általában maximum 12 fő, ez megegyezik azzal a törekvéssel, hogy a gyermekvédelmi intézményekben a hagyományos, nagy intézeti csoportformát felváltsa a kisebb csoport, az egyénre irányuló fejlesztés.

Speciális csoportok:

- *Befogadó csoport*

A javítóintézetbe utalt fiatal intézeti életének kezdő szakaszaként elősegíti a növendék integrálódását az intézeti életbe, jogainak és kötelezettségeinek megismertetését.

A befogadó csoport kiemelten nyújt pszichés segítséget, biztosít egészségügyi, pedagógiai megfigyelést.

Az elhelyezés általában 5-30 napig tart. Ez idő alatt elvégzik a növendék teljes körű személyiség elemzését, a szakvizsgálatok, értékelések alapján kerül sor a nevelőotthoni csoportba történő kihelyezésre.

- *Zárt intézeti részleg*

A súlyos magatartászavart mutató, agresszív, az intézet általános rendjét többször megsértő neveltek rövid távú, intenzív megfigyelésre, szoros felügyelettel biztosított terápiás foglalkoztatásra a zárt intézeti részlegre kerülhetnek, mely célja elősegíteni, hogy a növendékek a nevelőintézet illetve a csoport életébe normatartó magatartásukkal beilleszkedjenek. A program egy hét és három hónap közötti időtartamú a fiatal aktuális és távlati együttműködési készségétől függően. Fontosnak tartom annak említését, hogy a zárt részlegen történő elhelyezés egyben fegyelmi intézkedés is, nemcsak segítő szándékkal történik.

A zárt intézeti részleg munkaközösségét nevelőtanárok, szakoktatók, gyermekfelügyelők, gondozók alkotják.

- *Korrekción csoport*

Alapvető feladat a kialakult magatartászavar felismerése, az erre ható célzott pedagógiai tevékenység. Az enyhe vagy közepsúlyos értelmi fogyatékos növendékek részére biztosítja a javítóintézeti nevelés végrehajtását.

- *Pszichopedagógiai csoport*

Családmodell alapján működő, sérülés specifikus foglalkoztató csoport. A csoportba azok a növendékek kerülnek, akiknek személyiségük sérülésének mértéke miatt a nevelőotthoni csoportkereteken belül nem lehet biztosítani hatékony fejlesztésüket.

II. Gondozási egységek

1. Utógondozó részleg, csoport

A jogerősen javítóintézeti nevelésre ítélt fiatalok esetében az intézet tevékenysége, az utógondozás megvalósítása eltérő:

- **Rákospalota:**

Utógondozó csoport

Utógondozásban részesülhet elsősorban az intézményből elbocsátott, korábban gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló /átmeneti vagy tartós nevelésbe vett kiskorú vagy nagykorúságáig gondoskodás alatt álló fiatal felnőtt, utógondozói ellátott/, továbbá gyermekvédelmi gondoskodás alatt korábban nem álló fiatalkorú nő, aki nem térhet vissza családjába és az elbocsátás idejére nem sikerült számára lakhatási lehetőséget és megélhetési feltételeket teremteni.

Ide helyezhető el az a fiatalkorú nő is, aki elbocsátást nyert ugyan az intézményből, ám az intézeti elhelyezésének ideje alatt megkezdett tanulmányait szeretné befejezni az intézetben.

Az utógondozó részlegbe, szabad férőhely esetén az utógondozó részleg szervezeti és működési szabályzatában meghatározott feltételek szerint, felvehető elsősorban olyan korábban gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló, valamint gyermekvédelmi gondoskodás alatt nem álló fiatalkorú nő is, aki nem az intézetből került elbocsátásra, de szociális körülményei ezt indokoltá teszik.

Az utógondozó részlegben történő elhelyezés történhet *gyámhivatali határozat* alapján, (utógondozói ellátás) illetve *kérelemre*, gyámhivatali határozat nélkül is, (utógondozás) térítés ellenében.

Az utógondozó részlegben elhelyezett fiatalok lehetőségeiktől függően bekapcsolódhatnak az intézet valamennyi "szolgáltatásába". A részlegben szállást, ellátást, pedagógiai és szociális gondozást biztosít az intézet, illetve igények és lehetőségek szerint a részlegből való kikerülés után is segíti a fiatalot.

Igény és lehetőség szerint gondoskodik az elbocsátás előtt álló növendékek számára munkahelyről, lakhatási lehetőségről.

Működése során család- és utógondozást végez, együttműködve a területileg illetékes gyámhatóságokkal.

Anyagyerek otthon

A részleg működésének alapja az intézet és a Segítő Szolgálat Alapítvány által kötött együttműködési megállapodás, amely magába foglalja az intézet vállalásait és az Alapítvány kötelezettségeit.

A részleget részlegvezető irányítja, aki köteles beszámolni munkájáról az Alapítvány kuratóriumának.

A részlegben ápolónő, gondozónők dolgoznak, munkájuk szakmai, gondozási tevékenységével kapcsolatban érvényesül a pszichológus és a szociális munkás segítsége.

Az anya-gyerek részleg feladata, a Rendtartás 12.§-a alapján javítóintézeti nevelésre utalt fiatalkorú anyák gyermekkel együtt történő befogadása. Az elhelyezés időtartama megegyezik a bírósági végzésben foglalt javítóintézeti nevelés időtartamával.

Ezen kívül befogadhat a növendéki körön kívüli család nélkül maradt fiatal anyákat gyermekükkel együtt, a részlegvezető teammel közösen megállapított szempontjai alapján (ebben az esetben szerződés szabályozza a bent tölthető időtartamot, ez 6 hónap, ami egy alkalommal, 3 hónappal meghosszabbítható), illetve gyermekvédelmi gondoskodásban /átmeneti vagy tartós nevelésbe vett kiskorú vagy nagykorúságáig gondoskodás alatt álló fiatal felnőtt, utógondozói ellátott/ élő anyákat (akiknek az elhelyezését a részleg minimum a nagykorúságukig biztosítja). Tisztázni kellene, hogy csak az utógondozói ellátott fiatal anyákat fogadja a részleg vagy fogadja azokat is, akik ugyan nagykorúságukig gyermekvédelmi gondoskodás alatt álltak, de nem rendelték el utógondozói ellátásukat, legfeljebb utógondozottak vagy még az utógondozásukat sem rendelték el.

A működési szabályzat magába foglalja a befogadás, a gondozás, a kihelyezés és az anya otthon keretei között értelmezett utógondozás feltételeit, szabályait.

Az anya-gyerek részlegben a gondozók megtanítják a fiatal anyákat kisgyermekük gondozására, nevelésére és felkészítik őket az önálló életvezetésre. E tevékenység, a gondozás-nevelés a személyzet részéről elsősorban a fiatal anyára irányul, aki kisgyermekét maga gondozza.

- Debrecen:

Az utógondozói részleg kialakítása pályázati pénzből a közeljövőben történik.

- Aszód:

Az intézet utógondozás keretében ellátást biztosít azon elbocsátott fiatalkorúak számára, akik a családjukba nem térhetnek vissza, és az elbocsátás idejére nem sikerült számukra lakhatási lehetőséget és megélhetési feltételeket teremteni.

Utógondozásban részesülhet az a fiatalkorú is, aki tanulmányait szeretné befejezni az intézeti oktatásban, képzésben.

Az utógondozott fiatalok részére - nevelőotthoni csoportjukban - szerződésben meghatározott feltételekkel biztosít az intézet szállást, ellátást, szociális gondozói, pszichológiai,

egészségügyi támogatást.

Gondozó Ház az Utógondozás Alapítvány keretében működik. Bérli az intézettől azt az ingatlant, amiben a szolgáltatási alapon szerveződött utógondozási tevékenységet végez. A programot önkéntes segítők vezetik. Az utógondozottak - volt növendékek -, rászorultság esetén igénybe vehetik az intézet teljes ellátását, ugyanakkor alapvetően saját maguknak kell az egyéni életvezetés optimális lehetőségeit keresni, kialakítani. A programok az egyéni igényektől illetve alkalmazkodási készségtől függően 6-18 hónapig tarthatnak.

2. Egészségügyi részleg vagy szolgálat

(Aszódon, a Szőlő utcában és a Debreceni intézményben külön részleg áll rendelkezésre, Rákospalotán szolgálat és szükség esetén betegszobai elhelyezés).

Az orvos irányításával biztosítja:

- az intézetbe befogadott növendékek és felvett gondozottak általános- és szakorvosi vizsgálatát,
- az újonnan felvettek, illetve az intézetbe visszatérők szűrővizsgálatát, a megbetegedett, de kórházi kezelést nem igénylő gondozottak gyógykezelését,
- az orvos által elrendelt gyógyszererezést, gyógykezelést, az alap gyógyszerkészlet beszerzését,
- az intézet lakótereinek és konyhájának rendszeres higiénés ellenőrzését,
- az orvosi megelőző egészségügyi munkát, valamint egészségnevelési tevékenységet és ennek megfelelő oktatást.

A részlegben elhelyezett növendékekkel kapcsolatos pedagógiai feladatok ellátásáért a részleg pedagógusai felelősek.

3. Könyvtár

A könyvtár biztosítja:

- a nevelőintézeti szabadidős tevékenységhez szükséges könyveket és folyóiratokat, egyéb információs anyagokat,
- hozzájárul a pedagógusok szakirodalmi igényeinek kielégítéséhez,
- segíti a növendékek olvasóvá nevelését.

A könyvtár kiemelt szerepet tölt be a pedagógusok továbbképzésében, a nevelőintézeti pedagógiával összefüggő elméleti és gyakorlati területek módszertani kutatásában, a szakmai

dokumentumok gyűjtésével és alkalmi sajtófigyelő munkával.

III. Oktatás, képzési egységek:

1. Iskola

Az intézet növendékei számára az intézet területén folyik az általános iskolai oktatás.

Az iskola feladata:

- a Nemzeti Alaptantervben meghatározott oktatási-nevelési célok elérése, ezek adaptálása a helyi sajátosságokra
- az általános iskolát már befejezett növendékek számára szervezett képzések, közismereti tananyagának megtanítása,
- az intézetben töltött idő intenzív felhasználásán alapuló gyorsabb előrehaladás biztosítása, a folyamatos működés lehetőségeinek kihasználása,
- a megszakított iskolázatásból, a több éves túlkorosságból adódó hátrányok kompenzálása,
- a korábbi iskolai sikertelenségek kompenzálása, ezáltal az önálló ismeretszerzés igényének elősegítése,
- osztályfőnöki munka keretében a tanulók egyéni fejlesztésében, értékelésében való részvétel.

Az intézetbe kerülő növendékek tudásszint felmérése, az egyes tárgyakból elkészített szintfelmérő feladatlapok alapján, a bekerülést követő két héten belül megtörténik.

A tanítás – képzés üteme a felmért tudásszint figyelembevételével, egyéni oktatási tervek alapján meghatározott. A folyamatos oktatás során állandó értékelés, írásbeli és szóbeli felmérések eredményei kerülnek dokumentálásra.

Lehetőség van egyéni tanulási ütem kialakítására, az ellenőrzés itt is ugyanazon követelményrendszeren alapszik.

Az Aszódi intézetben különálló oktatási intézményként általános iskola, szakiskola és speciális szakiskola működik a Népjóléti Minisztérium 45402/96/XIV. számú engedélye, valamint Aszód város Önkormányzatának 1775/1996. 13/1996. számú nyilvántartási számú Működési Engedélye alapján.

2. Szakképzés, gyakorlati oktatás, munkafoglalkoztatás

Az általános iskolát végzettek számára betanított és szakmunkásképző tanfolyamok állnak a rendelkezésre, ezek intézetenként eltérőek, és teljesen függnék az intézet forrásaitól és a munkaerő kreativitásától.

Az ipari jellegű gyakorlati képzés a színtere a tanműhely, míg a mezőgazdasági jellegű képzése a tangazdaság.

Feladatuk:

- a növendékek munkaképességének hatékony fejlesztése,
- a rendszeres, folyamatos munkavégzéshez szükséges képességek kialakítása,
- a tanfolyami képzések elméleti- és gyakorlati anyagának elsajátíttatása,
- a növendékek részére megfelelő munkajutalom biztosítása.

A termelési részleg feladatait a részleg alaptevékenységeiben valósítja meg.

Tanműhely

Elsődleges feladata a szakmai és tanfolyami képzésben résztvevő növendékek gyakorlati oktatása meghatározott tanterv szerint.

Másodlagos feladata a szakmai képzésben nem részesülő növendékek ipari munkafoglalkoztatása.

A növendékek egyes szakmai képzését külső intézmények együttműködésével is megvalósíthatja.

Tangazdaság

Elsődleges feladata a mezőgazdasági szakmai- tanfolyami képzés.

Másodlagos feladata a növendékek mezőgazdasági munkafoglalkoztatása.

A részleg a nevelési- oktatási célok megvalósítása mellett a rendelkezésre álló földterületen, állatállománnyal és eszközökkel úgy gazdálkodik, hogy tevékenységével bevételt érjen el, lehetőleg úgy gazdálkodva, hogy kiadásait bevételeivel fedezze.

IV. Gazdasági ellátó szervezet:

1. Gazdasági Hivatal

Feladata, hogy az érvényben lévő pénzügyi, gazdálkodási jogszabályok, rendeletek előírásainak megfelelően biztosítsa az anyagi és műszaki feltételeket az intézetben folyó nevelő- és oktató munkához.

Tevékenységebe az alábbi főbb feladatok tartoznak:

- a költségvetés megtervezése,
- kincstári gazdálkodás, előirányzat gazdálkodás,
- beszámolók elkészítése,
- felújítások, beruházások tervezése, elszámolása,
- a rendelkezésre álló eszközökkel és forrásokkal való takarékos gazdálkodás és üzemeltetés (vagyonkezelés),
- számvittel kapcsolatos tevékenységek (analitikus nyilvántartások, könyvelés),
- pénzügyi tevékenység (pénzellátás, pénzkezelés),
- bér gazdálkodás,
- a szakfeladatok ellátása során létrehozott termékek, kiadványok, tanulmányok értékesítése,
- a rendeltetésszerű működés során elhasználódott, illetve feleslegessé vált tárgyi eszközök és készletek értékesítése,
- a szakfeladat ellátásához átmenetileg vagy tartósan feleslegessé vált épületek, termőföld, helyiségek és eszközök tartós és eseti bérbeadása,
- munkaügyi és személyzeti tevékenység.

2. Műszaki részleg, gondnokság

A gondnokság fő feladata az intézet állagmegóvásának teljes körű biztosítása, az intézetben külső vállalkozók által elvégzett munka ellenőrzése, számlák igazolása, az intézetbe érkező új munkatársak munkavédelmi, és tűzvédelmi oktatása.

A gondnok rendszeresen ellenőrzi az intézet épületeinek, eszközeinek állagát, állapotát és a szükséges javítások, felújítások elvégzésére javaslatot tesz. Gondoskodik az elvégzendő munkák ütemezéséről, a felhasznált anyagok beszerzéséről, és ellenőrzi azok felhasználását.

A műszaki részleg tagjai a karbantartók és a gázkazánfűtő, a takarítók és a kisegítők.

3. Élelmezési részleg

Az intézeti konyha a növendékek, a gondozottak és az intézeti dolgozók ételmezését látja el. Az intézeti konyhát az ételmezésvezető irányítja.

4. Biztonsági Szolgálat

Feladata az intézet belső rendjének biztosítása, a porta működtetésén keresztül az intézet zárt jellegének és az ezzel összefüggő biztonsági feltételeknek a garantálása, az intézet vagyontárgyainak megőrzése.

Ennek érdekében a portaszolgálat átvizsgálja a beérkező és távozó munkatársak, növendékek, gondozottak, egyéb vendégek csomagjait, csomagtartóit, feljegyzést készít a portán átfolyó forgalomról.

A biztonsági őrök részt vesznek a növendékek, intézeten belüli mozgásában, étkeztetésében, a rendkívüli események megoldásában, a dolgozók és a növendékek védelmében.

Működése azokban az intézményekben alapvető fontosságú, amelyek előzetes letartóztatást látnak (is) el.

Intézmény vezetése, irányítása, működése

Pedagógiai, nevelési irányítás

Egyszemélyes

Igazgató

Általános igazgatóhelyettes

Nevelési igazgatóhelyettes

Oktatási, képzési igazgatóhelyettes

Testületi

Vezetőség, Vezető Testület

Nevelőtestület

Szakmai munkaközösségek

Intézeti Tanács

Gazdasági, működéssel összefüggő

Gazdasági vezető

Főkönyvelő

Műszaki vezető

Pedagógiai, nevelési irányítás

Egyszemélyes vezetés

Igazgató

Az intézet igazgatójának megbízására, illetve a megbízás visszavonására az egészségügyi, szociális és családügyi miniszter jogosult. Az igazgató felett az egyéb munkáltatói jogokat az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium családpolitikai helyettes államtitkára gyakorolja.

- ellátja az intézet képviseletét, felelős az intézet rendeltetésének megfelelő működéséért,
- biztosítja az intézet törvényes és szakszerű működését, gondoskodik az intézet működését érintő jogszabályok végrehajtásáról,
- munkáltatói jogokat gyakorol, meghatározza, és szabályzatba foglalja az intézet dolgozóinak munkaköri feladatait, a vezető beosztásúak hatáskörét,
- gondoskodik a nevelőmunkához és a szervezett oktatáshoz szükséges dokumentumok elkészítéséről, összeállításáról,
- gazdálkodik a jóváhagyott költségvetési előirányzattal, biztosítja a pénzügyi fegyelmet,
- megilleti a kiadmányozás joga,
- az intézet nevében a feladatok ellátása során fizetési vagy más teljesítési kötelezettséget vállal,

- kapcsolatot tart mindazokkal a szervekkel, melyeknek tevékenysége az intézet működésével összefügg,
- dönt a növendékek és a gondozottak igazgatói hatáskörbe tartozó ügyeiben,
- rendszeresen fogadóórát tart a számukra, biztosítja, hogy élhessenek panaszjogukkal,
- felelős az intézet működéséhez szükséges alapanyagok, termékek, szolgáltatások takarékos, célszerű felhasználásáért,
- dönt az intézmény működésével kapcsolatban minden olyan ügyben, amelyet jogszabály vagy Kollektív Szerződés nem utal más hatáskörbe.

Az intézet működését érintő általános érvényű rendelkezéseit igazgatói utasításban, intézkedésben szabályozza.

Az igazgató munkáját igazgatóhelyettesek, szakmai részlegvezetők, munkaközösség vezetők és a titkárság segítik, akiket határozatlan időtartamra bíz meg.

Helyettesítése:

- teljes felelősséggel az általános igazgatóhelyettes helyettesíti,
- gazdálkodási és pénzügyi kérdésekben a gazdasági vezető látja el,
- az igazgató és az általános igazgatóhelyettes egyidejű akadályoztatása esetén a pedagógiai vagy otthonvezető igazgatóhelyettes.

A folyamatos vezetői jelenlét érdekében hétvégén és munkaszüneti napokon az igazgató vezetői ügyeletet rendel el.

Az ügyeletet vezető általános ellenőrzési és az azonnali döntést igénylő esetben intézkedési joggal rendelkezik.

Általános igazgatóhelyettes

Általános érvénnyel képviseli az intézetet és az intézet vezetését. Ennek keretében:

- folyamatosan koordinálja az alrendszerek napi tevékenységét,
- ellenőrzi a növendékek szakmai normák szerinti ellátását, a befogadástól az elbocsátásig,
- a hatékony és a szakszerű ellátás érdekében biztosítja az intézet pedagógiai és gazdálkodási alrendszereinek naprakész információcseréjét,
- ellenőrzi és irányítja a célszerű és gazdaságos feladatellátás biztosítását az intézet valamennyi egységében,

- az intézet szakmai céljainak megvalósítása érdekében összefogja a pályázati tevékenységet,
- koordinálja a szakterületek ügyintézéseit, biztosítja a szakterületek információcseréjét,
- felügyeli a növendéki ügyek menetét, az Intézeti Tanács, valamint a bv. bírói meghallgatások ügyrendjét,
- tervezi és összehangolja a részterületek belső továbbképzési programját,
- összehangolja a szakfeladatokat ellátó területek munkáját,
- folyamatosan ellenőrzi az intézet valamennyi dolgozójára vonatkozóan a munkaidő beosztások elkészítését,
- külső szervekkel, intézményekkel kapcsolatot tart.

Nevelési (pedagógiai, otthonvezető) igazgatóhelyettes

A nevelési igazgatóhelyettes irányítja a nevelőotthonban folyó pedagógiai munkát. Közvetlenül koordinálja a nevelőtanárok, gyermekfelügyelők napi pedagógiai tevékenységét, szervezi és összehangolja az egyes csoportok és otthon napi életét. Elkészíti a nevelőtanárok és gyermekfelügyelők munkaidő beosztását. Feladatai közé tartozik:

- a pedagógiai / gyógypedagógiai fejlesztő programok egységes irányítása,
- a pedagógiai folyamatok rendszeres hatékonyságvizsgálata,
- a vizsgálati eredmények értékelése és összehasonlítása,
- a nevelési programok tervezésének, szervezésének és a megvalósításuk folyamatos ellenőrzése a befogadástól az elbocsátásig,
- részvétel az intézet céljainak megfelelő fejlesztő programok, kidolgozásában,
- a programok kivitelezésének szervezése.

Tervezi, szervezi a kulturális, sport, és szabadidő tevékenységeket.

A pedagógiai alrendszerben általános ellenőrzési és irányítási joggal rendelkezik.

Munkája során együttműködik az általános igazgatóhelyetttessel, az oktatási- képzési igazgatóhelyetttessel, a tangazdaság vezetőjével, a tanműhely vezetőjével, az egészségügyi részleggel.

Oktatási, képzési igazgatóhelyettes

Az iskolavezető felelős az intézetben folyó oktatásért, képzésért, felelős az iskolai dokumentáció elvégzéséért. A növendékek és a gondozottak képzését az intézeti munkatervben meghatározottak alapján szervezi meg, gondoskodik a továbbtanulók beiskolázásáról, kapcsolatot tart a külső képző helyekkel. Feladatai közé tartozik:

- intézeti oktatás, képzés, céljainknak megfelelő oktatási-képzési programok kidolgozása,
- biztosítja az intézetben működő iskola működését,
- elkészíti az irányítása alá tartozó részlegben tartozó tanárok és tanítók munkaidő-beosztását,
- összehangolja a különböző ipari, mezőgazdasági, egyéb tanfolyamok működésének rendjét az iskolai képzéssel oktatással,
- a programok megvalósításának szervezése,
- az oktatási, képzési tevékenységek folyamatos elemzése,
- pedagógiai mérések biztosítása,
- pedagógiai programok fejlesztése, korszerűsítése,
- kísérleti programok és a munkafoglalkoztatás tervezésére illetve megvalósítása.

Együttműködik az általános igazgatóhelyetttessel, a képzési- munkáltatási alrendszerek vezetőivel.

(A Szőlő utcai intézetben az általános igazgatóhelyettes feladata az iskolai oktatás, a munkafoglalkoztatással kapcsolatos feladatokat a gyakorlati oktatásvezetővel közösen látja el.)

Testületi vezetés

Vezetőség, vezető testület

Az intézet operatív irányító szerve, melynek állandó részvevői az igazgató, az igazgatóhelyettesek, a gazdasági vezető, időszakos tagjai az egyes tárgyalt kérdésekhez igazodnak. A vezetőség tagjai konzultatív, véleményező és javaslattevő joggal rendelkeznek.

A nevelőtestület

A nevelőtestület tagjai: az igazgató, a pedagógus munkakörben foglalkoztatottak, és a nevelő-gondozó munkát közvetlenül segítő munkatársak.

Rendes és szükség szerint rendkívüli értekezleteket tart.

A nevelőtestületi értekezlet meghatározza az intézet pedagógiai programját, munkatervét, az intézet munkájáról szóló értékelést, valamint dönt a jogszabály által hatáskörébe utalt egyéb kérdésekben. Állást foglal a napirendjén szereplő pedagógiai témákban.

A szakmai munkaközösségek

Az intézetben folyó pedagógiai és gondozói munka összehangolása és fejlesztése a nevelőtestület, ezen belül a szakmai munkaközösségek feladata.

A munkaközösségeken kívül részlegenként teamek, esetmegbeszélő-csoportok működhetnek, melyek a feladataikhoz kapcsolódóan szükség szerint együttműködnek.

Az Intézeti Tanács

Az Intézeti Tanács elnöke az igazgató. Tagjai: az igazgatóhelyettesek, a növendékügyi iroda vezetője, csoportnevelő, pszichológus, szakoktatók.

Az Intézeti Tanács a növendékek nevelésének jelentős kérdéseit határozza meg. Javaslatot tesz az igazgatónak a növendékek fokozatba sorolására, az eltávozások idejére, a fiatalkorú zárt jellegű intézeti részlegben történő elhelyezésére, illetve az elhelyezés megszüntetésére, a fiatalkorú utógondozói részlegben történő elhelyezési kérelme ügyében. Javaslatot tesz a büntetés-végrehajtási bírónak a fiatalkorú ideiglenes elbocsátására vagy annak mellőzésére.

(A Szőlő utcai intézet kivételével minden intézményben működik.)

Gazdasági, működéssel összefüggő

Gazdasági vezető

Az intézet szakfeladatán belül az alaptevékenység feltételeként rendelkezésre álló, és erre a célra csak részben lekötött személyi és anyagi kapacitások fokozott kihasználása érdekében készíti el az intézet költségvetési tervét, továbbá

- elkészíti a gazdasági alrendszerben dolgozók munkaidő beosztását,
- ellenőrzi a költségvetési terv megvalósítását,
- előkészíti a következő év költségvetési tervezését, a fedezet nélküli tervek megvalósítási feltételeit kontrollálja,
- fenntartással, üzemeltetéssel, gazdálkodással, összefüggő feladatok végrehajtásával kapcsolatban általános ellenőrzési és irányítási joggal rendelkezik,
- a főkönyvelőn, és a műszaki vezetőn valamint a gondnokon keresztül önállóan irányítja és ellenőrzi a gazdasági-műszaki alrendszer teljes tevékenységét.

A Rákospalotai intézetben a gazdasági vezető felügyeli a porta és a biztonsági szolgálat munkáját, míg a Szőlő utcai intézetben ezt a feladatot a biztonsági szolgálat vezetője látja el.

Főkönyvelő

Önállóan irányítja az érvényben lévő számviteli és pénzügyi szabályzatok alapján az intézet számviteli, pénzügyi, bér- és SZTK, valamint raktározási tevékenységét.

Műszaki vezető

Irányítja és ellenőrzi az intézet kiegészítő egységeit a gondnokon és a műszaki ügyintézőn keresztül.

Az intézet kapcsolattartása

A Debreceni intézet Szervezeti és Működési Szabályzata rendelkezést tartalmaz arra vonatkozóan, hogy az intézet kapcsolatot tart a felsoroltakkal:

- Legfőbb Ügyészség, területileg illetékes ügyészségek,
- Megyei és Városi Bíróságok képviselőivel,
- Megyei és Városi Rendőrkapitányságokkal,
- Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokságával, illetékes büntetés-végrehajtási intézetekkel,
- Hajdú-Bihar Megyei Önkormányzattal, települési önkormányzatokkal,
- Területi Polgárőrséggel,
- vállalatokkal, vállalkozókkal a fiatalok foglalkoztatásában,
- Kossuth Lajos Tudományegyetemmel,
- Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolával,
- Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskolával,
- illetékes gyámhatóságokkal, gyámhivatalokkal,
- illetékes területi gyermekvédelmi szakszolgálatokkal és gyermekjóléti szolgálatokkal.

Pedagógia, nevelés

„Nem a megtorlás, hanem a megmentés és a nevelés szempontjait kell érvényre emelni”

/Rákospalotai Javítóintézet nevelési programja/

A javítóintézetek szakmai működését meghatározó jogszabályok, dokumentumok:

Alapító Okirat

Szervezeti és Működési Szabályzat

Szakmai Program

Rendtartás (30/1997. (X.11.) NM rendelet a javítóintézeti neveltek rendtartásáról)

Házirend

Jogszabályi keretek (A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény , a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény, a büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény, a büntetések és az intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. törvényerejű rendelet és a javítóintézetek rendtartásáról szóló 30/1997. (X.11.) NM rendelet)

A nevelés tárgyi feltételei az intézetekben:

A Rákospalotai és az Aszódi intézet olyan helyzetben lévő létesítmények, melyet arra a célra létesítettek, amilyen formában ma is működik.

A helyiségek építészeti kialakítása, a tárgyi feltételek jó színvonala fontos, mert a fiatalok igény szintjének növelését hivatott segíteni, valamint azt a tapasztalatot erősíti meg, hogy az igényesebb környezetben kevesebb a rongálás, a nyugodt milió, a nagyobb mozgástér csökkenti a feszültséget. Fontos eleme pedagógiai munkának a tisztaságra, rendezettségre való igény kialakítása mellett annak a megtanítása is, hogy hogyan lehet ezeket megteremteni, megőrizni.

Az intézeti nevelés, gondozás célja:

Az intézetben elhelyezett fiatalok korrekciós, megelőző életútjuk károsító hatású folyamatai következményeire, a szocializáció és a nevelés hiányaira ható kompenzáló nevelés és gondozás biztosításával a bírói ítélet végrehajtása, mely személyiségük fejlesztése, oktatásuk, képzésük útján társadalmi beilleszkedésüket elősegíti, beilleszkedési zavarait enyhíti. Kiemelt cél a visszaillesztés előkészítése, figyelemmel kísérése, szükség és lehetőség szerinti utógondozás.

A bűnelkövetést többnyire az alábbi tényezők kölcsönhatása idézi elő a növendékeknél:

- a személyiségfejlődésre közvetlenül ható bio- pszicho- és szociális ártalmak,
- a szűkebb és tágabb környezet egyéb hatásai,
- alkati predispozíció.

Ezen tényezők kedvezőtlen összehatása vezet el jellemzően az antiszociális fejlődésirányhoz, és a büntett elkövetéséhez.

Az érzelmi szükségletek kielégítetlensége rosszul fejlett erkölcsi struktúrát eredményez, mivel nincs kiért és miért elfogadni a társadalom normáit, így az érzelmi rétegekben gyökerező etikai struktúrák megalapozása is elmarad.

A kezelendő problémák, tünetek jellemzően négy fő területen jelentkeznek:

- viselkedészavarok,
- teljesítményzavarok,
- iskolázottság,
- műveltségbeli elmaradások.

Ezek alapján a fiatalok reszocializációja olyan komplex és speciális nevelési folyamat, melynek célja az antiszociális fejlődésirányú bűnelkövető fiatalok speciális szükségleteinek (szociális, értelmi és érzelmi, viselkedés- kultúrabéli, munkakészség fejlődésbeli, nevelési- oktatási, mentálhigiéniai, egészségügyi, családi kapcsolatok, külső rögzítő személyhez kötődés lehetősége) teljes körű és célszerű kielégítése.

Pedagógiai területek:

- iskolai oktatás,
- nevelőotthoni tevékenység,
- munkához való viszony fejlesztése,
- pszichés gondozás, terápiás vezetés,
- jutalmazás, büntetés pedagógiája,
- pedagógusok és az intézeti munkaerő pszichés karbantartása.

Nevelési feladatok:

szocializációs szint emelése, szocializációs hiányok pótlása,
kulturáltsági szint emelése,

- családi életre nevelés,
- munkavégzéshez szükséges készségek fejlesztése,
- tanulási elmaradások pótlása, megtanítani tanulni,
- az erkölcsi fejlődés segítése,
- egészséges életmódra nevelés,
- kommunikációs szint emelése.

A kulturáltsági szint emelése elsősorban az oktatáson keresztül valósítható meg, valamint az életmód és a viselkedésmód módosításának eszközzel.

A szocializációs folyamat hiányosságának pótlása, illetve korrigálása, főleg az életmód, életrend kialakításán keresztül, az oktatás segítségével.

A munkavégzéshez szükséges készségek, képességek fejlesztése a munkafoglalkoztatással, az oktatással, szakképzéssel, viselkedéstréningekkel (frusztráció, tolerancia növelésével), s az "erkölcsi struktúrák" erősítésével (például önállóság, önkontroll javítás).

A viselkedés formálása - tréningekkel, terápiákkal, szűkebb- tágabb társadalmi környezettel való kapcsolat gazdagításával.

Az érzelmi élet fejlesztése - az esetleges szorongások oldásával, a reális énkép kialakításával, a referencia személyek (csoportok) iránti viszonyulás formálásával az életmód egyes elemeinek (pl. szabadidő) helyes felhasználásával, oktatással s nem utolsósorban a felnőttekkel és növendéktársakkal kialakított érzelmi kapcsolatokon keresztül.

Az erkölcsi fejlődés elősegítése - viselkedés tréningeken (pl. helyzetgyakorlatok, művészetterápia) keresztül, s az érzelmi élet fejlesztése által.

A testi nevelés - az egészséges életmód kialakítása - az életmód, életrend elemein keresztül és

a viselkedésmódosítás eszközszerével, felhasználva a rendszeres testnevelést.

Ezek elérése érdekében szükséges, hogy a közvetlenül gyerekekkel foglalkozó felnőttek:

- identifikációra alkalmas pozitív referencia személyek legyenek,
- a szükségletek pontos diagnózisával rendelkezzenek,
- megfelelő szintű nevelői aktivitást fejtsenek ki,
- a nevelői vezetés céltudatosságát érvényesítsék (nem kizárva a spontaneitást és intuíciót),
- optimális környezet kialakítására törekedjenek,
- nevelői szaktudásukat elmélyítsék,
- szakmai személyiségüket karbantartsák, megelőzendő a korai szakmai kifáradást,
- terápiás légkört alakítsanak ki.

A pedagógiai munkát meghatározza, hogy a fiatalok megelőző életútjukon a deviáns karrier milyen szintjére jutottak el, milyen mértékű személyiségük érzelmi - akarati sérülése, személyiségükre milyen ártalmak hatottak, milyen az őket idebocsátó, majd a kikerülés utáni fogadó társadalmi környezet.

Módszerek:

Középpontban az egyéni fejlesztési terv és a csoportos foglalkozások állnak.

Az *egyéni fejlesztési tervek* objektív alapját a nevelési követelmények adják. Annak, hogy az általánosan megfogalmazott elvárások alapján egyénre szabott tervet lehessen készíteni, elengedhetetlen eleme a növendék megismerése.

A terv elkészítése

- a hozott iratok (előző iskolai végzettség, bírósági iratok, környezettanulmányok, elvégzett orvosi vizsgálatok, gyermekvédelmi gondoskodás iratai)
- a pedagógus közvetlen megfigyelései
- a pszichológus által készített diagnózis, ami kiterjed a megismerő funkciókra, az aktuális személyiség állapotra, az elvégzett tesztek eredményein alapuló vélemény
- és a szociálismunkás és a pedagógus családlátogatásának tapasztalatai

alapján történik.

A terv meghatározza a rövid és hosszú távú célok eléréséhez szükséges teendőket. Elsősorban, hogy a bekerülés első fokozatából hogyan lehet eljutni arra a neveltségi szintre, ami lehetővé teszi számára – a megrajzolt szocializációs út bejárásával – a magasabb nevelési fokozatra kerülést.

Az egyéni nevelési terv kidolgozása az intézetekben általában a befogadó részlegben töltött idő alatt történik. Emellett a részleg felkészíti a növendékeket a csoportéletre, megismerteti a helyi szabályokkal, napi és házirenddel, személyre szóló jogokkal és kötelességekkel, jutalmazási és büntetési normákkal, jogi előírásokkal, viselkedési szabályokkal, sportolási, kulturális lehetőségekkel, a tanulási és munkafoglalkozások kötelezettségeivel. A program általában 30 napig tart.

A *csoportos foglalkozások* színtere a nevelőintézeti csoport. A csoportok befogadóképessége általában maximum 12 fő, ez megegyezik azzal a törekvéssel, hogy a gyermekvédelmi intézményekben a hagyományos, nagy intézeti csoportformát felváltsa a kisebb csoport, az egyénre irányuló fejlesztés. A sok szempontból sérült fiatalok alacsony tolerancia tűrő képességének is ez a forma látszik megfelelőnek.

A nevelési rendszer:

- *Rákospalotán* háromfokozatú rendszer működik, ami függ a növendékeknek az intézetben töltött idejétől, intézeti magatartásától, munkavégzésétől.

A nevelés eredményessége érdekében fontos az átlátható, világos normarendszer, amit növendékeknek teljesíteni kell. Ez a normarendszer változik az évek és a körülmények függvényében, de mindig segíti a belépőt a tájékozódásban, megszüntetve azt a hozott rendszert, amiben soha nem lehetett tudni, hogy egy cselekedet milyen hatást vált ki. A belépés pillanatától egyértelmű, hogy intézeti életük milyensége, a juttatások és kedvezmények, a személyes szabadság mértéke, a javítóintézetből való elbocsátás időpontját maguk alakíthatják, befolyásolhatják.

A bekerülés totális meghatározottságából és zártságából a többlépcsős rendszeren keresztül lehet eljutni a részleges önirányításhoz. Minden egyes fokozat nagyobb önállóságot, és ezzel együtt nagyobb felelősséget feltételez, egyre nagyobb elvárásnak kell megfelelni, az egyre nagyobb bizalomért. Gyakran ez nehezebb feladatot jelent, mint megfelelni a szigorúbb

kötöttségeknek.

A fokozatosság rendszerében próbálják csökkenteni a zártság, a belterjes élet ártalmait, az intézet fogságából az egyre bővülő kinti élet felé segíteni a növendékeket, ellensúlyozva a benti élet óhatatlan autokratikus nevelési kereteiből következő infantilizálódást, önálló cselekvésre való képtelenséget.

A nevelési fokozatok egymásra épülő elemei:

jutalmazás – büntetés

külső kapcsolatok lehetősége

mozgásszabadság házon belül, kívül

irányítottság, ellenőrzöttség mértéke

direkt-indirekt nevelői eljárások aránya

öntevékenységi, választási és döntési lehetőségek

- az **Aszódi** intézetben a nevelőintézeti csoportba kerül a nevelt a befogadó részleg után, ahol a számára meghatározott egyéni nevelési terv alapján folyik a nevelés, adott esetben a javítóintézeti nevelés teljes időtartama alatt, beleértve az utógondozást is.

A súlyos magatartászavart mutató, agresszív, az intézet általános rendjét többször megsértő neveltek rövid távú, intenzív megfigyelésre, szoros felügyelettel biztosított terápiás foglalkoztatásra a zárt intézeti részlegre kerülhetnek, mely célja elősegíteni, hogy a növendékek a nevelőintézet illetve a csoport életébe normatartó magatartásukkal beilleszkedjenek. A program egy hét és három hónap időtartamú a fiatal aktuális és távlati együttműködési készségétől függően. Emellett rendelkezésre áll az intézetben: sérülés-specifikus csoportok (korrekciós, gyógypedagógiai csoportok, pszichopedagógiai csoport, egészségügyi csoport).

Az intézeti oktatás célja:

Ismereteik bővítése, magasabb iskolai végzettség megszerzése, ezzel növelve munkaerő piaci esélyeiket, sikeres reszocializációjukat. Ennek érdekében amennyiben lehetséges, külső iskolába, tanfolyamra való beiskolázás is történhet a jogerősen javítóintézeti nevelt

növendékek esetében.

Az intézetben tanuló fiatalok jellemzői:

- egy, két nem ritkán három év kihagyása után kerülnek ismét iskolapadba,
- tudásuk nem éri el a megszerzett bizonyítvány alapján elvárható szintet, a tanulás iránti motivációjuk alacsony szintű,
- saját képességeik megítélésében nem reálisak,
- az iskolai végzettség megszerzését nem tartják a jövőbeli életük meghatározó elemének,
- a kinti iskolákban is, mint túlkoros tanulók voltak jelen,
- az írás, az olvasás és a számolás alapküvetői még a felső tagozatos végzettséggel rendelkezőknek is komoly nehézségeket jelent.

Az oktatás folyamata:

Ismeretek feltérképezése

A hiányzó ismeretek pótlása

A meglévő tudás rendszerezése

Magasabb iskolai végzettség megszerzése (az alapképzés befejezése)

Középfokú oktatási rendszerbe való sikeres belépés, illetve a megkezdett képzés folytatása

Piacképes konvertálható tudás megszerzése

Ennek érdekében:

- az intézetbe kerülés nem igazodik a tanítás megszokott szeptember-júniusi ritmusához, ezért a tanév bármely hónapjában érkezhet új tanuló a csoportba,
- a távozás időpontja sem igazodik a tanévhez, ezért ezekhez igazítják a vizsgáztatás rendjét,
- az intézet jellegéből adódóan a tanulók nyáron is bent tartózkodnak.

Speciális helyzetben van az oktatás szempontjából az Aszódi intézet, ahol a javítóintézetben belül különálló intézményként működik az általános iskola, szakiskola és speciális szakiskola.

Ezen intézmény:

- a fogyatékos gyermekek részére gyógypedagógiai oktatást, képzést biztosít,
- a gyengébb képességű fiatalok számára a felzárkózás lehetőségét biztosítja,
- az általános iskolai tanulmányok befejezését biztosítja fiatalok, a környező településen élő fiatalok, fiatal felnőttek számára (ez utóbbiak részére szolgáltatás jelleggel),
- kiemelkedő képességűek számára a középfokú - gimnáziumi, szakközépiskolai - oktatásban, képzésben való részvételt biztosít.

Szakképzés, szaktanfolyami képzés:

Az általános iskolát végzett, megfelelő korosztályú (17-18 éves) és érdeklődésű növendékek részére egy éves szakmunkás, illetve hat hónapos betanított munkás szakképzés biztosítása.

- a képzéssel lehetőséget biztosít a növendékek számára a társadalomba való sikeres beilleszkedésre, munkaerő-piaci, munkavállalási esélyeik növelésére,
- a szakképzés keretében biztosítja az intézet részére nélkülözhetetlen szakipari feladatok elvégzését,
- a megszerzett képesítéssel lehetőséget próbál teremteni egy magasabb szintű képzésben való részvételre,
- az intézet vonzáskörzetében élő fiatalok, fiatal felnőttek részére szaktanfolyami végzettséghez jutást biztosít (szolgáltatás jelleggel).

Munkafoglalkoztatás:

Azok a növendékek vesznek részt, akik iskolai foglalkoztatáson, szakképzésben, szaktanfolyami képzésben nem részesülnek.

Cél:

- munkára nevelés,
- a növendékek felkészítése a szakképzés lehetőségeire,
- a foglalkoztatás keretében végzett bémunkával bevétel megteremtése,

A megszerzhető szakmák:

- Rákospalota: virágkötő, parkgondozó, parképítő.
- Aszód: kőműves, szerkezetlakatos, esztergályos, forgácsoló, kazánfűtő, hegesztő,

vízvezeték-szerelő, karbantartó, asztalosipari- gépi fafeldolgozó, festő, palántanevelő, sertésgondozó.

- Szőlő utca: állatgondozó,

- Debrecen: kertimunkás, virágkötő, parkgondozó, varrómunkás, szőnyegszövő.

Szabadidő a nevelésben:

Az intézeti fiatalok számára a szabadidő nem kapcsolódik össze az ismeretszerzésre, pihenésre, kirándulásra felhasználható idővel. Sem felnőtt környezetük, sem az iskola nyújtotta szabadidős tevékenységek számukra nem vonzóak. Tapasztalataink szerint ők azok, akik nem vesznek részt az iskola szervezte programokon.

A szakkörök mellett helye van a hitéletnek, a beszélgetéseknek, az ünnepekre való készülésnek, a hozzátartozókkal való kapcsolattartásnak.

A nevelőotthon tárgyi és személyi feltételei sokrétű szabadidős tevékenységet tesz lehetővé.

A szakkörök a szabadidő hasznos és kultúrált eltöltése mellett az önkifejezés lehetőségét is biztosítják, valamint a személyiségfejlesztésben is fontos szerepet játszanak.

A tornaterem, illetve az udvari sportpálya fontos színtere a szabadidő eltöltésnek. A játék öröme mellett fontos nevelő szerepe van a szabálytartás megtanulásának, a nyereség, veszteség elviselésének. Fontosak a felnőttekkel vívott labda játékok, ahol más szerepben látják nevelőiket.

Szakkörök:

- Rákospalota: festés-rajzolás, papírmunkák, filmmunkák, fonalmunkák hímzés, agyagozás, fazekasság, gyöngyfűzés, kontakttánc, szőnyegszövés, eseti, kiegészítő kreatív foglalkozások.

- Aszód: rajz, újságíró, testépítő.

- Szőlő utca: szövő, családi és főzőszakkör, hobbiszakkör, testedzés, vetélkedők, kreatív foglalkozások.

- Debrecen: testedzés.

Házirend

A házirend az intézet belső életének rendjét tartalmazza. Ezért fontos, hogy a házirendet minden növendék a befogadását követően olvassa el és értelmezze.

NAPIREND

hétfő-péntek:

Ébresztő

Reggeli

Eligazítás

Délelőtti foglalkozások

- iskola
- szakma oktatása, tanműhelyi foglalkoztatás

Tízórai szünet

Csoportok átadása, felkészülés az ebédre

Ebéd

Délutáni foglalkozások, nevelőotthoni foglalkozás

- tanulás,
- sport,
- kézműves foglalkozások,
- szakkörök,
- pszichológiai foglalkozások (egyéni és csoport),
- hitélet,
- csoport-foglalkozások.

Vacsora

Esti teendők: takarítás, fürdés

Egyéni szabadidő

Takarodó

Hétféje:

A napirend általában annyival módosul, hogy délelőtt nincs iskolai oktatás, illetve munkafoglalkoztatás, és a látogatások is ezeken a napokon vannak.

Az intézetbe felvett neveltek jogai és kötelességei

A fiatal joga, hogy szükségleteihez igazodó teljes ellátásban, gondozásban, nevelésben és oktatásban részesüljön.

Joga, hogy emberi méltósága tiszteletben tartása és életkori szükségletei figyelembevételével bánjanak vele. A törvényben meghatározott korlátozások kivételével gondoskodni kell jogai megkülönböztetés nélküli biztosításáról, védelméről.

Ennek keretében joga, hogy:

- 1) Az intézetbe történő befogadáskor megismertessék vele jogait és kötelességeit, az intézet házirendjét, a jutalmazás és büntetés rendjét.
- 2) A befogadását követő 3 napon belül az intézet értesítse felvételéről, valamint az intézet kapcsolattartási szabályairól szülőjét, törvényes képviselőjét.
- 3) Közvetlen hozzátartozóival levelezés, csomagküldés, látogatás útján kapcsolatot tarthasson. Kapcsolattartását az intézet igazgatója, illetve nevelési igazgatóhelyettese engedélyezheti.
- 4) Jó hírneve, magántitka, és személynélves adatai védelmét biztosítsák.
- 5) Saját döntésének megfelelően vallási nevelésben és hitoktatásban részesüljön, részt vegyen az intézeten belüli hitéletben, illetve, hogy e részvételt mellőzze.
- 6) Szakszerű egészségügyi ellátásban és pszichológiai gondozásban részesüljön.
- 7) Az előképzettségének megfelelően az általános iskola befejezésére irányuló képzésben, korrepetálásban, felzárkóztató foglalkozásokon részt vegyen.
- 8) Jogerősen javítóintézeti nevelt esetén az intézetben rendszeres havi zsebpénzben részesüljön. Mind a jogerős javítóintézeti nevelt, mind az előzetes látortóztatás alatt álló növendékre vonatkozóan a fiatalok az intézetben nem önkiszolgálása keretében végzett munkájáért díjazásban kell részesíteni.
- 9) A fiatalok joga, hogy zsebpénzét, munkadíját - a csoportnevelővel való egyeztetés szerint - személyes szükségleteire fordítsa.
- 10) Az intézet által biztosított és felajánlott szabadidős programokon, szakköri

foglalkozásokon részt vegyen.

- 11) A napirendben meghatározott időben – minimum 1 óra – szabad levegőn tartózkodjon.
- 12) Szabadon kinyilváníthassa véleményét a személyét érintő minden kérdésben, oly módon hogy ezzel más személyiségi jogait ne sértse. A személyére vonatkozóan minden kérdésben tájékoztatást kapjon, amelyet jogszabály nem tilt.
- 13) Bármely ellátásával, nevelésével összefüggő ügyben panasszal éljen az intézet igazgatójánál illetve a Szociális és Családügyi Minisztérium Gyermekvédelmi Főosztályánál.
- 14) Előzetes letartóztatott esetén az ellene folyó büntetőeljárásnál megfelelő védelemben részesüljön, beleértve a védőjével való korlátozás és ellenőrzés nélküli kapcsolattartást. A személyével és az ellene folyó eljárással kapcsolatos iratokat haladéktalanul kézhez kapja, ezeket tanulmányozhassa.
- 15) Életkori szükségleteinek megfelelő étkezésben részesüljön.
- 16) Az időjárásnak, alkalomnak megfelelő ruházatot viselhessen. Az intézet által biztosított ruházaton kívül, törvényes képviselője hozzájárulásával - saját felelősségére - az intézet által engedélyezett saját ruházatot, illetve személyes tárgyait használhassa.
- 17) Megfelelő tisztálkodási lehetőséget igénybe vehesse.

Az intézetbe felvett fiatal kötelessége, hogy eredményes nevelkedése érdekében működjön együtt nevelőivel, tanáraival, az intézet munkatársaival.

Ennek keretében kötelessége, hogy:

1) Intézeti élete alatt az igazgató, nevelési igazgatóhelyettes által kijelölt csoportban nevelkedjék, időlegesen az igazgató, nevelési igazgatóhelyettes által meghatározott más csoportban tartózkodjék.

A csoportot, illetve a számára kijelölt gondozási, foglalkoztatási helyet, területet csak felügyelettel hagyhatja el.

Javítóintézeti nevelt növendék, nevelési fokozata szerint a csoportot, gondozási, foglalkoztatási helyet, területet engedéllyel és meghatározott céllal felügyelet nélkül is elhagyhatja.

2) Tanúsítson tiszteletet nevelői, tanárai, gondozói személye iránt, teljesítse nevelői, tanárai, gondozói elvárásait és előírásait, a rábízott feladatokat maradéktalanul lássa el.

Tartsa be az intézet szabályait, az előírt házirendet.

- 3) Viselkedjék kulturáltan társaival, mellőzzön minden durvaságot.
- 4) Intézeti nevelkedése alatt törekedjék általános iskolai tanulmányainak befejezésére. Az előképzettségének megfelelő iskolai képzésben, foglalkoztatásban aktívan vegyen részt, bővítse ismereteit.
- 5) Aktívan vegyen részt az intézetben folyó nevelési-oktatási munkában.
- 6) Pontosan tartsa be az intézeti napirendet, aktívan vegyen részt a kötelező és a választható foglalkozásokon. Törekedjék arra, hogy hasznosan és értelmesen töltsé szabadidejét.
- 7) Védje, tartsa tisztán és rendben környezetét, az intézetben lévő létesítményeket, berendezéseket, felszereléseket. Törekedjék a takarékosagra. Vegye tudomásul, hogy az általa szándékosan okozott kárért kártérítési felelőséggel tartozik.
- 8) Vegyen részt az orvos által előírt vizsgálatokon, megbetegedése esetén haladéktalanul jelentkezzék az orvosnál, ápolónál, maradéktalanul tartsa be a gyógykezelésre vonatkozó utasításokat.
- 9) Köteles gondot fordítani a rendszeres testápolásra, tisztálkodásra, ruházata rendben tartására.
- 10) Tartózkodjék minden egészségét károsan befolyásoló kábító hatású szer használatától, ne fogyasszon alkoholt, ne dohányozzon. illetve törekedjék a dohányzás mértékének csökkentésére.
- 11) A zsebpénz mértékét nem meghaladó pénzüsszeget adja át a csoportnevelőnek kezelésre. A zsebpénz mértékét meghaladó pénzüsszeget és értékeit helyezze, betétkönyvbe, letéti számlára, letétbe.
- 12) Az intézetbe való felvételekor /illetve az igazgató által esetlegesen előírt más időpontban/ egészségügyi és biztonsági ellenőrzésnek vesse alá magát.

Maradéktalanul tartsa be az intézet működési szabályzatából, a munkavédelmi és tűzvédelmi szabályzatból, az egészségügyi szabályzatból a vonatkozó előírásokat.

Fegyelmezési és jutalmazási rend a növendékek számára

A fegyelmi büntetés célja a növendék helytelen magatartásának korrigálása, az emberi együttélés szabályainak, normáinak betartatása.

A büntetésnek arányban kell állnia az elkövetett vétséggel.

Fegyelmi vétséget követ el a növendék, ha kötelességét neki felróható módon megszegi, illetőleg vét az intézet házirendje ellen.

Az intézet rendje szerint **feyelmi vétség** követ el különösen az a jogerősen javítóintézetbe és előzetes letartóztatásba helyezett nevelt:

- lopást követ el a társai vagy az intézmény sérelmére, más növendék testi épségét szándékosan veszélyeztető magtartást tanosít, bántalmazza, sanyargatja társát
- tiszteletlen magatartás tanúsít nevelőivel, tanáraival, gondozóival, az intézet munkatársaival, társaival szemben,
- alkoholt fogyaszt az intézetben vagy csoportos kimenőn,
- drogot fogyaszt az intézetben vagy csoportos kimenőn,
- az intézet munkatársa által nem ellenőrzött gyógyszert fogyaszt,
- szándékosan rongál, szándékosan kárt okoz,
- megtagadja a munkát,
- megtagadja az iskolai munkát,
- hanyagul végzi a rábízott feladatokat,
- szándékos egészségkárosítást követ el,
- megsérti a házirend szabályait,
- olyan dolgot követ el, amit a csoportnevelő vagy az Intézeti Tanács feyelmi vétségnek ítél.

jogerős javítóintézeti nevelt:

- engedélyezett kimenőről, szabadságról, eltávozásról nem tér vissza,
- engedélyezett kimenőről, szabadságról, eltávozásról késik,
- engedélyezett kimenőről, szabadságról, eltávozásról drogos, alkoholos állapotban tér vissza,
- megszökik az intézet területéről,
- megszökik a csoportos kimenőről,
- tiltott dolgot hoz be az intézet területére, illetve tiltott dolgot tart magánál az intézet területén,
- eltávozás alatt újabb bűncselekményt követ el,
- csoportos kimenőn nem megfelelő magatartást tanúsít.

A feyelmi vétség súlyától függően a vétséget észlelő munkatárs a vétség elkövetése miatt a növendéket szóban figyelmezteti, és figyelmeztetést a csoportnaplóban rögzíti, illetve a vétséget a csoportnevelőnek vagy az ügyeletes vezetőnek szóban is jelzi.

A csoportnevelő figyelmezteti a növendéket, illetve amennyiben az elkövetett vétség súlya vagy sorozatossága indokolja, kezdeményezi a fegyelmi eljárás lefolytatását.

Az eljárást a fegyelmi vétség elkövetésétől, illetve az ismertté válásától, szökés esetén pedig az intézetbe történő visszakerüléstől számított három napon belül meg kell indítani és öt napon belül be kell fejezni. Az eljárást háromtagú: fegyelmi bizottság folytatja le.

A fegyelmi bizottság feltárja a vétség elkövetésének okát, módját, körülményeit, a fegyelmi eljárás alá vont fiatalok indítékait és felelősségének mértékét.

Az eljárás során meg kell hallgatni a növendéket, az ügyben érintett intézeti dolgozót vagy más növendéket. A meghallgatásról jegyzőkönyvet kell készíteni.

Írásbeli határozattal kell dönteni a fegyelmi vétség megállapíthatóságáról és a büntetésről, illetve a vétség meg nem állapíthatóságáról.

A fegyelmi határozatot ismertetni kell a növendékkel, és csatolni egyéni dokumentációjához.

A fegyelmi vétséget elkövető fiatalokkal szemben kiszabható **büntetések**

Fegyelmi eljárás mellőzésével kiszabható büntetések:

- szóbeli figyelmeztetés

(igazgatói, nevelési igazgatóhelyettesi, iskolavezetői, nevelői, tanári, szakoktatói, gyermekfelügyelői,)

- írásbeli figyelmeztetés

(nevelési igazgatóhelyettesi, iskolavezetői, csoportnevelői)

Fegyelmi eljárás lefolytatásával kiszabható büntetések:

- igazgatói megrovás,

- nevelési igazgatóhelyettesi megrovás,

- iskolavezetői megrovás,

- közös programokról, társas rendezvényekről, fakultatív programokról meghatározott időre való kizárás,

- jutalmazásként kapott kedvezmények visszavonása,

Jogerős javítóintézeti nevelés alatt álló növendék esetén:

- kimenő, eltávozás, szabadság meghatározott időre való megvonása, csökkentése,

- károkozás esetén a kártérítési felelősség szerinti mértékben zsebpénzlevonás,
Fokozatosság elvén működő nevelési rendszer esetén:
- az elért nevelési fokozat meghatározott időre felfüggesztése, visszavonása.

A fegyelmi bizottság határozata ellen a növendék panasszal élhet az intézet igazgatójánál, aki köteles kivizsgálni a panaszt.

Ha a fegyelmi vétség egyben bűncselekményt is megvalósít, az intézet nem fegyelmi eljárást folytat, hanem feljelentési kötelezettségének tesz eleget.

Jutalmazás

A jutalmazás célja: a növendék magatartásának, szorgalmának, tanulmányi eredményének fokozása.

A növendék magatartásáért, illetve a tanulásban, munkában elért eredményeiért, továbbá rendkívüli helyzetben tanúsított helytállásáért jutalomban részesíthető.

A jutalmazás lehet egyéni vagy csoportos, ez utóbbi valamilyen együttes tevékenységért adható.

A *jutalmazás formái* különösen:

I. Egyéni jutalmazás:

- szóbeli dicséret

(igazgatói, nevelési igazgatóhelyettesi, iskolavezetői, nevelői, tanári, szakoktatói, gyermekfelügyelői)

- írásbeli dicséret

(nevelési igazgatóhelyettesi, iskolavezetői, csoportnevelői)

- tárgyjutalom,

- külön telefon,

- külön látogatás,

- korábban kiszabott fegyelmi büntetés elengedése,

Jogerős javítóintézeti nevelés alatt álló növendék esetén:

- rendkívüli kimenő, eltávozás, szabadság engedélyezése, ezek meghosszabbítása,
- egyéni kulturális program (mozi, színház, múzeum, vidámpark, állatkert, koncert, stb.), sportprogram biztosítása.

II. Csoportos jutalmazás:

- szóbeli dicséret

(igazgatói, nevelési igazgatóhelyettesi, iskolavezetői, nevelői, tanári, szakoktatói, gyermekfelügyelői)

- írásbeli dicséret

(nevelési igazgatóhelyettesi, iskolavezetői, csoportnevelői)

- tárgyjutalom

- belső rendkívüli csoportprogram szervezése,

Jogerős javítóintézeti nevelés alatt álló növendék esetén:

- csoportos kulturális program (mozi, színház, múzeum, vidámpark, állatkert, koncert, stb.), sportprogram szervezése.

Jutalomra javaslatot a növendékekkel foglalkozó minden munkatárs tehet a csoportnevelőnél, a szóbeli, írásbeli dicséret kivételével az Intézeti Tanács dönt róla.

A jutalmazásul szolgáló magatartásról és a jutalomról írásbeli feljegyzés készül. Előzetes letartóztatott esetén a bíróságnak megküldött nevelői vélemény kialakításánál komoly szerepet játszik.

Kapcsolattartási rend

A növendék kapcsolattartása (előzetes letartóztatás esetén ügyészi vagy bírói rendelkezésen alapulva) az intézet rendje szerint valósul meg.

A fiatalok számára a kapcsolattartást közvetlen hozzátartozóival, valamint az általa megjelölt személyekkel az intézet igazgatója vagy nevelési igazgatóhelyettese engedélyezheti.

A kapcsolattartásból ki kell zárni azt, akivel a kapcsolattartását a rendelkezési jogkör gyakorlója nem engedélyezi, illetve azt, akivel a kapcsolattartás a fiatalok vagy az intézet biztonságát veszélyezteti.

Ellenőrzés nélkül tarthat kapcsolatot a fiatalok védőjével, a jogszabályok által az emberi, állampolgári valamint a nemzeti és kisebbségi jogok védelmére feljogosított szervezet tagjaival, vallásgyakorlás céljából egyházi képviselővel, kirendelt pártfogójával, diplomáciai, konzuli képviselőjével.

Levelezés:

Az arra illetékes szervnek hivatalból továbbítják a fiatalok büntető ügyével kapcsolatos valamennyi beadványát.

A fiataloknak hatóságokkal, védővel való levelezése nem ellenőrizhető.

Ha gyanú merül fel, hogy e levelek nem a feladótól származnak, a fiatalok jelenlétében felbonthatók. Erről jegyzőkönyvet kell felvenni.

A levelek gyakorisága és terjedelme nem korlátozott. A növendék a levelezés költségeit saját költségéből biztosítja, havonta két levél továbbítását az intézet vállalja.

Az intézet munkatársa, ha gyanú merül fel, hogy a biztonságot veszélyeztető tárgy, vagy információ van a levélben, ezt ellenőrizheti, e célból a levelet felbonthatja. Erről jegyzőkönyvet kell felvenni. Ha az ellenőrzés során a biztonságot sértő tárgyat vagy információt találnak, a levél nem továbbítható, illetve kézbesíthető. A levél továbbításának illetve kézbesítésének megtagadását a fiatalokkal közölni kell. (Ennél a szabályozásnál szigorúbb a rendszer a Debreceni intézetben: *"az intézetről, az intézeti dolgozókról, ... nem írhat."*

Csomagküldés:

A fiatalok csomagot kaphat (gyakorisága eltérő: Rákospalotán és Debrecenben nincs korlátozva, a Szőlő utcában heti 2 alkalommal), a csomag súlya legfeljebb 5 kg lehet.

A csomag tartalmát a fiatalok jelenlétében az intézet munkatársa (biztonsági őr és csoportnevelő) bontja fel és ellenőrzi.

Látogatás:

A hozzátartozó látogatásának biztosításáról az intézet gondoskodik. A látogatás időtartama intézetenként eltérő, Rákospalotán 2 óra, a Szőlő utcában 30 perc kéthetente, a Debreceni intézetben havonta 1 óra az előzetes letartóztatotknál, Aszódon minden hétfégen 3 óra.

A látogatás az intézet munkatársának ellenőrzése mellett folyik.

A látogatásra előzetesen engedélyt nem kell kérni, de egyszerre maximum két felnőtt és két gyermekkorú látogató fogadható a Rákospalotai intézetben és Debrecenben, a Szőlő utcában a növendék egyszerre csak egy látogatót fogadhat. (A kapcsolattartás pontos időpontjairól és szabályairól a fiatalok formanyomtatvány formájában értesíti látogatóit.)

A látogatás helye a kijelölt látogató szoba, látogatók más helyiségben nem tartózkodhatnak. A látogató helyiségbe csak a fiataloknak hozott, az intézet munkatársa (biztonsági őr) által ellenőrzött csomag vihető be. A látogatáson a felügyeletet ellátó munkatársunk jelen van, akinek a látogatás rendjére vonatkozó utasításait kötelesek betartani.

Ha a fiatalok vagy látogatója a látogatásra vonatkozó szabályokat megszegi és ezzel egyszeri felszólításra nem hagy fel, a látogatást az intézet felügyeletet ellátó munkatársa megszakítja.

A látogatásra hozott csomagra a csomagküldés szabályai vonatkoznak kiegészítve azzal, hogy a látogatásra egy étkezésre elfogyasztható romlandó élelmiszer is behozható.

Telefonálás:

A jogerős javítóintézeti nevelés alatt álló növendékek minden nap délután fogadhatnak telefont. Előzetes letartóztatott növendék nem fogadhat telefont, kivéve a Debreceni intézményt.

A növendék a kapcsolattartás kereteiben erre feljogosított személyeket az erre kijelölt időpontban telefonon felhívhatja, saját költségére az intézet nyilvános fülkájából.

Jogerős javítóintézeti nevelés esetén:

Eltávozás:

Az intézet rendje szerint a növendék kimenőre, eltávozásra és szabadágra mehet.

Az első eltávozásra a befogadást követő második hónap után kerülhet sor.

A két hónap időtartama alatt az intézet munkatársa, lehetőség szerint a növendékekkel együtt családlátogatásra megy, illetve a települési önkormányzat jegyzőjén keresztül beszerzi a növendéket fogadó környezetről a szükséges információkat.

Szabadságra évente három alkalommal engedélyezhető.

Szabadság engedélyezésére a befogadást követő 2. hónap után kerülhet sor. Az újonnan befogadott növendék karácsonyi ünnepekre összesen 5 napra hazaengedhető, ha legalább 1 hónapja az intézetben tartózkodik.

Az eltávozás és szabadság engedélyezése előtt be kell szerezni a növendéket fogadó szülő, gyám vagy más hozzátartozó nyilatkozatát arról, hogy a fiatalok lakhatását, ellátását, felügyeletét, az intézetbe való visszatérését biztosítja.

A gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló fiatalok szabadságának engedélyezéséhez a gyám és az illetékes gyámhivatal hozzájárulása szükséges.

Közeli hozzátartozó igazolt súlyos betegsége esetén, halála esetén az igazgató rendkívüli eltávozást engedélyezhet.

Beteg növendék gyógyulása érdekében szakorvosi vizsgálat és javaslat alapján betegszabadság engedélyezhető.

Kimenő, eltávozás, szabadság ideje alatt a növendék azonosító kártyával illetve diákigazolvánnyal és az intézet írásbeli engedélyével igazolja személyazonosságát és az intézeten kívüli tartózkodásának jogosságát.

Ezen idő alatt a növendék költhet zsebpénzéből, illetve letéti pénzéből.

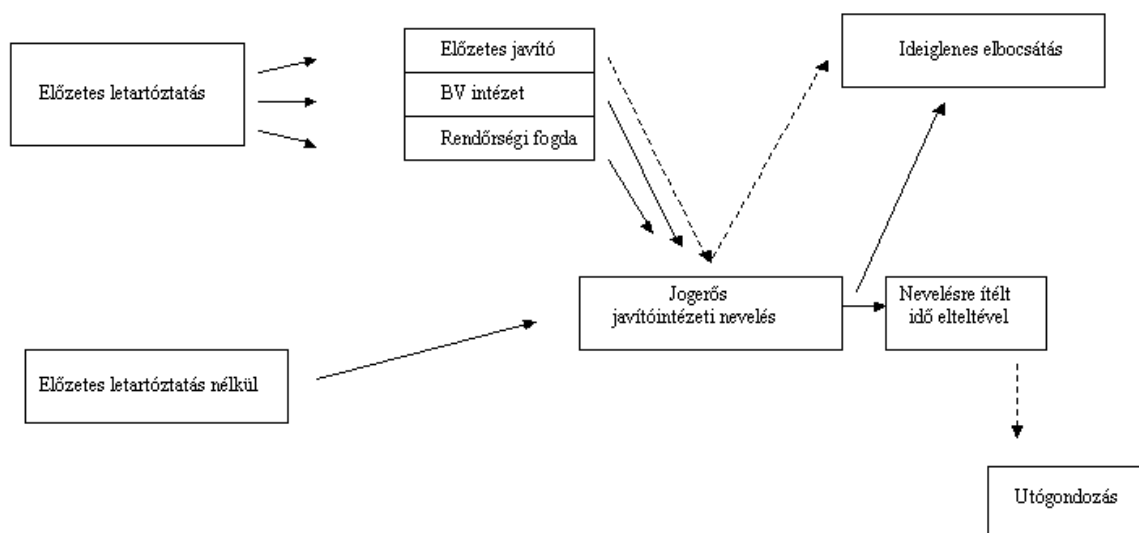
A kapcsolattartási rendtől csak kivételes esetben igazgatói engedéllyel lehet eltérni.

Az intézet és hozzátartozók kapcsolattartása:

Fogadó óra keretében történik. Ekkor a hozzátartozók személyesen vagy telefonon érdeklődhetnek a fiatalokóról.

A látogatási idő alatt az ügyeletes vezetőnél személyesen lehet információt kérni vagy érdeklődni.

Javítóintézeti nevelés rendszerébe való be-és kikerülés lehetséges módjai

Előzetes letartóztatásból elbocsátott (Szőlő utca, 2002)

- szabadlábra 59%
- büntetés-végrehajtási intézetbe visszahelyezve vagy rendőrségi fogdára 15%
- javítóintézetbe 25%
- jogerős börtön 1%

Előzetes letartóztatásból elbocsátott (Rákospalota, 2002)

- szabadlábra 77%
- (melyből javítóintézeti nevelésre 23%-ot ítélték, de a másodfokú eljárás befejezéséig szabadlábra helyezték)
- jogerős börtön 23%

Előzetes letartóztatás alakulása (Aszód, 1998-2002)

- rendőrségi fogda vagy büntetés-végrehajtási intézet 32%
- javítóintézet 22%
- előzetes letartóztatás nélkül 46%

Az előzetes letartóztatás időtartama (Aszód, 1996-1998)

- nem volt	43%
- 0-6 hó	29%
- 6-12 hó	23%
- 12- több	5%

Az itt felsorolt statisztikai adatokból ***megállapítható***, hogy:

- az előzetes letartóztatást javítóintézetben töltő fiatalkorúak 68%-ánál a büntetőeljárás továbbfolytatása mellett szüntetik meg az előzetes letartóztatást, ezen fiatalkorúak vonatkozásában visszaterelő mechanizmusok nem állnak rendelkezésre, ezt a problémát is kívánja kezelni a pártfogó felügyeleti rendszer reformja,
- a jogerős javítóintézeti nevelésre ítélt fiatalok 32%-a rendőrségi fogdán vagy büntetés-végrehajtási intézetben töltötte az előzetes letartóztatását, ezeknél a fiataloknál a törvény által előírt szükséges idő megléte esetén sincs lehetőség az ideiglenes elbocsátás alkalmazására, mivel a korábbi végrehajtási helyről nevelői véleményt nem hoznak az intézetbe,
- a jogerős javítóintézeti nevelésre ítélt közel fele előzetes letartóztatás nélkül érkezik a rendszerbe, vonatkozásukban a javítóintézeti nevelés előnye, hogy kiszámítható az intézetben töltött idő tartama.

Javítóintézetek igazgatói

Kutatásunk során az országban működő négy javítóintézet (a rákospalotai, a Szőlő utcai, az aszódi és a debreceni) igazgatóit kérdeztük a következő fő kérdésekről:

- az intézeti férőhelyek száma, az intézmény működése, a lakók fizikai környezete,
- a foglalkoztatottak száma és végzettségük, továbbképzési lehetőségeik,
- az intézmények külső kapcsolatai társintézményekkel, egyéb segítő szolgáltatásokkal,
- a bent lakó fiatalkorúak családi helyzete, intézeti élete, fegyelmi ügyeik,
- tapasztalataik alapján a gyermekvédelmi, illetve büntetőjogi rendszer fejlesztésének lehetőségei, elsősorban a bent lakók visszailleszkedésének szempontjából.

A **rákospalotai intézetben** előzetes letartóztatásban lévők és jogerős javítóintézeti nevelésre ítélték kerülnek elhelyezésre.

Az intézetben 78 férőhely áll rendelkezésre az Alapító Okirat szerint, ebből 8 utógondozó. Két előzetes és két jogerős csoportban kerülnek elhelyezésre a fiatalkorúak. Nemek tekintetében az intézeti létszám megfelel annak az aránynak, amely a fiatalkorú bűnözésben a lányok / fiúk aránya (10-90 %). A lányok esetében megállapítható, hogy a bűnözés ritkábban élnek szabadságelvonással járó kényszerintézkedés, illetve szankció alkalmazásával. A fentiek egyrészt annak tudhatóak be, hogy a lányok korábban érnek, mint a fiúk, hiszen a *"fiatalkorú bűnözés nem csak a büntetéssel tűnik el, hanem az éréssel is, van egy természetes érés is, ami a fiúknál később van, a lányoknál hamarabb"*. Ennek sok esetben az a következménye, hogy 'nagyon elvadult' lányok kerülnek az intézetbe. A tapasztalatok alapján egy korábbi, rövidebb tartamú javítóintézeti neveléssel elkerülhető lett volna a börtönbüntetés. Az intézményvezető szerint a kis csoportlétszám előnye, hogy *"...tényleg tudunk egyénre szabottan dolgozni, mást tudunk, mint a fiúintézetek. Sokkal nagyobb náluk az együttmozgatás, ők jobbak abban, hogy szakmát jobban tudnak, az egy nagy létszámnál könnyebb, mi megtaláljuk azt, hogy egyénre szabottabban tudunk dolgozni."*

Elmondható, hogy a fizikai környezet sokat javult az elmúlt években, teljesen felújították az egyik lakóházat és a tanműhelyt. A rendezett környezettel – a nevelés részeként – a lányokat arra kívánják ösztönözni, hogy önmagukra és környezetükre igényesek legyenek, hogy 'akarjanak mosakodni, hogy tanulják meg, hogy milyen az, amikor egy terített asztalhoz kell leülni'. Vitára adhat okot, hogy az intézetben lévő lányoknak jobbak a körülményei, mint sok esetben saját családjukban. Az igazgatónő erről a következőket gondolja: *"Én azt nem tartom luxusnak, én azt tartom bajnak, ha nem ilyenek a körülmények otthon."*

A foglalkoztatottak esetében úgy próbálják a dolgozókat beosztani, hogy egy csoportban egy férfi és egy nő dolgozzon, az egészséges anya-apa családmóddal megismertetésével. Az ideális beosztás nehezen kivitelezhető a magas fluktuáció miatt. Ez egyrészt köszönhető a fizikailag és pszichésen is megterhelő munkának, másrészt - a közalkalmazotti béremelést is figyelembe véve – az alacsony fizetésnek. A munkaerőt tekintve a 80-as évekhez képest változás az, hogy csak képezett pedagógus dolgozik az intézetben, mindenki rendelkezik a munkájához előírt végzettséggel. A zárt intézeti munkához szükséges speciális képzés megszerzése bonyolult, önmagában egy pedagógusi diploma nem elég. A továbbképzési rendszerben nem az iskolarendszerű, diplomás képzések, hanem a praktikus képzések élveznek előnyt (mediáció, jóvátételi módszer, konfliktuskezelő tanfolyamok). A képzéseket az úgynevezett pedagógus - továbbképzési keretből finanszírozza az intézet, amely továbbképzésre, illetve szakkönyvvásárlásra használható fel. A vezetőség által minden pénzügyi évben készített terv tartalmazza, hogy melyik részlegről ki tanul tovább, ez mennyiben egyezik a részlegvezető elképzelésével. A képzéseket teljes egészében vagy munkaidő-kedvezményel támogatják.

A központi szervek közül az Igazságügy Minisztériummal szoros az intézet kapcsolata. Különösen az ügyészséggel működnek együtt, akik ellenőrzik a törvények betartását, illetve vizsgálják a határozatok végrehajtását. Az Oktatási Minisztériummal csupán néhány eset kapcsán kerülnek kapcsolatba. Más szervezetek, pártfogók, jegyzők, gyámhivatal kapcsolatot tartanak az intézettel, de sok esetben csak formálisan. *"...van olyan is, mikor a gyám tőlünk kérdezi, hogy hol van a gyerek, és mi visszakérdezzük, hogy tényleg hol van a gyerek. Hiszen neki kéne tudnia, hogy hol van."*

A neveltek családi helyzetét tekintve nagyon eltérő életutakkal találkozhatunk. Az intézményvezető szerint az alábbi 5 típus különíthető el:

- 'Nagyon erős család': a gyerek viselkedése a család erkölcsi és morális értékrendjének megfelel, a család a gyermeket támogatja és visszavárja *"ő éppen úgy tekinti ezt az állapotot, (javítóintézet) mint egy pillanatot az életéből, ami éppen átzúg fölötte"*.
- 'Erős család': a gyermek intézetbe kerülése intő jelként szolgál a család számára, elfogadják az intézet segítségét, a család bevonódik az intézeti életbe, a nevelési munkát támogatja.
- 'Elrontott nevelőszülői, örökbefogadó szülői kapcsolat': a javítóintézeti nevelés központi része a megromlott külső kapcsolatok, interperszonális viszonyok rendezése, optimális esetben a fiatakorú – nevelőszülő, örökbefogadó szülő kapcsolata erősödik.
- 'Széteső család': a szülők rendezetlen életmódja miatt a gyermek nem tud támaszkodni a családjára, ilyenkor az intézet célja, hogy találjon a családban olyan személyt, akiben a

gyermek megbízhat, és akitől segítséget kaphat.

- 'Intézeti gyermek': amennyiben a gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermeknek jó kapcsolata van korábbi nevelőivel, társaival, akkor a kapcsolattartást erősíti az intézet, de főleg lakásotthonoknál fordul elő, hogy már nem fogadják a gyermeket.

A fegyelmi ügyek nem túl gyakoriak az intézetben, melynek okai a kis létszám, illetve, az előzetesben lévőknel a visszatartó erő, hiszen az intézetben tanúsított viselkedés számít a büntetőeljárásban az ítélet meghozatalakor. Kiemelt fegyelmi vétségnek minősül a verekedés, lopás, és ha valakit "csicskázatnak".

A javítóintézeti nevelés, mint büntetőjogi intézkedés jellemzése körében az intézet vezetője a jogalkalmazás során a fiatalokkal szemben kiszabott szankció célját és annak megvalósulását érzi problémás területnek. A gyermekvédelmi rendszer értékelése körében pedig bizonyos fiatalkori időszakban jelentkező problémák kezelésére szolgáló intézmények hiányára helyezi a hangsúlyt. *"Én biztos, hogy egyénre szabottabban döntenék a bíróság helyében, nem csak azt nézném, hogy papírforma szerint hogyan működik, hanem hogy annál az adott gyereknel hogyan működik. Ez nagyon régi probléma a fiataloknál, hogy soha nem szabadna csak annak alapján dönteni, hogy mit követett el, vagy hogy mondja ki a papír, hanem egyénre szabottan kéne megnézni, hogy ki az, akinél azt gondoljuk, hogy haza lehet engedni, mert otthonról is tud védekezni, ki az, akinél úgy gondoljuk, hogy valami nyitottabb, valamilyen intézményt felelőssé tenni arra, hogy az alatt az idő alatt, míg megtörténik a jogerős döntés, hogy ez alatt az idő alatt iskolába járjon, valamit csináljon. Tehát én úgy látom, hogy ezek a köztes intézmények hiányoznak. Egyáltalán a serdülőknek sokféle intézménye hiányzik, ők a legkevésbé ellátottak."*

A **Szülő utcai intézet** 1996. május 1-től működik jelenlegi formájában. Az előzetes letartóztatásban lévő fiatalok számára biztosítja, hogy életkori sajátosságainak megfelelő környezetben kapjanak elhelyezést, iskolába járjanak, dolgozzanak, és olyan nevelőintézeti foglalkozásokon vegyenek részt, ami egy általános iskolás, középiskolás korú fiatalnak a délutáni elfoglaltságát jelenti, emellett személyre szóló problémáit, kapcsolatait rendezni tudja a vele foglalkozó pedagógussal. Illetékességi területén elsősorban a főváros, Pest megye és a Dunántúl. 100 férőhely biztosított az intézetben, jórészt 100%-os kihasználtsággal működik, de előfordul, hogy létszámon felüli a neveltek száma.

A biztonságtechnikát tekintve kamerarendszer és beléptető-kártya rendszer működik, az intézet körül gyengeáramú rácsot, NATO -drótot szereltek fel.

Az Oktatási Minisztériummal nem tart kapcsolatot az intézmény, az Igazságügyi Minisztériummal szoros az együttműködés, hiszen a gyermekek bírói végzéssel kerülnek az intézetbe. Ez a kapcsolat az ügyészség útján működik. Pártfogóval csak abban az esetben van kapcsolatuk, ha javítóintézeti nevelt a fiatalkorú és pártfogót rendeltek ki. Bár előfordult olyan eset, hogy a pártfogó soha sem találkozott a gyermekkel.

A neveltek családi kapcsolatait tekintve a 2002. évben befogadottak statisztikája alapján a fiatalkorúak 76% élt családban *"most mindegy, hogy milyen családból. Cigány családnál fantasztikus az összetartás, falkástól jönnek, és hát vannak a társadalom annyira perifériáján lévők, hogy azért nem jön, mert nincs pénze. És akkor a gyerek pénzéből küldünk, hogy fel tudjon jönni beszélőre"*. Gyermekotthonban 16%, nevelőszülőnél, illetve egyéb helyen (élettárs, nagyszülő, csavargott) a fiatalkorúak 8%-a élt bekerülés előtt. Kor szerinti megoszlás alapján a gyermekek 64%-a 16 és 17 éves, 18 és annál idősebb a fiatalkorúak 12%-a, ez érdekes, azt a ténytet figyelembe véve, hogy 19 éves koráig élhet a fiatalkorú javítóintézetben. Az iskolai végzettség szerinti megoszlás befogadáskor rendkívül nagy szórást mutat, a fiatalok 67%-a végzett 6-8. osztályt, elszomorító, hogy 14 éves kor felett a befogadottak több mint 10%-a 1-4 osztályos végzettséggel rendelkeznek.

Fegyelmi problémák esetén meghatározó, hogy mennyire kötik le, töltik ki a napját a neveltek. Folyamatos programok, elfoglaltság mellett viszonylag ritkák a fegyelmi ügyek, balesetek inkább a sportfoglalkozások keretében fordulhatnak elő. Problémaként jelenhet meg, mikor egy fiatalkorút a Tököli börtönből helyeznek át javítóintézeti előzetes letartóztatásba, és az ott elfogadott viselkedéssel próbál az intézet keretei között érvényesülni. Ezek kezelésére is alkalmas a nevelői vélemény fontosságának kihangsúlyozása a büntetőeljárás során.

A rendszerben problémaként jelentkezik, hogy a fiatalok társadalomba történő visszaillesztése, az utógondozás nem kap kellő szerepet. *"Nem azzal illesztem vissza a társadalomba, hogy utolsó percig elzárom, hanem próbálom nyitni. De nálunk az a helyzet, hogy mikor letölti a büntetését, teljesen mindegy, hogy hol, nincs utána lehetőség, nincs utána munka, nincs hova."* Az igazgatónő elgondolása alapján olyan munkahelyeket kellene létrehozni - érdekeltté téve a munkaadót a neveltek foglalkoztatásában -, amelyhez az intézet biztosítana felügyelőt, aki ellenőrizné a fiatalok munkáját, és segítséget nyújtana számukra.

Az **Aszódi intézetet** 120 éve létesítették, jelenleg a jogerősen javítóintézeti nevelésre ítélt fiúk számára biztosít elhelyezést 200 férőhelyen, illetékességi területe egész Magyarországra kiterjed. *"Abban a szerencsés helyzetben vagyunk, (hogy olyan épületben*

vagyunk) amit eredetileg is javítóintézetnek építettek. Másrészt abban a szerencsétlen helyzetben vagyunk, hogy olyan intézményben vagyunk, melyet közel 120 éve építettek javítóintézetnek. Így máris egyfajta kiszolgáltatottságba kerül mind a dolgozó, mind a fiatal. Egy 120 éves rendszer adottságainak igazításainak, finomításainak vagyunk kitéve." Az épületegyüttes részei a főépület és egy betonsiló-szerű épület, amit a főépület mellé építettek 1977-ben, ez azonban a javítóintézeti nevelés céljának nem felel meg. Ezért az elmúlt 15 évben ennek az épületnek a humanizálása zajlott. Az intézet felépítése nem az őrzés-védelemre koncentrál, rácsok, zárok ugyan vannak, de biztonságtechnikai rendszere, őrszemélyzete, rendészeti személyzete az épületnek nincs, amit a szakemberek számával és jelenlétével kompenzálnak: *"Én azt mondom, hogy inkább legyen kettővel több kollégám, mintsem egy jól bekamerázott folyosóm. Nincs annál nagyobb elgondolkodtató, rendező elv, mint egy pedagógus jelenléte"*. Az intézet alapelve szerint olyan rendszer került kiépítésre, ami az 'ember jelenlétéről' szól.

Az intézetben közel 240 ember dolgozik, ebből 180 fő közvetlenül gyerekekkel foglalkozik. Az intézet nyitottságát a pedagógusok, gyógypedagógusok, pszichológusok együttműködése és motivációs készsége biztosítja azzal, hogy folyamatosan kommunikálnak a fiatalok és a dolgozók. Továbbképzéseket támogat az intézet, akár munkaidő kedvezményel, akár a képzések finanszírozásával. Korábban a házon belüli belső továbbképzésekre fókuszáltak, most abba az irányba lépnek, hogy a dolgozók lehetőség szerint az intézeten kívül töltsenek fel, képezzék magukat.

A kapcsolatrendszer tekintve az Igazságügyi Minisztériummal hivatalból - az ítéletek végrehajtása által - tartanak kapcsolatot. A Legfőbb Ügyészség Gyermekvédelmi Főosztálya kéthetente ellenőrzi, hogy a rendszer jogi szempontból törvényesen működik-e. Az Oktatási Minisztériummal napi kapcsolatot tartanak, mivel az intézetnek van egy önálló iskolája (intézet az intézeten belül), ún. Általános Iskola, Szakiskola és Speciális Szakiskola, mely önálló jogi személyként bejegyzett intézmény. Szakmakritikai kérdés lehet, hogy jó-e egy intézményen belüli intézmény működtetése, vagy más megoldást kellene találni. Az igazgató véleménye szerint ez a megoldás nagyobb biztonságot ad az itt lévő gyerekeknek. A Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztériummal többször szerettek volna kapcsolatba lépni egyes pályázatok kapcsán, mostanáig kevés sikerrel. A rendtartásban foglalt értesítési kötelezettségüknek mindenben eleget tesznek. A Szőlő utcai intézettel és a debreceni javítóintézettel jó kapcsolatot tartanak fent, mely a gyermek korábban előzetes letartóztatása során elkezdett nevelésének folytatása szempontjából kiemelkedő jelentőségű.

A neveltek kor szerinti vizsgálatánál dominál az intézetben a 16-17 éves generáció, szűk réteg

a 14-15 éveseké, illetve a 18-19 éveseké. Iskolai végzettségükre jellemző, hogy többségük nem fejezte be általános iskolai tanulmányait, megrekedt az általános iskola 4-5. osztályánál. A családi háttérrel tekintve a fiatalok többsége ép családban nevelkedett.

Az intézet szorgalmazza a kapcsolattartást a fiatalok és családjuk között. Sok esetben a pénzihiány, az utazás költsége jelent a családoknak problémát. Előfordul az is, hogy a javítóintézeti nevelés alatt álló fiatalok küld keresményéből a családnak az útiköltség fedezésére. Eltávozás, szabadság az egyik legnagyobb jutalom, és gyakran élnek vele az intézetben.

A gyermekvédelmi és a büntetőjogi rendszer fejlesztése szempontjából az intézmény vezetője a következőket hangsúlyozta:

- a gyermek kriminalizálódási folyamatának minél korábbi megállítása,
- a család felkészítése az új értékekkel rendelkező fiatal fogadására
- munkahelyteremtés a volt javítóintézeti neveltek számára
- a javítóintézeti rendszer ismertségének, elismertségének elérése.

A **debreceni intézetben** 80 férőhelyen előzetes letartóztatásra, 24 férőhelyen jogerős javítóintézeti nevelésre szolgáló részleg működik. Az intézmény történetéhez hozzátartozik, hogy korábban lánynevelőként működött. Az 1995-ös törvénymódosítással alakították át javítóintézetnek fiúk számára, majd 2002-ben az előzetes letartóztatásból kikerülő gyermekek elkezdett nevelésének továbbfolytatása érdekében kialakították a jogerős javítóintézeti nevelésre szolgáló részleget az intézetben belül.

A technikai adottságok a biztonságtechnika szempontjából mára már jónak mondhatók, a biztonsági rendszer kialakítása biztonságtechnikai szakértő bevonásával történt, zoomoló kamerákat szereltek fel, beléptető-kártya rendszer segíti az intézetből történő szökés megakadályozását. A javító-nevelő munkához a korábbi lánynevelőből számos feltétel adott volt, ennek a kiegészítése történt az elmúlt öt évben. (asztalos műhely, varroda, kertészet).

A munkavállalók a lánynevelőből kerültek át, ők a személyi állomány kétharmada. Kezdetben magas volt a fluktuáció. A rendtartás által előírt végzettségi előírások az átvett dolgozók miatt nem minden esetben teljesülnek, de az intézet támogatja a továbbképzésen való részvételt. A dolgozók nagy része pedagógus végzettségű. A továbbképzések támogatása mellett belső képzéseket is rendez az intézet, mint az AVP (konfliktuskezelő) tréning, amit nem csak a dolgozók, hanem a neveltek is elvégezhetnek. A belső tanfolyamok általában stressz-oldással kapcsolatosak.

Az intézmény kapcsolatrendszeréről elmondható, hogy erősen kötődik az intézményi

dolgozók személyi kapcsolataihoz. Az Igazságügyi Minisztériummal jogszabályok mentén, a gyermekek szállítása folytán állnak kapcsolatban. A Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztériummal pályázat keretében vették fel a kapcsolatot. A bírósággal, ügyészséggel jó kapcsolat alakult ki a jelzések, jellemzések alapján. A kapcsolattartás egyik formája és üdvözlendő gesztus, hogy a karácsonyi ünnepek alkalmával a gyerekek képeslapot készítenek, és ezeket az intézettel együttműködő szervezeteknek, személyeknek elküldik. A társintézmények közül Aszóddal jó az együttműködés, ellentétben a Tökölön található fiatalkorú börtönnel, ahol előfordult olyan kérés, hogy ne küldjenek jellemzést az előzetes letartóztatásból átkerülő gyerekekről. A személyi kapcsolatok pozitív példája, hogy az Országos Úttörőszövetség táborában nyaraltak a nehéz élethelyzetű gyermekek.

A neveltek kb. 3-5%-a gyermekvédelmi intézményben élt, azonban a családban nevelkedett fiatalkorú bűnelkövetők többségénél is rendezetlen a családi háttér. A gyermekvédelmi intézményekből bekerült gyermekek nevelése az intézet keretei között nehezebbnek bizonyul, hiszen nincsenek családi kapcsolataik, külső támaszt nem biztosít számukra senki. Iskolázottságukat tekintve a fiatalok egyharmada kevesebb, mint 5 osztállyal rendelkezik, egyharmaduk 5-8 osztályt végzett, 30%-uk elvégezte a 8 osztályt 18-19 éves korig. A fiatalok átlagéletkora 16 év. Az elmúlt 5 év alatt kb. 600 gyerek került az intézetbe, ebből 6-7 analfabéta. Az analfabétizmus nem szellemi adottságok miatt következett be, mivel az intézetben 2-3 osztályt is elvégeztek, az analfabétizmus az alapoktatás hiányosságait, a család odafigyelésének, a tudás, mint érték hiányát mutatja, illetve a gyermek sorozatos iskolai kudarcait.

Az intézményvezető véleménye szerint a rendszer működésében mutatkozó problémák oka magában a gyermekvédelmi rendszerben keresendő. Álláspontja szerint szükség lenne differenciált intézményi formákra, fél-zárt intézetekre, melyek átjárhatóak lennének, és a kriminalizálódási folyamat elején lehetne megóvni a fiatalkorút. Követendő példaként említi az angol jóvátételi rendszert, ahol a fiatalkorú néhány hetes személyiség-formáló kurzuson vesz részt. Ezt követi a jóvátétel, amit a pártfogó ellenőriz.

A javítóintézet igazgatóival készített interjúk alapján megállapítható, hogy az intézmények tárgyi feltételei mind a nevelés, mind a biztonságtechnika vonatkozásában jónak mondhatóak. Követendő példa az Aszódi, illetve a Debreceni intézmény azon kezdeményezése, hogy a központi költségvetésből kapott önállóan felhasznált gazdálkodásán túlmenően alapítványi keretek között pályázati pénzből fejlesztik az általuk nyújtott szolgáltatások minőségét és mennyiségét.

A javítóintézetben foglalkoztatottak vonatkozásában az intézmények betartják a Rendtartás által előírt képesítési előírásokat, kivétel az intézmény jogelődje által foglalkoztatott munkaerő vonatkozásában adódhat, amit tanfolyamrendszerű képzés elvégzésével pótolnak. A továbbképzések rendszere az intézmények összköltségvetésén belül elkülönített továbbképzési keret alapján működik és mind az intézeten belüli kurzusok, mind az intézeten kívüli tanfolyamrendszerű, illetve diplomás képzések biztosítottak.

A javítóintézetek egymás közötti információcseréje a fiatalok elkezdtet nevelésére épülve működik, míg a javítóintézet és a fiatalok számára létesített büntetés-végrehajtási intézetek közötti kapcsolattartás az intézetek rendszeréből adódó különbség miatt minimális. A minisztériumok közül a törvényességi felügyelet és a határozatok végrehajtásának ellenőrzése miatt az Igazságügyi Minisztériummal létezik szoros kapcsolat - melyet az ügyészségen keresztül gyakorol - míg az Oktatási Minisztériummal csak azon esetben áll fenn kapcsolat, ahol önálló intézményként működik elkülönült iskola az intézeten belül. A Gyermek-, Ifjúsági és Sportminisztériummal még abban az intézetben sem találtunk kapcsolattartást, ahol pszichopedagógiai részleg keretében kábítószer-függő fiatalok rehabilitációja folyik.

Az intézetben a 16-17 éves korosztály a meghatározó, családi háttérük vonatkozásában a gyermekvédelmi intézményekből bekerülők aránya az elmúlt években rendkívül lecsökkent és ma már egyértelműen a családból bekerülők aránya a domináns. Iskolai végzettségük tekintetében a neveltek többsége az általános iskola 5-8. osztálya közötti végzettséggel kerül be, de találhatunk általános iskola 1., illetve középiskola 2. osztályát végzetteket is.

A javítóintézeti nevelés és a büntető jogalkalmazás vonatkozásában felmerült problémák:

- egyénre szabottabb ítélkezési gyakorlat szükségessége,
- rendőrségi fogdában, büntetés-végrehajtási intézetben töltött előzetes letartóztatás után alkalmazott javítóintézeti nevelés csekélyebb hatékonysága,
- javítóintézetben végrehajtott előzetes letartóztatás után jogerős börtönbüntetés kiszabása a javítóintézetben kapott értékek kioltásával jár,
- előzetes letartóztatás megszüntetése a megfelelő családi, külső kapcsolat biztosítása nélkül semmilyen visszaterelő hatást nem vált ki.

A javítóintézeti nevelés és a gyermekvédelmi rendszer vonatkozásában felmerült problémák:

- a büntetőjogi intézkedés rendszerébe általában későn, erősen kriminalizálódott fiatalok

kerülnek be (gyermekvédelmi jelzőrendszer, családgondozás erősítése),

- a nevelt intézeti élete alatt elfogadott értékek a családban ritkán konvertálhatóak, fontos lenne a családot felkészíteni az új értékekkel rendelkező fiatal fogadására, (Ennek érdekében a gyermekjóléti szolgálatok családgondozói feladatának kiterjesztése a javítóintézeti neveltek esetében is, az átmeneti nevelt gyermekek családjához hasonlóan)
- a fiatalok alacsony iskolai végzettsége, korábbi iskolai sikertelensége következtében a javítóintézet feladata a tanulási hátrányok csökkentése, sikertelenség feloldása, tudás / tanulás, mint érték elfogadtatása (alapoktatás hiányosságai).

Fiatal bűnelkövetők nevelésében részt vevő szakemberek

Kutatásunk során 9 interjút készítettünk az intézményekben dolgozó nevelőkkel, pszichológusokkal és osztályfőnökökkel. (Rákospalota 2 nevelő, Szőlő utca 1 nevelő és 1 pszichológus, Debrecen 1 nevelő és 1 osztályfőnök, 1 pszichológus, Aszód 1 nevelő, 1 osztályfőnök.) Az interjúk során a szakembereket az intézmények nevelési – oktatási programjáról, kirekesztés elleni stratégiájukról, a gyermekek intézeti életéről, családi –és szociális helyzetéről, a javítóintézet, mint támogató intézmény fejlesztési lehetőségeiről, valamint a gyermekek jövőképéről kérdeztük.

Az '**A jelű**' intézményben a fiatalok - a bűntársak elkülönítése végett – 20 perces időeltéréssel kezdik napjukat, a napi program: 6 órakor ébresztés, takarítás, mosdás, eligazítás, hogy melyik gyermek megy iskolába, illetve tanműhelybe, a fiatalok negyed egykor fejezik be a munkát és az iskolát, ezt követi a szintenkénti ebédeltetés. A délutános nevelők 1 órára érkeznek, háromnegyed kettőkor kezdődnek a nevelőintézeti foglalkozások, melyek 45 perces tanórai keretben történnek, minden délután 4 foglalkozás biztosított a fiatalok számára. 6 órakor kezdődik a szintenkénti vacsoráztatás, majd a takarítás, tisztálkodás, szemlére való felkészülés következik, 10 órakor van a takarodó, előtte szabadfoglalkozás biztosított (levélírás, Tv nézés). Nevelőintézeti foglalkozások keretében a fiatalok ismeretterjesztő foglalkozáson, bibliaórán, cigánytörténet, jogi ismeretek című órán, kreatív, művészeti (goblein - hímzés, kerámia), játék, sportfoglalkozáson vehetnek részt. Az intézményben indult szobafestői, kertészeti, kisállattartási tanfolyam, illetve oklevelet adó számítástechnika képzés, a fiatalok angol és német nyelvet tanulhatnak. Az intézmény pszichológusa által pedagógus – növendék nagycsoport működik, melynek célja, hogy az aszimmetrikus helyzetben van egy fórum, ahol az intézmény vezetője, nevelők, gyermekfelügyelők és a növendékek közösen beszélgethetnek. Az *Ágacska* csoportanalízis mentén működő foglalkozás, mely segít az intézet és a gyermekcsoportok átláthatóvá tételében, erősíti a fiatalok kommunikációs és empátiás készségét, problémamegoldó képességét.

A nevelők ún. átadónaplót és csoportnaplót vezetnek, az átadónaplóba a gyermekkel történő napi aktualitásokat vezetik, a nevelőotthoni csoportnapló a gyermek adatait és a vele kapcsolatos intézkedéseket tartalmazza. Ezen túl a bírósági tárgyalás előtt és gyakran az ügyészi meghallgatásra készülnek nevelői jellemzések. Az intézményben a látogatási idő 2

hetente 30 perc, jutalomból ez az idő kitolódhat. A vezetőség és a nevelők nagyon fontosnak tartják a szülőkkel való kapcsolattartást, illetve a kapcsolat erősítését, a gyermekek családjuknak korlátlanul írhatnak levelet, aki anyagi problémák miatt nem tud levelet küldeni, számára havi 2 levél biztosított. Sokszor a szülők anyagi problémáik miatt nem tudják látogatni a növendéket, ilyenkor az intézet felhívja telefonon, vagy levélben felkeresi a családot. Számos esetben azonban tapasztalható, hogy a szülők a törtétekért a gyermeket hibáztatják, a család leggyakoribb reakciója a düh, a felelősség-hárítás, a törtétekkel kapcsolatos értetlenség.

A szakemberek véleménye szerint a fiatalok nagyon ragaszkodnak családjukhoz, hozzátartozóikhoz, még akkor is, ha a családdal bekerülés előtt rossz kapcsolatuk volt. A szülőkhöz való viszonyulást egy kettős érzés jellemzi, a szeretet / ragaszkodás és a harag.

Az intézményben az időtényező bizonytalansága miatt a gyermeknek rövidtávú célokat tűznek ki, az oktatás és a nevelés átlátható szakaszokra osztott, hogy a gyermekeknek mindig legyen perspektívájuk. Az egyéni fejlesztési tervet a pedagógusok készítik, mely tartalmazza a pedagógiai – nevelési felmérést és a pszichodiagnózist, ezen javaslattelemek mentén kapcsolódik be a növendék az oktatásba és az össz-intézeti pedagógiai rendszerbe. Amennyiben szükséges, a pszichológus egyénileg is foglalkozik a gyermekkel, melynek intenzitása egyénfüggő és szükségletekhez igazodó.

Az intézet pedagógiai elve, hogy a fiataloknak perspektívát, reményt és értékeket kell nyújtani, tudatosítani bennük, hogy a társadalomban vannak segítő fórumok, amelyeket meg kell találni, de mindezek mellett az egyénnek cselekedeteiért, döntéseiért felelősséget kell vállalnia *„Azt tanítjuk a gyerekeknek, hogy mindenki intézze el a saját dolgát. Őt is arra tanítjuk, hogy te megtanulsz egy szakmát, azt a tudásod legcsúcsán végezzed. Ne avatkozz bele más dolgába. Nekem az a dolgom, hogy valamit, amit összekuszáltak benned valamiért, azt megpróbáljuk közösen megoldani. És akkor te egy csomó tudással felvértezve saját erődből, saját magad tudod irányítani és meg tudsz állni.”*, és jövőjét / sorsát meg kell tanulnia tudatosan alakítania. *„Amikor előzetes letartóztatásba kerül egy fiatal, azt egy nagyon hosszú folyamat előzi meg, 29 éves tapasztalatom alapján, ez nem csak most az egyszer, hogy csak véletlen csábíthattak el, a kaland, meg a romantikus izgalom-éhség mind benne van, de valahol ez a fiatal nem tudott valamit rögzíteni, hogy ki hibázott az nem fontos, a hiányosságot kell megkeresni, az a feladat, hogy mi miatt sikerült rosszul. Ezt a gyerekekkel is meg kell beszélni, hogy ez volt, mi legyen, milyen lehetőségek és pozitívumok rejlenek benne.”* Az intézmény feladatának tekinti, hogy a megfelelő készségek elsajátítása és a pozitív értékek átadása mellett, alapvető hiányosságokat pótoljon, és a fiatalokat felkészítse az önálló életre.

Az intézmény pszichológusa szerint a fiatalkori bűnelkövetés alapvetően magatartási probléma, melynek hátterében a gyermekek érzelmi elhanyagoltsága és az antiszociális családminta áll, éppen ezért a gondolkodási – érzelmi deficitet, empátia hiányát, alapvető tudásbeli hiányosságokat (hogyan étkezzünk, öltözködjünk, tisztálkodjunk...) pótolni kell. A gyermekek helyzetéről elmondható, hogy a nehéz anyagi helyzetben felnövő gyermekekre és a gazdagabb családok gyermekeire is az érzelmi elhanyagolás jellemző, 30%-ra tehető, hogy az apa börtönben van, epizodikus a családban, az alkoholfogyasztás is gyakori. A gyermekek 37%-a organikus veleszületett idegrendszeri károsodás nyomait hordozza, gyermekkorban nem kaptak szakszerű kezelést, az esetleges diszlexia, tanulási – képességzavar nem lett kezelve, mely oka a gyermek iskolai sikertelenségének, kudarcainak. A leggyakoribb bűncselekmények a csoportos rablás, lopás, évente 5-8 esetben a bekerülés oka kábítószerrel való visszaélés, néhány esetben az erőszakos közösülés, súlyos testi sértés is előfordul. A szakemberek pozitív tapasztalatokkal rendelkeznek az ügyészséget, bíróságot illetően, úgy vélik az általuk végzett szakmai munkát elismerik, a nevelői véleményeknek komoly súlya van. A fiataloknak a készülő nevelői vélemények motivációs bázist képeznek, az intézményben - a felelősi rendszerrel - erény a jó magaviselet, szorgalom, jó iskolai és munkateljesítmény, mely alapvető pedagógiai célként is megfogalmazódik, hogy az intézmény olyan szellemi–erkölcsi értékeket kíván közvetíteni, melyek alapja a példamutatás, hitelesség és következetesség.

A kérdezettek szerint sikerként könyvelhető el, ha a gyermeket a foglalkozásokba be lehet vonni, képességei, készségei az átlátható időszakokban fejlődnek, ha meg tud nyílni társai és a dolgozók előtt. A nevelők (rendszer) kudarcként élik meg, amikor a gyermek kikerülése után újabb bűncselekményt követ el, vagy amikor az intézeti munka megtörik a gyermek büntetés-végrehajtási intézménybe való kerülésével, antiszociális családjába való visszakerüléssel, ahol az intézmény által képviselt értékek elvesztik létjogosultságukat, ahol a gyermek a megtanult értékeket, melyek még nem rögzültek nem tudja érvényre juttatni. *„Ugyanis azt gondolom, hogy a családnak is szüksége van a segítségre, nem elég kiemelni a gyereket. Fordul egyet a rendszerben, és visszamegy ugyanabba a családba. Nem ugyanabba a családba, lehet, hogy sokkal rosszabb családba megy, mint ahonnan kiemelődött. Valamilyen mértékben visszakapnak egy más gyereket, különösen, ha éveket töltött el itt, tanult egy csomó dolgot, megismerkedett egy csomó dologgal, tele van rózsaszín köddel.”* A gyermekek kikerülés utáni után-követésére nincsen lehetőség, csak a fiatalok visszajelzéseiből értesülnek jövőjükéről.

Az interjúk során megfogalmazott legfontosabb nevelési célok és elvek a következők: következetesség, szellemi – erkölcsi értékek közvetítése, alapvető hiányosságok pótlása, remény biztosítása, személyes kommunikáció fejlesztése, tudatosítani, hogy 'te mindig és mindenhol fontos vagy!'.

A szakemberek szerint fontos fejlesztési területek:

A halmozottan hátrányos helyzetű, antiszociális családokban nevelkedő gyermekek esetében nagyon fontos szerepe van a prevenciónak, hogy legyen egy olyan gyermek – ifjúsági közeg, ahol a gyermek hasznosan tölti az idejét, és pozitív társadalmi értékeket közvetítenek számára.

Fontos lenne a gyermekvédelemben dolgozó szakemberek munkájának összehangolása, a gyermekek és családok segítése érdekében. „... *rendkívül esendők, ők koraszülöttek, szociálisan koraszülöttek... de az a lényeg hogy elfogadjam és segítsen és a társadalom is elfogadja, mindenkit nem tudunk megváltani és megváltoztatni, de ez a gyermekvédelem kultúrája is, hogy védő - óvó karját minél szélesebbek kiterjessze, mert ő mindig az én szeretett fiam, és ha a rendszer így működik, akkor megmentheti a gyereket.*”

Családsegítés erősítése, preventív családgondozás.

Utógondozói – rendszer kialakítása, a lépcsőzetes kiléptetés érdekében, segítő – hálózat kiépítése, hogy kikerülés előtt (előrehozott pártfogó) és kikerülés után a fiatal segítséget kapjon lakhatásának megoldásában, iskola és munkakeresésében, önálló életének megkezdésében. „...*a jogszabályok nem teszik lehetővé, hogy legyen utógondozónk, de amikor megtörténik egy nevelés, ide kötődnek, és ők nem akarnak máshol lenni, itt akarnak utógondozottak lenni, a szabadulással nem szűnik meg a problémája. Legyen egy biztos hely, ne legyen szétdarabolva, hogy gyámhivatal, munkásszálló, hajléktalanszálló, rokonság, hanem egy hely, ahova visszajöhet,...*” (..) „*Vannak olyan gyerekek, akik kicsi kortól stigmatizáltak, én mindig úgy hívom őket, hogy stigmatizációs spirálban vannak, és pörgetik őket, tehát hogy legyen egy olyan hely, ahol a kakukk a fészkeire szállhat, hogy legyen fészke.*”

Fiatalok büntető törvénykönyvének bevezetése.

Javítóintézetek és előzetes-“házak” bővítése a fiatalok koncentrált pedagógiai – pszichológiai nevelése jegyében a kizárólagos büntetés helyett. „*Jó lenne, ha bővülne, én minden gyereknek ilyen intézményt kívánok, a rendőrségi fogda helyett, mert ezeknek a gyerekeknek foglalkozás, perspektíva kell, nekik sűrített programra van szükség és differenciáltan.*”

Gyermekvédelemben dolgozók szakmai munkájának népszerűsítése, társadalmi kultúraformálás, melynek középpontjában a gyermek, mint érték áll. „*Hogy legyen olyan*

lehetőség, a gyermekvédelemnek igenis megkellene jelennie a tömegkommunikációban, legyen egy óra, amikor a társadalom oda tud fordulni, hogy figyeljen oda a társadalom minden fórumon, erre az embereket nevelni kell, hogy legyen olyan társadalmi kultúra, amelyik odafigyel a gyerekre, őt segíti és az ő érdekeit képviseli, a gyerek érték, nem státusz – szimbólum...”.

Pártfogói hálózat kiépítése, erősítése.

A „**B jelű**” intézményben 2 javítóintézeti (10 fő) és 2 előzetes csoport (10 fő) működik, a javítóintézeti csoportba a fiatalok bírói ítélettel kerülnek, előzetes csoportba kerülésük tárgyalás előtt történik. A szakemberek tapasztalata szerint kedvezőbb, ha a gyermek már ítélet előtt az intézménybe kerül, mert az ítélet előtt megismeri az intézményt, a nevelőket, csoporttársait. Bekerüléskor a nevelők törekszenek arra, hogy minél hamarabb és zökkenőmentesen történjen a beilleszkedés. A csoportok létszáma a beutalások csökkenésével 3-6 fős, az ideális csoportnagyság 6-8 fő. A nevelők szerint egy nagyobb létszámú csoportban könnyebb elfogadtatni az intézeti szabályokat és normákat, könnyebb alkalmazkodni, barátokat találni, elfogadtatni magukat, míg kisebb létszámnál az egyéni jellemvonások felerősödhetnek, melyek a csoportszellemet csorbíthatják. A csoportokhoz 2 nevelő, általában egy férfi és egy nő tartozik, az intézetben rendszeresen foglalkozik a neveltekkel pszichológus. A neveltek délelőtti iskolai oktatásban vesznek részt, ahol szaktanárok oktatnak, általában az általános iskola felső tagozatát végzik, de vannak alapképzettségben részesülő és 9-10. osztályosok is. Phare program keretében szaktanfolyamon vehetnek részt, ezek virágkötő, parkgondozó okleveles tanfolyamok. Az intézményben rendszeresen vannak szakköri foglalkozások délutánonként, gyöngyfüzés, varrás, rajz, kerámia, szövés, roma tánc egy külsős házaspár vezetésével (érdekes, hogy a fiatalok a roma származásukat nem vállalják fel), hétfőnként szabadon választható foglalkozás biztosított. A fiatalok rendelkezésére áll könyvtár is, melyet sajnos nagyon kevesen vesznek igénybe. A bekerülés utáni első hónapban felvesznek a nevelők egy állapotjellemezést, mely tartalmazza a gyermek előéletét, családi helyzetét, iskolai végzettségét, 2 hónapon belül családlátogatást tesznek, majd ezek alapján egyéni fejlesztés készül, ahol a megvalósítandó feladatokat és elsődleges célokat a nevelők, és az intézményvezetés megfogalmazza. Legfontosabb, hogy a gyermek képességeinek, tudásának megfelelően adott osztályba kerüljön, bevonódjon a csoport közösségi életébe (az intézmény vezetősége nem kíván megfoghatatlan értékeket közvetíteni, az üvegházhatás nem jelenik meg nevelési célként). A fejlesztési terv 2-3 havonta kerül felülvizsgálatra. Csoportos

nevelési terv nem készül írásban, mivel a csoport heterogenitása miatt nehéz csoportszinten fejlesztési tervet készíteni, de a csoport és nevelője folyamatosan értékeli a csoportműködést, csoportdinamikát. Az intézményben a nevelők úgy vélik az oktatói, nevelői munkához minden technikai és személyi feltétel adott, a szakemberek 2 hetente tartanak szakmai értekezletet, és esetmegbeszélést szupervízor vezetésével. Nagyon fontosnak tartjuk, hogy a nevelők részére az intézmény 'tehermentesítő tréninget' tart évente, illetve továbbképzésre, konferenciákon, szakmai napokon való részvétel biztosított az új módszerek, ismeretek napi munkába való integrálása szempontjából. A nevelők számára a napi munka 1 órakor kezdődik, csoportátvétel után a csoport megebédel, 3 óráig tanulóidő van, majd ezt követi a nevelői foglalkozás, amely kötetlen, gyermekeket érintő kérdésekre orientált beszélgetésekből áll, mint szexualitás, emberi test, aktuális hírek, napi történések. Kiemelkedő fontosságúnak tartjuk a fiatalok társadalmi integrációja, önálló életre való felkészülés szempontjából a kérdezett nevelő által bevezetett *életjátékokat*, melynek célja, hogy a gyermekek egy-egy élethelyzetben szerepet játszanak, pl. nyomtatványkitöltés lakcímbejelentéshez, vásárlás illatszerboltban. A jogerős javítóintézeti neveltek csoportjában lévők havi egy alkalommal hazamehetnek, a bekerülés utáni 2 hónapban a szabályok elfogadása és a sikeres beilleszkedés után kettes nevelési fokozatba kerülve egy hétvége engedélyezett. Előzetes csoportban lévők az intézetet nem hagyhatják el, a délutáni csoportfoglalkozás egy nappali helyiségben zajlik, délután 5 óráig az előzetesek nem mehetnek a szobájukba. A fiatalok 1-2 ágyas szobákban laknak. Az előzetes csoportban működő nevelő szerint a fiatalokat a tárgyalás előtti bizonytalanság nagyon megviseli, így esetükben a fejlesztés rövidebb idősorokra bontott, a tárgyalás előtt zaklatottak, félnek az ítélettől, főleg a börtöntől. Gyakori, hogy a csoportos rablás elterjedésére hivatkozva az előzetes után nem javítóintézetbe, hanem börtön fokozatra ítélik a nevelteket. Az intézményi munka a fiatalok börtön fokozatra ítélésével megtörik, a folytonosság a javítóintézettel biztosítható, a beutalások száma mégis az elmúlt időszakban lecsökkent. Az előzetes csoportban lévők számára kéthetente 2 óra beszélő biztosított ór jelenlétében, szerdánként fogadhatnak telefont, a kifelé történő telefonálás ügyészi engedéllyel történik, a levelezés korlátlan. Az előzetes csoport tagjai nagyon várják a látogatókat, számukra a külvilággal ez az egyedüli kapcsolat, míg a jogerős javítóintézeti neveltek csoportjában lévők a kimenők miatt szabadabbak, esetükben néhányszor előfordul, hogy nem várják a kimenőt, főképpen az ünnepek közeledtével. Az intézményben 2 súlyos fegyelmi vétség van, a verekedés és a lopás, a cselekmény súlyának megfelelően jegyzőkönyvet vesznek fel, vannak nevelői, illetve vezetői hatáskörbe tartozó büntetések. Az intézményi szökések nem jellemzőek, inkább a kimenőből való késések. A nevelők szerint a

legfontosabb értékek a hitelesség, példamutatás, következetesség, bizalom kialakítása, mivel a legtöbb esetben az tapasztalható, hogy rendkívül bizalmatlanok a növendékek, nincsen önbecsülésük, önbizalmuk, nincs aki bízassa őket, hiányoznak a kereteik. „...a hitelesség, ezt a munkát nem lehet úgy végezni, hogy ha belép az ember a kapun, akkor nevelő vagyok, ha kilép, akkor meg magánember vagyok, ugyanaz az ember vagyok, mint kint is, csak akkor tudom a hitelességemet megőrizni, meg elfogadtatni magam, tehát ők ugyanolyan kíváncsiak ránk, mint amennyire mi vagyunk rájuk. Teljesen jól feltérképezik ők is az emberek hozzáállását, hogy kitől mit lehet elvárni, ilyen téren nagyon jók a szenzoraiuk, hogy kivel meddig lehet elmenni, kivel könnyebb, kinek sarkosabbak az elvárásai, és ez fontos nekik is, hogy kiszámítható legyen a dolog.”

A fiatalokra jellemző az elhanyagoltság, a szülők gyermekkel szembeni felelősség vállalásának hiánya, következetlen nevelés. „...azt várják meg, hogy javítsuk meg a gyerekeket, mert ez itt egy javítóintézet és itt megjavítjuk, mint egy rossz tévékészüléket, tehát a felelősséget ugyanúgy, mint eddig, hártják, most nem hártják, hanem egyszerűen átrakják, illetve szeretnék átrakni és amikor kikerül a gyerek innen, akkor megint nem történik semmi, hogy, hát itt nem javult meg?, ők nem tudnak mit csinálni.”

A legfontosabb feladata az intézménynek, hogy a gyermekek életében rendszerességet, kereteket biztosítson. „A legfontosabb bárminemű bizalom kialakítása általános értéként, az a tapasztalatom, hogy az ide kerülő lányok legnagyobb problémája a rendkívüli bizalmatlanság, bizalmatlanság, ahogy emberekhez közelednek, az a kishitűség, az önbizalomhiány.” „Ezek a lányok rendszerint kimaradnak az iskolából a kinti életben, kiszorulnak a perifériára, majd olyan helyzetbe kerülnek, hogy bűncselekményt követnek el. Nem igazán volt olyan, ami érték lett volna, hogy megy-e iskolába, vagy nem, most mindegy is, hogy a család nem figyelt oda, vagy olyan volt a család, hogy jobb volt menekülni onnan, mindegy miért, de valamiért kikerültek onnan, évek óta nem mondták nekik, hogy ez miért nem jó, ha ezt csinálod és miért jó, ha ezt csinálod.”

A nevelők szerint szakmai sikert akkor lehet igazán elérni, ha kis célokat tűzünk ki a gyermekek, a csoport és maga az intézet elé, amely az elhanyagolt, keretek nélküli, érzelmi deficités gyermekek számára teljesíthető és reális cél az ítéleti időszak alatt. Az önálló élet megkezdéséhez szükséges képességek és készségek elsajátítása nem elegendő a társadalmi integrációjukhoz, ha nincsen kinti segítsége (család, barátok, munkahely, segítő szervezetek), akibe kapaszkodhat. A deviáns család - melyből a gyermek kikerült - értékrendje, és a javítóintézetben töltött idő során elsajátított normák nem egyeznek, így a gyermek – és az intézet – értékei hiteltelenné válnak az újbóli befogadó közegben, az értékvesztéssel,

értékválsággal, újabb sikertelenséggel, az intézmény ez irányú diszfunkciójával a gyermek önmaga nem tud megküzdeni.

A fiatalok 14-19 évesek, 50%-uk roma származású, iskolai végzettségük alacsony (legalacsonyabb általános iskola 2. osztály, legmagasabb szakközépiskola 3. osztály), családi háttérük kaotikus, 90%-ban a család anyagi helyzete rendezetlen, gyakori a munkanélküliség, csonka család, önpusztító életmódot folytató család, a szülők kriminalitása magas. Leggyakoribb a csoportos rablás miatti bekerülés, az elmúlt évekhez képest egyre durvább módszerekkel. Az érzelmi elhanyagoltság, alapvető biztonságérzet hiánya minden fiatal esetében megfigyelhető. A család reakciója, hogy szégyelli a gyermeket és érthetetlenül állnak a történetekkel szemben. A nevelők szerint a javítóintézet nem stigmatizál, mivel az nem számít büntetett előéletnek, a fiatalok a javítóintézetet az intézetben természetes közegnek tartják, kikerülésük után azonban nem merik / akarják felvállalni, melynek nem az intézet az oka, hanem eddigi életüknek fel nem vállalása. A kikerülés utáni élet feltételei nehezen megteremthetők biztos / támogató családi háttér, támogató intézményrendszer nélkül, lakhatás, állandó jövedelem, tartós munka hiányában létbizonytalanságba kerülnek. A fiatalok kapnak zsebpénzt, melynek összege 3200-4000 forint, igazgatói dicsérettel 4400 forint, melynek presztízs értéke van, mivel a neveltek nem dolgoznak, előtakarékosságra nincsen lehetőség. Az intézményben lehetőség van utógondozói csoportban maradni fél évre, melyet lehet hosszabbítani az iskola elvégzéséig.

A nevelők szerint a javítóintézet a nevelést, hátrányok csökkentését, hiányok pótlását az intézet falai között maximálisan felvállalja, de szükség lenne:

- Olyan hálózat kiépítésére, amely a javítóintézetből kikerült fiatalok utánkövetését, segítségét, társadalmi életbe való bevonását felvállalná.
- Olyan rendszerre, ahol a CSSK, párfogó, utógondozó az életesélyek növelése érdekében egy rendszerben összekapcsolódna
- A megdöbbentő oktatási hátrányok leküzdése érdekében az alapoktatási rendszernek erősödnie kellene, illetve a gyermek-és ifjúságvédelmi felelősnek a szerepét, feladatkörét tartalommal kellene megtölteni, a gyermekvédelmi feladatoknak össze kellene érnie.
„Hogyan történhet az, hogy 17 évesen idekerül egy lány és csak 2. osztályról van bizonyítványa, nem tűnt fel senkinek abban a helyiségben, mindegy hogy város vagy falu, de 10 évet az a kislány nem járt iskolába, most túl a család felelősségén, itt súlyos hibák történtek.”
- Javítóintézeti nevelés és a börtön közé 'átvezetőt' kialakítani. *„Talán a börtön és köztünk*

kellene egy hidat építeni, talán jobban össze kellene, most lehet, hogy csúnyát mondok, de ott nincs pedagógiai munka, csak felügyelet. Ettől sokkal jobban eldurvul, és sokkal megalázottabban és szétesve jön ki a börtönből. Tehát hirtelen ebből átmenni egy kétéves jogerős büntetést leülni, ahonnan nem mehet ki, innen sem mehet ki, de ott semmi program, ez egy nagyon felelőtlen dolog.”

A „C jelű” intézményben a neveltek délelőtti iskolában, az általános iskolát elvégzettek pedig tanműhelyben vannak. A nevelők 12-18 és 14-20 óráig dolgoznak, a 12 fős csoportokhoz 2 nevelő tartozik, 20 órától felügyelők foglalkoznak a fiatalokkal. A nevelők szerint a legfontosabb feladat, hogy teljes időben lekössék a gyermekek figyelmét, segítsék a bekerülő fiatalok csoportba és intézménybe való beilleszkedését. A gyermekek tudásbeli különbségekből adóan nagyon nehéz a csoportfoglalkozásokat összehangolni a fiatalok igényeihez és érdeklődéséhez mérten. Egyedül a sporttevékenységre van nagy igény. A csoportfoglalkozások kissé rendszertelenül valósulnak meg, melynek a nevelő szerint oka, hogy a fiataloknak nincs motivációjuk, hobbyjuk, kiforrott érdeklődési körük, a foglalkozások csak rövid ideig kötik le figyelmüket, de az intézmény törekszik arra, hogy lehetőséget teremtsen, hogy a neveltek gondolataikat, problémáikat megoszthassák egymással és az intézmény dolgozóival. *„Jelen pillanatban elég rendszertelenül vannak foglalkozások, van, akivel elég jól el lehet beszélgetni, ha olyan pillanatban van, de van, akivel meg nem lehet, mert nem érdekli semmi más, csak pl. szexről lehet, arról is kell csak nem úgy, ahogy őt érdekli. De törekszünk arra, hogy lehetőséget adjunk arra, hogy elmondják, hogy mit gondolnak. Egy foglalkozás, amit heti rendszerességgel megtartunk ez a csoportgyűlésünk, amikor elmondják, hogy látják önmagukat, és hogy értékelték. Ezek elég viharosak, de az jó, hogy végül is eljutunk egy konklúzióig. De van pl. közművelődési jellegű foglalkozás, de nagyon nehéz megtalálni azokat a témákat, amik 10 percnél tovább érdeklik őket.,*

Heti rendszerességgel csoportgyűlést tartanak, ahol mindenki értékeli az elmúlt hét történéseit, teljesítményét, hogy hogyan látja önmagát. Mivel nagyok sok az analfabéta gyermek, ezért nagy hangsúlyt fektetnek a délelőtti oktatás és a délutáni foglalkozás keretében is az egyéni fejlesztésre, az alapvető hiányosságok pótlására. A szakemberek szerint az intézményi feltételek, mind a jogerősjavítóintézeti neveltek, mind az előzetes letartóztatottak részlegénél kielégítők.

A társadalomba való visszaillesztés fontos háttere a család támogató ereje és a munkalehetőség biztosítása, ennek érdekében az intézmény próbálja felvenni és tartani a

kapcsolatot a családdal, bár van olyan eset, hogy a gyermeket közel 1 éve nem látogatta senki, de előfordul az is, hogy a hazamenetel után a nevelt panaszkodik, hogy otthon egyáltalán nem foglalkoztak vele. A nevelő szerint a társadalmi reintegráció szempontjából fontos a kikerülés utáni minimális biztonsági feltételek megtervezése és megteremtése, így a 18 évesek számára a Munkaügyi Központ révén igyekeznek munkát biztosítani. Az intézménynek van utógondozó szakembere, aki segít a tanfolyamra, képzésre való bejutásban, munkahelykeresésben. Az utógondozó feladata nélkülözhetetlen, munkáját mindenképpen hatékonyabbá kell tenni, mert egyrészt a kinti életet segíti, másrészt munkája által a kikerült fiatalok élete követhetőbbé válik.

Az intézet pedagógiai célja, hogy beleneveljék a fiatalokba, hogy 'a jövőre is gondoljanak, ne csak a mának éljenek!'. A nevelési munkában fontos érték a megfelelő távolságtartás, következetesség, egyenlőség biztosítása a csoportok, és a csoporttagok között.

A szakemberek számára a továbbképzés, konferenciákon való részvétel biztosított, kéthavonta a vezetőség és a dolgozók értékeli az intézmény működését és a szakmai munka megvalósulását, az ügyész havi rendszerességgel ellenőrzi a törvényi feltételek betartását. A kérdeztettek szerint a szakmai működés feltételei adottak, mind tárgyi, mind személyi feltételeket tekintve, a fiatalok jó – sokszor az otthoni körülményeknél jobb körülmények – körülmények között nevelkednek, hátránya, hogy a fiatalok nehezen becsülik meg az intézeti körülményeket, a belső tárgyak, bútorok könnyen amortizálódnak.

Az osztályfőnök elmondta, hogy bekerüléskor a befogadó csoportban felméri a fiatal tudásszintjét, melyet egy szakértői csoportnak ismertetnek a pszichodiagnózissal együtt, ahol eldől, hogy melyik oktatási csoportba kerül az adott fiatal. Az intézet a Rakovszky Dániel iskola kihelyezett tagozataként működik 7 osztállyal az előzetes letartóztatásban lévő fiatalok oktatására, a javítónevelői részlegben pedig 3 osztállyal. A gyengébb képességű gyermekekkel gyógypedagógus foglalkozik egyéni fejlesztés keretében. Általában gyenge értelmi képességű vagy értelmileg akadályozott gyerekek kerülnek az intézetbe, gyakori ezen gyerekek körében, hogy teljesen analfabéták, hogy az abc-nek csak 50-60%-át ismerik. Az iskolában 1-4 osztályt, felzárkóztató osztályt, 5, 6, 7, és 8. osztályt foglalkoztatnak a tudásszintjük alapján. Ezek az osztályok kis létszámúak, így lehetőség nyílik az egyéni korrekcióra még órán is. A pedagógiai vezérelv a tanulás megszerettetése, hiszen ezek a gyerekek évekig nem jártak általános iskolába, túlkorosak, és csak a kudarcélményt ismerik, a tudás iránti vágyuk kevés. Ezért úgy kell szervezni az órákat, hogy elfogadtassák velük, hogy 'a tanulás a boldogulásuk alapja'. *„Hiszen még jogosítványod sem lehet, ha nincs meg a 8 osztályod, mondjuk. A diákokkal megpróbálunk jó kapcsolatot kialakítani, fegyelmezési*

problémánk ezért nincs, csak dicséreteket tudunk adni.” Minden osztály munkáját a házirend vezérli. A felmérések azt bizonyítják, hogy a leggyengébb tanulmányi eredményt az anyanyelvi tárgyakból érik el a gyerekek, aminek oka az is, hogy otthon a roma nyelvet beszélnek, és kevés család beszél helyesen a magyar nyelvet, ezért a magyar nyelv elsajátítása óvodai szinttől kezdődik. *„Én mindig megkérdezem a gyerekektől, hogy édesanyád olvasott e neked mesét. Legritkább esetben, talán az elmúlt két év alatt 2 gyerek mondta, hogy neki igen. Tehát a legalsó szintről, a meséktől kell indulni, pótolni az óvodát is. A csodálatos kisiskolás kor is hiányzik az ő életükből.*” A tanulók nyelvi hiányosságai miatt más tárgyakat is nehezen tanulnak, írás, olvasás, szövegértési képességük igen alacsony. A tanév júniusban kezdődik, és januárig tart, ha sikeres osztályozóvizsgát tett a növendék, következő vizsgáját júniusban teheti le. Tehát egy évben kétszer van lehetősége az itt tartózkodó fiataloknak osztályozóvizsgát tenni. Ez két részből áll, egy írásbeli és egy szóbeli részből. Az írásbeli tantárgyak magyar és matematika tárgyakból vannak az osztályfoknak megfelelően. A szóbeli osztályozóvizsgán tételt húznak, ami igen nagy megpróbáltatást jelent számukra. Az osztályfőnök szerint fegyelmezési probléma nincs, általában dicsérettel motiválják a nevelteket, ami a személyi anyagba is bekerül, és a jellemzésüket is befolyásolja. A kinti iskolából hozott bizonyítványaik legritkább esetben felelnek meg a tényleges tudásuknak. *„Feltételezhető, hogy adták ezeket a bizonyítványokat, mert szerettek volna megszabadulni ezektől a tanulóktól.*” A leggyengébb eredmények magyar nyelvből tapasztalhatók, általában 2,1 átlagot érnek el. Követi ezt a matematika és a természettudomány tárgyai. A legjobb eredményt általában testnevelésből és a készségtárgyakból hozzák a diákok. A beérkező gyerekek kb. 85%-a bukott meg magyarból, míg matematikából 75%. A természettudományos tantárgyak közül a földrajz az, ami elég negatív képet mutat, a beérkezett tanulók kb. 43%-a bukott. Történelemből 60%. A közismereti tárgyak átlaga a minimum, a készségtárgyaké közepes szinten áll. A felmérések egységesítése érdekében feladatlapokat dolgoztak ki az intézmény pedagógusai, gyakran előfordul, hogy a nekik szánt osztályszintet nem tudják teljesíteni, ilyenkor a hiányosság alapjaihoz kell vissza menni. A fiatalok alaptudásbeli hiányosságának és a benti iskolával ellentétben, a kinti iskolai kudarcoknak számos összetevője van. Egyrészt a rendezetlen családi háttér, odafigyelés, szülői felügyelet hiánya, másrészt a család alacsony iskolai szintje miatt a tudás és iskola értéktelensége. *„Nem szeretek oda menni, miért menjek oda, ha úgyis az utolsó padban ülök és nem foglalkozik velem senki. Nem foglalkoztak velem egyénileg, minden tanítási órára kell pluszt vinni, valami emberit.*”

A gyerekek számára számítástechnika terem biztosított és 2002-ben elindult a

Mákvirág című intézeti lap készítése. Néhány éve nyelvi és gitárszakkör, könyvtáros vezetésével olvasószakkör is beindult, szerveznek tantárgyi vetélkedőket is, mellyel a fiatalokat a jobb tanulmányi eredményekre és a tudás szeretetére kívánják sarkalni. A roma hagyomány, kultúra megismerésére a közeljövőben roma szakkört kívánnak beindítani.

A kérdezett szakemberek szerint a jövő irányvonala a rendszerfejlesztés szempontjából:

- Oktatási hátrányok csökkentésére, képességek fejlesztésére, megfelelő tankönyvek írására az Oktatási Minisztérium segítségével
- Utógondozó munkájának kibővítése a kinti élet feltételeinek megteremtése és a sikeres reintegráció érdekében, segítségnyújtás a lakhatás, állandó jövedelem és munkahely kérdéseinek megoldásában
- Családi kapcsolat erősítése, fiatal közösségek támogatása, hogy a fiatalok korosztályuknak megfelelő hobbival, érdeklődési körrel rendelkezzenek
- Magyar oktatás monitoring-rendszerének kidolgozása, mellyel garantálható lenne, hogy az iskolai bizonyítvány az osztályfoknak megfelelő tudást és alapismereteket takarja.

A „**D jelű**” intézménybe bírósági ítélettel kerülnek a fiatalok gyermekvédelmi szakellátásból, előzetes letartóztatásból, melynek végrehajtási helye lehet javítóintézet, büntetés-végrehajtási intézet vagy rendőrségi fogda, illetve előzetes letartóztatás nélkül saját családjukból. Minden csoporthoz két nevelő és 2 felügyelő tartozik, a nevelők váltják egymást, a héten két nap, kedden és pénteken dolgoznak mindketten egyszerre. 12.45-kor van hivatalos munkakezdés, amikor a nevelők átveszik a csoportot, megebédeltetik a nevelteket, majd kezdődik a délutáni foglalkoztatás. A kötelező tanuláson kívül biztosított sportfoglalkozás, társasjáték, csoportos és egyéni beszélgetések, filmnézés, a vacsora este 7 órakor van. Egy csoport átlagosan 8 gyermekből áll. Bekerüléskor a fiatal befogadó csoportba kerül, a pszichológus vizsgálata és az ismerkedés után a gyermek személyiségjegyeinek megfelelően csoportba helyezik, aki speciális elhelyezést igényel, korrekciós csoportba kerül, illetve a kábítószer problémákkal küzdők pszichológiai-pedagógiai csoportban kapnak elhelyezést. Az intézményben biztosított kosárfonó tanfolyam, festő és asztalos szakmát tanulhatnak a neveltek, korábban esztergályos, vasas szakmát is lehetett tanulni, de ezek az anyagi források beszűkülésével megszűntek.

A szakemberek havi 1 alkalommal értekezleten vesznek részt, számukra más

intézményekkel való szakmai kapcsolattartás (jó a kapcsolat Rákospalotával, Debrecennel, az esztergomi speciális lányotthonnal), továbbképzés, konferencia részvétel biztosított. A szakmai munka feltételei kielégítők. Az intézmény területén található egy kápolna, ahol szombat délutánonként misét tartanak, így külsősök is érkeznek az intézménybe.

A fiatalok többsége rablás és lopás miatt kerül be, csoportos elkövetés a jellemző. A nevelő véleménye szerint a személyiségjegyek és a családi háttér ismeretében megjósolható a bekerülés és a kikerülés sikeressége, meggyőződése szerint a fiatalok többsége az apa hibájából válik bűnelkövetővé, mivel az apa vagy nincs jelen a család életében, vagy csak időszakos apai – gondviselői szerepe, így a gyermeknek nincsen példaképe, nincsen fegyelmező szerep a családban. A fiatalok 1/3-a élt családban, a többiek intézményből érkeztek. *„Nekem meggyőződése, hogy az ide került gyerekek 90%-a, ha nem 100 az apa hibája miatt került ide. Két-három éves korban az apa a példa, ő az isten, ha nincs apa, akkor nincs példa, ha van, de nem megfelelően működik, hébe-hóba ott hagyja a családot. Az apa a minta ő a fő fegyelmező...volt olyan gyerekünk, akinek az apja 14 évet volt emberölés miatt lecsukva.”*

A javítóintézetben a legfontosabb, hogy a nevelő élettapasztalatából, emberségéből táplálkozva 'támogatóként' legyen jelen a fiatalok életében. Mivel a fiatalok haza mehetnek, ezért a szülők nem járnak rendszeresen látogatni, aki azonban anyagi helyzetéből kifolyólag megteheti, eljön megnézni legalább egyszer, hol él a gyermeke. A nevelő szerint a kikerülés 2 pillérre építhető, a családra és a munkára, melyek biztonságot és rendszert adhatnak az ember életében. *„Ha a gyerek innen kikerül és elmegy dolgozni, onnan kezdve már lehet belőle valami. A munka rendszert ad az életébe, nem fog elmenni inni, nem fogja megkeresni a barátokat, nem fognak együtt hülyeséget csinálni.”*

Az intézményben van korrekciós csoport, pszichopedagógiai, kórházcsoport, 10 normál csoport, és egy zártcsoport. Bekerüléskor felméri a gyerekek ismereteit, és ha ők képesek arra, hogy bepótolják a hiányt, akkor folyamatosan feladatokat kapnak, egyéni fejlesztés mellett pótolva a hiányosságokat. Bevezetésre került a szombati oktatási nap, ez kimondottan felzárkóztató nap. Az iskola ugyanolyan iskolarendszerben működik, mint egy normál kinti iskolai óra, de nem 15 fős létszámban működik a hétfői óra, hanem 4-5 fős létszámban. Ilyenkor személyre szabottan kapják a feladatokat, személyre szabott az ellenőrzés. *„Nekem most van egy személyes tapasztalat, hogy 6. osztályban vagyok osztályfőnök, és van egy gyerek, 5. osztályról van bizonyítvány, beiskoláztuk 6.-ba, és kiderült, hogy nem tud írni-olvasni a gyerek. Ez a borzasztó.”* Az intézeti oktatás középpontjában a sikerélmény áll, a hiányok pótlására az oktatás az alapoktól indul,

megdöbbentő, hogy 17-18 éves fiatalok meséket, verseket olvasnak, játékos formában tanulnak. Az osztályfőnök által készített szociometriai felmérés eredményei szerint a fiatalok a kinti iskolába nem szerettek járni, magát az oktatási rendszert szükséges rossznak tartották, a tudás nem jelentett számukra értéket. *„Soha nem volt sikerélményük. 90%-ban merem mondani, hogy nem tudják azt, hogy mi az a siker. Mikor az első ötöst megkapják magyarból, akkor jönnek oda, mint a kislányok, és mondják, hogy soha nem volt még ötösük.”*

A szakemberek véleménye szerint fontos feladat az alapképzés biztosítása, a korábbi iskolai hátrányok csökkentése, készségfejlesztés, valamilyen szakma elsajátítása. A kikerülés nélkülözhetetlen feltétele a családi háttér – érzelmi – biztonsága, támogató közeg megléte, ami befogadja a fiatalokat, illetve a létbiztonság és az önálló élet feltételeinek megteremtése érdekében a munkaerőpiacon való részvétel. A kérdezett szakemberek szerint éppen ezért az intézetben eltöltött időt az alapképességek fejlesztésére, alapiskolázottság megszerzésre és a továbbtanulás, szakmaszerzés ösztönzésére kell fordítani.

Kutatásunk során a nevelők, osztályfőnökök, pszichológusok számos pozitív intézményi kezdeményezésről, alternatív nevelési – oktatási programról adtak számot. Véleményünk szerint az intézmények pedagógiai programjának, elveinek megfelelő célkitűzések a gyakorlatban is megjelennek. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy az oktatási hiányosságok, a fiatalok iskolai kudarcélményei nagymértékben megnehezítik a társadalmi integrációt, a hiányok kompenzálásában, a fiatalok felzárkóztatásában, továbbtanulásba való bevonásban nélkülözhetetlen szerepet játszanak az intézmények, ugyanakkor elgondolkodtató, hogy az általános iskolai oktatási rendszer – az itt tapasztalt nagyarányú funkcionális analfabetizmus és alapvető tudáshiányok alapján - mit tesz a tanköteles korú gyermekek *'tudásalapú társadalom'*-ban való minőségi életfeltételeinek megteremtésében. A szakemberek számos fejlesztésre alkalmas területet megjelölnek, melyek között alapvető fontosságú az oktatási rendszer fejlesztése, a halmozottan hátrányos helyzetű családok családsegítése, a támogató intézmények prevenciós tevékenysége. Fontos jövőbeli irányvonal lehet a társadalmi inklúzió jegyében a javítóintézetek bővítése, befogadóképességének növelése, a börtön és az előzetes javítóintézet között egy 'összekötő út' kialakítása, a pártfogói hálózat teljesebb kiépítése és működtetése, szakmaközi segítőhálózat létesítése civil, egyházi és állami résztvevőkkel a kikerülés utáni önálló élet feltételeinek segítése érdekében, utógondozói hálózat kialakítása, foglalkoztatásban, lakhatásban való segítségnyújtás a fiatalok

számára.

Intézmény	Képzettség	Foglalkozás	Területen eltöltött idő	Legfontosabb nevelési elv
Aszód	Pedagógus	Osztályfőnök, magyar és honismeret tanár	7 év	„Tudás váljon értéké!”
Aszód	Villamos üzemmérnök	Nevelő	17 év	„A munka rendszert ad az életben, nem fogja megkeresni a barátokat!”
Debrecen	Matematika szakos tanár	Nevelő	3 év	„Minden idejüket szükséges, hogy lekössük!”
Debrecen	Tanítónő	Osztályfőnök, magyar tanár	32 év	„Olyan szintre juttassuk el a gyerekeket, hogy anyanyelvüket eszközként használják!”
Debrecen	Pszichológus	Pszichológus	18 év	„Túlságosan a reklámok és divatcégek által vezetett világ viszi őket.”
Rákospalota	Gyógypedagógus	Nevelő	18 év	„Sikeres beillesztés, hátrányok csökkentése!”
Rákospalota	Pedagógus	Nevelő	5 év	„Személyes példamutatás, hitelesség, következetesség!”
Szőlő utca	Szociálpedagógus	Nevelő	13 év	„Irányítsd a sorsodat, tetteidért vállalj felelősséget!”
Szőlő utca	Pszichológus	Pszichológus, csoportanalitikus, pszichoterapeuta	?	„Te mindenhol, mindig fontos vagy”

Fiatal bűnelkövetők

A fiatal bűnelkövetőkkel készített interjú 3 fő területre épül: 1. gyermek intézet előtti élete, családi körülményei, 2. intézetről alkotott véleményük, 3. kikerülés feltételei, jövőkép. A gyermekek életútja nagyon különböző, ebből kifolyólag nem tipizálni, hanem intézményenként kívánjuk bemutatni a fiatalok életútját, különös tekintettel az intézetből kivezető útra, a társadalomba való beilleszkedésre koncentrálni. Rákospalotán 9, Aszódon 8, Debrecenben 8 és a Szőlő utcában 9 interjú készült. (Összesen 34 interjú, ebből 9 lány és 25 fiú.)

Az „**A jelű**” intézményben 9 előzetes javítóintézetben lévő fiatalkorú bűnelkövetővel készült interjú. A kérdezett fiatalok átlag életkora: 17 év. A fiatalok közül 4 fő családban nevelkedett, ketten gyermekvédelmi szakellátásból kerültek az intézetbe, 2 fiú édesanyjával, nevelőapjával és testvéreivel élt, egy fiatalkorú pedig édesanyjával nevelkedett.

A családban nevelkedő fiúk közül 1 fiatal 18 éves, 2 testvére van, édesapja alkalmi munkákból él, édesanyja háztartásbeli. Családjával jó a kapcsolata, rendszeresen látogatják. 17 éves testvére bűntársa, aki szintén az intézetben van. Várható ítélet szerint Aszódra kerülnek. A jövőt illetően szeretné elvégezni a 8. általános iskolát, majd szakmát tanulna, illetve leérettségizne *„Elsőre itt elvégezném a 8. általánost, akkor valami szakmát szeretnék, utána elmennék érettségizni, a nővérem is most érettségizik.”*. Jövőbeli elképzelései szerint személy-és vagyonőr vagy gipszkarton-szerelő szeretne lenni. A családban a bűnözés, drog, alkohol nem jellemző. A kérdezett az intézeti nevelésről a következőket gondolja: *„Nekem az tetszik itt, hogy tiszteletre tanítanak, megköszönni mindent, és ez szerintem jó, meg a sportok, meg próbálnak velünk úgy beszélni, mint egy komoly emberrel, tehát nem mint, kisgyereket, hanem felnőttként és ez nekem jó érzés.”*. Kikerülés után szüleihez költözne, úgy véli, szülei mindenben támogatni fogják, követve korábbi nevelési elvüket *„Sok szeretetre, tiszteletre, megértésre tanítottak, hogy ha valakinek baja van, akkor odafigyelni, szóval nagyon szeretnek minket.”*.

A 17 éves szintén családban nevelkedő fiú 4 gyermekes családból származik, édesapja zenész, édesanyja háztartásbeli. A család szűkös anyagi körülmények között egy kétszobás lakásban él. A fiatalkorú kapcsolatát szüleivel és testvéreivel harmonikusnak tartja, a család kéthetente rendszeresen látogatja. A bűncselekmény elkövetésének okaként a baráti társaságot, 'csavargást' és a kábítószer függőséget jelölte meg *„Apám nevelt, csak nem fogadtam szót. Beleestem egy ilyen kábítószerbe, a heroinba, aztán úgy.”*. Az intézetben

elvégezte a 8. osztályt, illetve egy állatgondozói tanfolyamot, jelenleg szobafestői tanfolyamon vesz részt. Szülei segítségére számít kikerülés után, az intézetben elsajátított tudást szeretné a jövőben kamatoztatni. *„Anyámékhoz megyek vissza, most levizsgázok ilyen festőből, és szeretnék menni vagy avval dolgozni tovább, meg tanulni tovább. Meg most leraktam az állatgondozóit, és ha a másik nem megy, akkor azzal.”*

A családban nevelkedett fiatalok közül 1 fiú másodjára került intézetbe, 3 testvére van, édesapja rakodómunkás, édesanyja S. településen cipőgyárban betanított munkás. A család 3 szobás lakásban él. A 19 éves fiú az intézetről, szüleinél és jövőjéről a következőket mondta: *„Szüleim sokkal szigorúbbak voltak. Mindig mondták, ne menjek csavarogni, nem is nagyon engedtek, édesapám mondta, menjek oda dolgozni, ahol ő dolgozik. De nem akartam menni.”* *„Az intézetben a programok jók. Ami rossz, hogy nem lehet kijárni, nagy a fegyelem. Én is most már 19 évesen másként látom a dolgokat. Nem akarok többet csavarogni, van egy unokatestvérem, aki ilyen lovakkal foglalkozik, én is oda fogok menni. Kimegyek, akkor megpróbálok helyrejönni, ha kell, akkor visszajövök ide utógondozottként. Végül is a szüleim ott volnának, de őrjük nem szeretnék támaszkodni. Már elég sokat adtak.”*

A 16 éves családban nevelkedett fiú 2 testvérével és szüleivel egy garzonlakásban élt, 7 osztállyal rendelkezik. Édesapja alkalmi munkákat vállal, 8. osztállyal rendelkezik, édesanyja szociális munkás. A családi életről így vallott: *„A mi igényeinket kielégítették, nem volt nagy luxus, de olyan nem volt, hogy ne lett volna mit enni. Jó kapcsolatunk volt velük, csak nálunk, a családban nem úgy történtek a dolgok, mert a szüleim hívők, és velük nem tudtam úgy világi dolgokat megbeszélni, mint barátnő, vagy ilyesmi, ilyen személyes dolgokat. Nem mondom, hogy rosszul neveltek minket, csak engedtek nekünk, az volt a baj szerintem.”* Az előzetes javítóintézetben azt tartja, hogy a bizonytalansági tényező a fiatalok mindennapjaiban állandó problémát, feszültség forrást jelent, annak ellenére, hogy *„úgy viselkednek itt velünk, mint egy táborban”*. A szüleivel való kapcsolatát a történetek hatására pozitívabbnak látja: *„Ők úgy gondolják, hogy elrontották a nevelésemet, pedig ez nem igaz, tőlük függetlenül is megtörtént volna. De sokkal tisztább lett a kapcsolatunk. Sokkal jobban megértjük most egymást, például a szüleim eddig nem tudták, hogy én cigarettázom. Ez csak egy apróság, de tudnak engem felnőttként kezelni. Felfogják azt, hogy jó, most hibáztam, de ha kikerülök, tudok magamért felelősséget vállalni.”*

A gyermekvédelmi szakellátásból bekerült 2 fiatalok közül 18 éves, egyikük 8 osztályt végzett, másikuk hentes szakmával is rendelkezik (korábban szakmájában dolgozott). A 8. osztállyal rendelkező fiúnak édesapjával nagyon jó a kapcsolata, édesanyjával egyáltalán nem tart kapcsolatot, szülei 1996-ban váltak el, gyermekvédelmi szakellátásba kerülésének

körülményeit ekképpen mesélte el: „96-ban váltak el. Édesanyámnál voltam papíron, utána ő azt mondta, hogy azért, mert nem tanultam, apuhoz kell mennem, de ez csak kifogás volt. Apuval is összerúgtam a port, és pár hónap, azt hiszem, 6 hónap múlva kint voltam az erdőben. Kerestem a kenyeret, nem lopással, fekete munkával, egy festő mellett voltam segédmunkás. Utána elmentem Csepelre, ott is nevelkedtem fel, és ott bementem a családsegítőbe. Megismerkedtem V. M.-val, ő is ilyen gyámügyis, és mondott nekem két lehetőséget. Az egyik ilyen nevelőotthon, és akkor épült fel a Vöröskereszt otthona. Ott voltam egy ideig, onnan kerültem be.”. A jövőt úgy képzei el, hogy mivel édesapjának nincsen állandó lakcíme az Aszódi utógondozóba menne a büntetés letöltése után. Bördízműves tanfolyamra jár jelenleg, mellyel szeretne foglalkozni a későbbiekben.

A másik fiú 17 éves korában került gyermekvédelmi gondoskodás alá, melynek oka, hogy édesanyja élettársával nem tudták kapcsolatukat rendezni „én döntöttem úgy, hogy inkább elmegyek”. 3 testvére van, velük rendszeresen tartja a kapcsolatot, a testvérek édesanyjával élnek. A javítóintézeti életet így értékelte: „Rosszat nem igazán tudok mondani, mert minden, ami itt folyik, az szerintem jobb, mert szabadabb levegőn vagyunk, mint egy letöltő-házban, meg más ilyen előzetes intézményekben. Sportolunk nagyon sokat, meg legalább tudunk, van egy kis szabad mozgásterületünk. Rossz nincs, mert eleve ez az épület úgy épült fel, hogy jó legyen. Aki ezt nem tudja megszokni, annak persze van rossz dolog idebent, de aki meg tudja szokni, annak jó.”. A jövőben a nagypapjára tud támaszkodni, szüleire nem, megállapodásuk szerint a nagypapja tanyájára mehetne dolgozni, ha az intézetben letenné sikeresen az állatgondozói és kertészeti tanfolyamot. „A jövő foglalkoztat, mert szeretném már ezt a részét lezárni az életemnek, és szeretnék egy újat nyitni.”. Úgy véli, az intézmény legnagyobb segítsége abban rejlik, hogy segíteni tudja a társadalomba való beilleszkedést, azáltal, hogy az általános iskola elvégzése után szakmát tanulhatnak, illetve, hogy az intézet lehetőség szerint segíti a fiatalok munkaerőpiacra való kerülését.

Az édesanyjával, nevelőapjával és testvéreivel nevelkedett fiúk 15 évesek, mindketten a fővárosban élnek, egyiküknek 2 (féltestvér), másikuknak 1 testvére van. A 3 gyermekes családban nevelkedett fiú 3 szobás nagypolgári lakásban élt, bekerülés előtt közepes eredménnyel elvégezte az általános iskolát. Édesanyja bejárónő, nevelőapja burkoló, vérszerinti apjával nem tartja a kapcsolatot. Családjával jó a kapcsolata, rendszeresen látogatják, kinti barátaival pedig leveleznek. A jövőt illetően konkrét elképzeléssel rendelkezik, hogy hajón szeretne pincér lenni, ezért nagyon fontosnak tartja, hogy nyelvet tanuljon. 3 éves kora óta angolul tanul, majd az általános iskola felső tagozatában elkezdte a német nyelvet. Hobbija a számítógépezés, olvasás, nyelvtanulás. „Amióta bekerültem sokat

felejtettem és egyáltalán nem művelem, amikor bekerültem volt róla szó, mert kértem hogy mindkettőt tanulhassam, mert az alapokat mindkettőből elég jól tudom, még egy kicsit rátanulnék menne, de azóta nem szóltak semmit.” A jövőt illetően célirányosan kereskedelmi szakközépiskolába kíván érettségét szerezni, mellette 2 középfokú nyelvvizsgát szeretne letenni, és esetleg diplomát szerezne. Kikerülés után (várható, hogy tárgyalás után hazaengedik) szüleihez költözik. Intézetbe való bekerülése óta a visszailleszkedés kérdései foglalkoztatják: *„Amikor bekerültem, az volt az első gondolatom. Mondtam anyunak, hogy ne mondja el, nem kell azt tudni, mondja azt, hogy elutaztam tanulni, de mondta, hogy ez nem így megy, nem kell letagadni, mert ugyan ez szégyellnivaló, hogy ide kerültem, de fel kell vállalni, nem kell letagadni, hogy elmentem katonának, meg ilyesmi. Mondtam, hogy mindenki ezzel fog törődni, hogy hol voltam, miért, meg priusz, és ő erre azt mondta, hogy minden csoda 3 napig tart, merjem felvállalni, azt mondta, hogy ha kikerülök igen sokat fognak kérdezgetni, hogy, hogy volt, milyen volt, miért volt ez, de utána ezzel nem fognak törődni. Biztos furcsa lesz iskolába járni normálisan, elmenni valahova, bemenni egy moziba vagy étterembe, ha kilépek innen, az is furcsa lesz, hogy felszállok egy buszra, de nagyon várom.”* Családjához kerül vissza, tudja, hogy szülei mindenben mellette állnak.

A 16 éves 8 gyermekes családból származó fiú édesanyja 1998-ban, szívbetegségben hunyt el, édesapja nevelte, idősebb testvérei már saját családot alapítottak. Édesapja új párkapcsolatot létesített, melyből egy gyermek született. A kérdezett M. faluban élt egy két épületből álló kertes házban. A melléképületben lévő garzonlakásban élt. Jelenleg 7. osztályba jár. Az intézetről pozitív véleménye van, nagyon fontosnak tartja, hogy iskolába járhat, sportolási lehetőség biztosított. 3 éves Aszódi javítóintézeti nevelésre számít. A jövőt illetően szeretne haza költözni és kitanulni a fodrász mesterséget *„mert a bátyám is fodrász”*. Édesanyja halála után a kábítószerbe menekült (bátyja 2003-ban szabadult Nagyfáról), a történetekre a következőképpen gondol vissza: *„Amikor édesanyukám meghalt nagyon rossz volt, és akkor elkezdtem füvezni, nagyon rossz volt, minden nap úgy keltem fel, hogy ő nincs itt velem, nagyon hiányzott, és el voltam keseredve, nem találtam a helyemet. Apukám segített, mellettem állt, meg voltunk együtt Jugoszláviában nyaralni, de rossz volt, hogy már nincs együtt a család. Korábban a testvérek is 18-19 éves korukig otthon laktak, anyukám tartotta össze a családot. Én úgy vagyok, hogy elkövettem egy bűncselekményt, vállalni kell a következményeket, amikor elkövettem is tudtam, hogy vállalni kell, ha elkapnak. Csak magamat okolhatom, de majd megpróbálok új életet kezdeni.”* Véleménye szerint a legfontosabb a család támogatása és a továbbtanulás a sikeres integrációhoz. *„Iskola, mindenképpen az iskola, meg a család támogatása. Az iskola nagyon fontos a*

boldoguláshoz.”

Az édesanyjával és testvérével nevelkedett fiú 15 éves, a fővárosban 2 szobás lakásban élnek. Szülei 5 éves korában váltak el, de édesapjával rendszeresen tartja a kapcsolatot. Bekerülés előtt 7. osztályba járt, közepes tanuló volt. Édesanyja adminisztrátori munkakörben dolgozik. Hobbyja a futball, úszás. Korábban tartós párkapcsolata volt, de ez a bekerüléssel megszakadt. Az intézetben elvégezte az általános iskolát és elkezdte a kertészeti tanfolyamot. A tárgyalás előtti bizonytalanság miatt nem tud, és nem mer a jövőn gondolkozni, örül annak, hogy az intézetben a napi munka, iskola, délutáni foglalkozások lekötik a figyelmét. Korábbi elképzelései szerint szakácsnak tanulna. Kikerülés után haza költözik és családjá támogatására, esetleg a nevelők segítségére számít.

Életkor	Iskola	Hol élt?	Testvérek	Bekerülés	Devianciák **	Várható ítélet	Jövőbeli terv
18	7. osztály	Család	2	2002.11.27.	Nem jellemző	Aszód 1 év	Személy-és vagyónőr
17	8. osztály	Család	3	2000.11.17.	Kábítószer függőség	NT	Szobafestő
19	7. osztály	Család	3	2002.11.22.	Nem jellemző	NT	Munkát találni
16	7. osztály	Család	2	2002.	Nem jellemző	NT	Munkát találni
18	8. osztály	Gyermekvédelmi szakellátás	-	2001.	Nem jellemző	NT	Bördízműves
18	Szaktanácsképző	Gyermekvédelmi szakellátás	3	2001.	Nem jellemző	NT	Tanyán gazdálkodni
15	8. osztály	Édesanyja, nevelőapja, testvérek	2	2002.05.14.	Alkohol jellemző	Haza engedik	Vendéglátóipar
16	7. osztály	Édesanyja, nevelőapja, féltestvér	7	2002.11.	Kábítószer függőség	Aszód 10 hónap	Fodrász
15	8. osztály	Édesanyja, testvér	1	2001.11.23.	Nem jellemző	NT	Shakács

** Az interjúban a drog és alkoholfogyasztásra kérdeztünk rá, a „jellemező” azt jelenti, hogy bekerülés előtt alkoholt, vagy kábítószerrel fogyasztott a fiatal. A „függőség” azt jelenti, hogy volt elvonókúrán, vagy az interjúban alkohol - drogbetegnek vallotta magát.

A „**B jelű**” intézetben 5 jogerősen elítélt és 4 előzetes letartóztatásban lévő fiatalal készült interjú. A jogerősen elítéltek átlagos életkora: 17,2 év. Az 5 jogerősen elítélt fiatalból 3 családban élt, 2 pedig gyermekvédelmi szakellátásból került az intézetbe. Az 5 lány közül senki sem nevelkedett ép családban, a családból bekerült lányok közül 1-et nagyszülei, 1-et nyugdíjas édesanyja, 1 lányt pedig családos nővére nevelt. A nagyszülőkkel nevelkedett lány véleménye szerint jó a kapcsolata a nagyszülőkkel, illetve az édesanyjával nevelkedett

lánynak is, a többiek vagy egyáltalán nem tartják a szüleikkel a kapcsolatot, vagy rossz / felszínes kapcsolatuk van a családdal. „*Nem érdekelt, nem volt jó a kapcsolatunk, nem is érdekeltem őket, mindegy volt nekik, engem meg ők nem érdekeltek.*” A kérdezettek közül 1 lány véli úgy, hogy bár lakásotthonba került a szüleitől, a család jó anyagi körülmények között él, 3 gyermeket nevelnek. A bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban 1 lány mondta, hogy szükség vitte rá, hogy bünt kövessen el „*...egy nyugdíjat kaptunk, meg énrám a családit, és nem volt mit enni, és elmentem, de csak én betörtem, de csak kaját hoztam, italokat semmi. Csak nem volt mit enni, és elmentem, és feltörtem háromszor a kirakatot. Ebből kaptam két évet, de én nem csináltam olyat, hogy leütöttem az embert, meg ilyen.*”. 3 lány a baráti társaság hatására, 1 lány pedig alkohol-és drogbeteg, büntetett előéletű édesanyjától került az utcára, majd ő is a barátok hatására követett el bűncselekményt. 2 lánynak büntetett előéletű valamely szülője, egyik lánynak édesanyja, másik lánynak édesapja. A családokban szülői részről az alkohol jellemző, a lányok családi veszekedésekről, bántalmazásról is beszámoltak. A fiatalok az intézetben a nevelőkkel, felügyelőkkel jó kapcsolatban vannak, mindösszesen a pszichológusról 1 lánynak van negatív véleménye. „*... Kellene elméletben, de nem járok, meg is mondtam neki, kell a gyógyszerek miatt, nem akarom már szedni, bár pszichiátriai kezelés alatt állok, mert nem bízom meg benne, pedig egy pszichológusnak és pszichiáternek titoktartási kötelezettsége van, de az intézetiről ezt nem mondhatom el, mint a kinti orvosomról, sokszor volt, hogy a nevelők révén visszajutott hozzám, amit mondtam, pedig csak ott és csak akkor mondtam el, az ilyen ember nem érdekel többet, nem tudok neki semmit elmondani.*”

A napi programot jónak tartják, szeretnek iskolába járni, és úgy vélik, a nevelők megszerettették velük a tanulást, melyet pozitív értéknek tartanak. Az intézetben a lányok társaikról úgy vélekednek, hogy felületes barátságok alakulhatnak ki, melyet a bezártság okoz. „*Mert az ilyen lányok, akik nem otthonról jöttek, hanem GYIVI-ből ki vannak kupálva, azokkal nem lehet, azok átvernek egyből, nagyon rafináltak.*” Mindössze 1 lány véli úgy, hogy társával igazi barátság jellemzi kapcsolatukat (párkapcsolat). A lányok szerint az intézménynek köszönhetik a tanulás megszerettetése mellett, hogy sikerült megváltozniuk, a régi / kinti barátságokat megszüntetni, ahol csak lehetett a családdal a nevelők segítségével felvenni a kapcsolatot, illetve rendezni a konfliktusokat. A legrosszabbnak a bezártságot tartják, hogy nem járhatnak szabadon az intézet falain kívül, melyet a csoportos mozi és színházlátogatások valamennyire tudnak kompenzálni. A lányok pozitívként említették meg a nevelőkkel való csoportos és egyéni beszélgetéseket, a személyes ünnepekről, mint névnap, születésnap való közös megemlékezéseket. Kiemelt fontosságúnak tartják a kreatív

szakköröket (kerámia), illetve a sportfoglalkozásokat, melyekben a fiatalok új hobbyra találtak. „...megváltoztam, sokat segítettek itt a sikerélmények, a barátok, az apámmal való kibékülés, hogy elfogadnak, nincs már bennem gyűlölet, de nehéz a történeteket elfelejteni, illetve a legnehezebb ezzel együtt élni, ezt megtanulni, ami történt velem 8 évesen annak nem kellene egy gyerekkel megtörténnie, és ezt nehéz elfogadni, ezek egy átlagos gyerekkel nem történhetnek meg.”.

A lányok közül ketten kikerüléskor a családjukra (nagyszülő, nővér) szeretnének támaszkodni, kikerülés után családjukhoz szeretnének költözni, 1 lány inkább a kinti barátaitól vár segítséget, családjára úgy véli, nem tud támaszkodni, 1 lány pedig szeretne utógondozottként barátnője szabadulásáig az intézetben maradni, segítséget így az intézettől és barátnőjétől vár.

A lányok legfontosabb terve a jövőre nézve a tanulás, vagy egy biztos munka. A lányok közül 4-en konkrét tervvel rendelkeznek a jövőt illetően, 1 lány vendéglátóiparban szeretne lehelyezkedni, 1 lány kozmetikus tanfolyamra fog menni és kikerülés után szakmájában szeretne elhelyezkedni. „...Hát én kozmetikus, Ő meg szakács szeretne lenni, megvárom, amíg szabadul, és neki van lakása, oda lehetne költözni, és akkor dolgoznánk.” 1 lány, aki korábban 5.osztály elvégzése után gyárban dolgozott betanított munkásként az intézeti szakkör hatására porcelánfestő szeretne lenni Herenden. A kérdezett lányok közül egy 'híres énekesnő' szeretne lenni, míg a másik lány nem gondolkozik a jövőjén, jelenleg az foglalkoztatja, hogy mikor kerülhet ki, elmondása szerint az iskolát szükséges rossznak tartja, az intézeti életből leginkább a szórakozás és a diszkó hiányzik számára. A lányok úgy vélik, környezetük elfogadta és beletörődött a történetekbe, véleményük szerint a javítóintézet miatt hátrányos megkülönböztetés nem fogja érni őket, mindössze 1 lány véli úgy, hogy intézeti életét a sikeres jövő miatt elhallgatja. A lányok többsége megbánta a történeteket és a bűncselekményről nem szeretnének a jövőben beszélni. Jelenleg 2 lánynak van tartós párkapcsolata (1 lánynak intézetből, 1 lánynak saját lakóhelyéről), 1 lánynak nem is volt korábban tartós párkapcsolata, 2 lánynak pedig bekerüléskor megszakadt a kapcsolata (1 esetben bűntársak voltak, 1 esetben pedig a lány nem mondta meg barátjának, hogy intézetbe került).

Életkor	Iskola	Hol élt?	Testvérek	Ítélet	Devianciák	Hova kerül ki	Jövőbeli terv
---------	--------	----------	-----------	--------	------------	---------------	---------------

16	Szakközépiskola 2.osztály	Szülei, Gyermek- védelmi szakellátás	3	1 év	Drog, alkohol, gyógyszerfü ggés, bántalmazás	családjához	Vendéglátóipar ban elhelyezkedni
16	Szakközépiskola 2.osztály	Gyermek- védelmi szakellátás	1	2 év 3 hónap	Drog, alkohol fogyasztás jellemző	utógondozó	Kozmetikus
19	7.osztály	Édesanyja	NV	1 év 7 hónap	Nem jellemző	édesanyjához	Porcelánfestő
17	7.osztály	Nővére családja	8	2 év	Nem jellemző	nővérehez	NT
18	5.osztály	Nagyszülők	10 féltestvér	2 év	Nem jellemző	nagyszülők	Énekesnő

A 4 előzetes letartóztatásban lévő lány átlagos életkora 17 év. A lányok közül 1 édesanyjával és öccsével élt egy három szoba, összkomfortos lakásban, ahol külön szobája volt, szülei 2 éve elváltak, az édesanyja a KSH-ban dolgozik, édesapja egyetemi tanár. Édesapjával csak a családi ünnepek alkalmával találkozik, édesanyjával és testvérével jó a kapcsolata. A családot a történetek nagyon megviselték, a kérdezett reménykedik abban, hogy szabadulás után haza költözhet és édesanyja mindenben támogatni fogja. *„Anyukám biztosan visszafogad, csak most már lehet, hogy nem fog beleszólni az életembe. De lehet, hogy bele fog még jobban. Apu is biztos, és a nagyszüleim is. A többiek nem tudom, velük nem beszéltem azóta.”* A család hozzáállásáról a következőket mondta: *„A családom részéről mindenki az mondja, hogy belevittek, én nem vagyok rossz. Sajnáltnak is, meg úgy nem is.”* A bűncselekmény elkövetéséért nem hibáztatja a családot, úgy véli szeretetteljes légkörben nevelkedett, nem bántalmazták, a bűncselekmény okaként a rossz baráti társaságot jelölte meg. Büntársa a barátja, aki 21 éves. A kérdezett a bűncselekmény elkövetése előtt rendszeresen járt iskolába, közepes tanuló volt, tanáraival, osztálytársaival jó kapcsolata volt. Az intézetben jó kapcsolata van a nevelőkkel, pszichológushoz nem jár, a lányokkal nem akar barátságot kötni, a kinti barátokkal megszakadt a kapcsolata. 4 év börtönbüntetésre számít, a legrosszabb számára a bizonytalanság, hogy nem tudja mikor lesz a tárgyalás, illetve mi lesz az ítélete. *„Ha mondjuk tudnám, hogy ennek mikor lesz vége, vagy adnának valami dátumot, akkor már simán menne. De így, hogy nem tudjuk, hogy mikor lesz vége, ez a legrosszabb.”* A leginkább a bűncselekménnyel kapcsolatos dolgok foglalkoztatják jelenleg, jövőbeli terve, hogy leérettségizzen, utána pedig virágkötéssel szeretne foglalkozni.

A másik kérdezett 15 éves, 2 testvére van, édesanyja meghalt, munkanélküli édesapja nevelte. Családja rendszeresen látogatja, kint nem voltak barátai, rendszeresen járt iskolába.

Családjával korábban nem volt felhőtlen a kapcsolata: „...apukám és anyukám is sokat ivott, bántottak, vertek sokat, nevelőszülőkhöz is kerültem, de ott nagyon rossz volt.” Jelenleg a bizonytalanság miatt a tárgyalásra és az ítéletre koncentrálnak, a történeteket a pszichológus segítségével próbálja feldolgozni. „Hogy mi lesz a tárgyaláson, mert nem tudok semmit, erre koncentrálok meg az iskolára, de nagyon rossz, minden bizonytalan, nem tudom mi lesz”. „... nagyon szégyellem és megbántam, és nagyon szomorú vagyok miatta, rossz róla beszélni. Sokat sírok, még csak most próbálok feldolgozni a pszichológussal, de egyedül nem megy, mindig sírok, ha egyedül vagyok, hirtelen történt, nem tudtam, mit csináljak és mi a következménye, de tudom, hogy fel kell vállalni, de nagyon nehéz ezt elfogadni, hogy ez történt.”. A jövőről nincs konkrét elképzelése és jelenlegi helyzetében nem tud és nem is mer tervezni, gyermekkori vágya, hogy gyermekekkel foglalkozzon: „Nem tudom, tanulni, csecsemőgondozó szeretnék lenni kicsi koromtól.”

A 18 éves lány, akit a nagyszülei neveltek, bekerülése előtt elvégezte a 8. általános iskolát, édesapját ismeri, édesanyja 2 éves korában elhagyta, úgy tudja, hogy 4 féltestvére van édesanyja új kapcsolatából, de féltestvéreivel nem találkozott. Édesapja élettársi kapcsolatban él, a család rendszeresen látogatja. Nagyszüleivel egy garzonlakásban éltek 3-an, a galéria volt az ő személyes tere. A kinti iskoláról és érdeklődési köréről a következőképpen vallott: „Hát rossz tanuló voltam, mert fajgyűlölők voltak a tanárok, ezért nem is szerettem járni a suliba, de a kosár a hobbym, itt is kosarazom, de csak nyáron lehet, meg ha megyünk a tornaterembe.” Bekerülése előtt volt tartós kapcsolata (barátja volt a büntársa), de ez megszakadt. A család mindenben támogatja és elfogadják a kislány jelenlegi helyzetét. 4 éves börtönbüntetésre számít, a bűncselekmény elkövetéséért a baráti társaságot hibáztatja, ezért velük semmilyen kapcsolatot nem kíván tartani. Jelenleg a családdal kapcsolatos dolgok (nagyamama betegsége) és a várható ítélet foglalkoztatja. Jövőbeli terve, hogy vendéglátásban dolgozzon, korábban is esti tagozat mellett pultosként dolgozott.

Az ép családban nevelkedett lány szintén 18 éves, jelenleg 9. osztályba jár, az intézetben virágkötői és parkgondozói tanfolyamot végzett el. Családjával jó a kapcsolata: „Anyu apu együtt élnek, ők soha nem bántottak, ők egymást nem hiszem, minden családban van rosszabb, de nem. 90-ben külön éltek egy évig, akkor született az öcsém mástól, de azóta megint együtt élnek és minden rendben van. Apu ivott régen, de nem volt alkoholista, csak meghalt a mamája, és az italba menekült bele. Bekerült a kórházba, mert már majdnem meghalt, volt egy gyomorfekélye, és hasnyálmirigy-gyulladás, és azóta nem ihat és cigiznie sem szabad sokat.” A kérdezt a bűncselekmény elkövetéséről a következőket gondolja: „Amióta bent vagyok, nem tudom, hogy mi miatt. Lehet, hogy a hecc kedvéért, mert

haszonszerzés miatt nem, dolgoztam is, és anyuék is mindent megadtak nekem.” „Sportolni szerettem, kosárlabdáztam, és előtte 6 évig ugróköteleztem. Országos második lettem, eljutottam a világbajnokságig, de lett egy tüszősmandula gyulladásom, és az edző kirakott a csapatból. Akkor összetört itt belül minden, és akkor mondtam, hogy fejezzük ezt be. A kosárlabdát meg azért kellett abbahagyni, mert lett egy sípcsonttörésem.” A jövőt illetően szeretné letenni az érettségét és vendéglátóiparban elhelyezkedni, szeretne majd egy saját lakást és egy harmonikus párkapcsolatot „...egy fiú, aki nem csak arra megy, hanem normális, dolgozni és élni az életem.”

Életkor	Iskola	Hol élt?	Testvérek	Bekerülés	Devianciák	Várható ítélet	Jövőbeli terv
18	Szakközépiskola I. osztály	Saját család	1	2001.11.	Drog jellemző	4 év börtön	Érettségi, vendéglátói munka
18	Szakközépiskola I. osztály	Nagyszülők	4 (nem ismeri)	2001.11.	Drog jellemző	4 év börtön	NT
15	8.osztály	Saját család, édesanyja meghalt	2	2002.05.	Nem jellemző	NT	Csecsemőgondozó
17	Szakközépiskola I. osztály	Édesanyja, testvére	1	2002.02.	Nem jellemző	3 év	Virágkötő

A „C jelű” intézetben 3 jogerősen elítélt és 5 előzetes letartóztatásban lévő fiúval készült interjú, a jogerősen elítélt fiúk átlag életkora 17 év. 2 fiú szüleivel élt, 1 fiút édesanyja nevelt. Egy fiúnak 10 testvére van, a másik családban nevelkedettnek 5, az édesanyjával élő (szülei 2 éves korában elváltak, nevelésében a nagyszülők segítették az édesanyát, édesanyja gyors-és gépíró, jelenleg rokkantnyugdíjas) fiúnak nincsen testvére. A fiúk családjukkal jó kapcsolatban vannak, a családokban a bűnözés nem jellemző, az egyik fiúnak a büntársa a testvére, aki börtönben van. A kérdezetteket a család rendszeresen látogatja, az intézetben a nevelőkkel és a társakkal jó kapcsolatban vannak. A fiúk hobbyja a foci, kosárlabda, TV nézés. A bűncselekmény elkövetésének okaként a baráti társaságot jelölték meg, a szülőket nem hibáztatják: *„Megmondták, hogy kivel barátkozzak és kivel ne. Csak nem hallgattam rájuk.”* A fiúk jövőjüket úgy képzelik el, hogy a legfontosabb a jogosítvány megszerzése, és valamilyen állandó munka keresése. *„...nem nehéz munkát találni, mert van egy utógondozó, és ő segít nekem.” „először elmenni dolgozni, van ilyen, akik elmennek a szeméttelre... szerintem az unokabátyám tud segíteni, ő vállalkozó, szokott házat is építeni.”* Az édesanyjával nevelkedett fiú kikerülés után számítógép-kezelői tanfolyamot szeretne elvégezni, és informatika területén kíván elhelyezkedni. A visszailleszkedésről mindhárman

azt gondolják, hogy nem lesz nehéz, mivel „*a régi haverok már nem érdekelnek*”.

Életkor	Iskola	Hol élt?	Testvérek	Ítélet	Devianciák	Hova kerül ki	Jövőbeli terv
17	8.osztály	Édesanyja	-	3 év	NV	édesanyjához	Informatikai terület
16	4.osztály	Család	5	*2 év börtön	NV	család	Segédmunka
17	5.osztály	Család	10	2 év 10 hónap	NV	család	Jogosítvány

* másodfokú ítéletet vár

Az előzetes javítóintézetben lévő fiúk átlag életkora 15,2 év. 2 fiú saját családban nevelkedett, 2 édesanyjával élt, 1 fiú pedig hűgával nevelőszülőknél élt (nevelőszülők az édesanyja testvére).

A 8 gyermekes családban nevelkedett fiú édesapja 8. általános iskolai végzettséggel rendelkezik, édesanyja nem járt iskolába, a szülők munkanélküliek. Az apa többször volt már börtönbe, a családban az alkohol és a drog nem jellemző. A kérdezett kint 6.osztályba járt, rossz tanuló volt „*mert csavarogtam*”. A szülőkkel a kapcsolatát jónak tartja „*próbáltak nevelni, csak nem hallgattam rájuk*”. A várható ítéletről és a tárgyalás időpontjáról nem tud semmit, jelenleg a jövőt illető tervekkel nem rendelkezik. Az intézetről a következőket gondolja: „*A jó, hogy legalább tanulunk belőle, hogy máskor nem csinálunk ilyet, a rossz meg, hogy nincs itt a család, nem lehetünk együtt.*”

A 15 éves fiú, akit édesanyja nevelt édesapja halála után, egy 3 szobás családi házban nevelkedett Debrecenben. A tárgyalás időpontját nem tudja még, de 2 év javítóintézeti nevelésben reménykedik. A család, nagyszülők, rokonok rendszeresen látogatják, leveleznek és telefonálnak. Úgy véli, kikerülés után édesanyja támogatni fogja, szeretné megszerezni a jogosítványt, illetve kitanulni a kőműves szakmát.

A 15 éves A. településről származó fiú édesanyjával és nevelőapjával élt, 4 testvére van. Kint 6.osztályba járt, a kinti barátaival levél útján tartja a kapcsolatot, az intézetben a nevelőkkel és a 'sorstársakkal' is jó kapcsolatban van, a jövőt illetően bizonytalan, de a szobafestői szakma szimpatikus neki, mindenképpen szeretne valamilyen szakmát tanulni.

Az ép családban nevelkedett fiú jó kapcsolatban van a szüleivel és 3 testvérével, két szobás házban laknak D. településen. Édesapja segédmunkás kőműves mellett, édesanyja Gyes-en van legkisebb testvérével. Legidősebb testvére szakácsnak tanul, az ő példája nyomán szeretne továbbtanulni, és szakmát szerezni. Hobbyja a számítógép, melyet nagyon

pozitívnak tart, hogy az intézetben van informatikai szakkör. Jövőjét illetően konkrét terve, - „*azt mondják, kiengednek*”- hogy kőműves mellett fog dolgozni, amiben a szülei és rokonai segíteni fognak. „...*apukám barátja kőműves, megszerettem, tanultam tőle. Apukám barátja, apukám és unokatestvérem, aki bádogos fog nekem segíteni ebben.*”

Az Ó. településről származó fiút és lánytestvérét nevelőszülők nevelték, akik segédmunkából életek. Kint 6. osztályba járt, kiegészítő iskolába. Hobbyja a foci, szerencsejátékok és számítógép. A családban az alkohol és a bűnözés jellemző, de az édes szüleiről nem sokat tud. Kikerülés után a nevelőszülőkhöz megy, tartós párkapcsolata van, párjával nagykorúság betöltése után szeretnének összeköltözni, és saját családot alapítani. Kikerülés után szeretné megszerezni a jogosítványt, illetve az intézetben tanult kosárfonást szeretné folytatni. „*Azt tudom, hogy nem fogok így lopni. Mert nem éri meg. Ha kikerülök elállok valamilyen munkába, vagy folytatom, erdő mellett lakunk, oszt vannak ilyen veszők, folytatom a kosárfonást, vannak ilyen öregasszonyok, azok nagyon szeretik a kosarakat.*”

Életkor	Iskola	Hol élt?	Testvérek	Bekerülés	Devianciák	Várható ítélet	Jövőbeli terv
15	6.osztály	Nevelőszülők	1	2003.03.	Alkohol jellemző	NT	Jogosítvány, kosárfonás
15	7.osztály	Család	3	2002.12.	Nem jellemző	Kiengedik	Kőműves
15	7.osztály	Édesanyja, nevelőapa	4	2002.08.	Nem jellemző	2 év javítóintézet	Szobafestő
15	5.osztály	Édesanyja, édesapja meghalt	7	2003.01.	Alkohol jellemző	2 év javítóintézet	Kőműves
16	7.osztály	Család	6	2003.01.	Nem jellemző	NT	NT

A „**D jelű**” intézetben 7 fiatalkorú bűnelkövetővel készült interjú. A kérdezettek átlag életkora 15,6 év. A 7 fiatalból kettő korábban gyermekotthonban élt, 1 fiú ép családban nevelkedett, 5-en pedig édesanyjukkal és testvérükkel nevelkedtek, 2 esetben az édesanyjának új kapcsolata van. 5-en 8. osztályt végeztek – többségük az intézetben folytatta és /vagy fejezte be az iskolát -, 2 fő 5.osztályba járt bekerülés előtt, 1 fő pedig most végzi a 7.osztályt. A testvérek száma átlagosan 2,25. A gyermekotthonban nevelkedett 16 éves fiú 10 évesen került intézetbe, édesapja meghalt, édesanyjával nem tartja a kapcsolatot. Kint 5.osztályt végzett el, 13 éves korától nem járt iskolába, mert kizárták rossz magaviselete miatt az iskolából. Az intézetben elvégezte a 8. általános iskolát, kikerülés után az intézet segítségével

elkezd a szakmunkásképzőt, szakács szakon. 2 testvére van, akikkel tartja is a kapcsolatot „*Anyám nem örül neki, ha jönnek hozzám.*”. Pozitívként emelte ki az igazgató és a nevelők munkáját, úgy érzi nagyon jó, hogy sikerült befejeznie az általános iskolát és segítik őt szakmatanulásban. Kikerülés után az intézettől vár segítséget, édesanyjára nem tud támaszkodni.

A másik, szintén gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló fiatal édesapja 1996-ban halt meg, édesanyja nevelte, „*mikor csináltam a balhéimat*” ,majd ideiglenes gondozásba vétellel gyermekotthonba került – édesanyja pszichiátriára került a történetek miatt – onnan a bűncselekmény elkövetése után a pécsi büntetés- végrehajtási intézetbe került, 4 és fél hónap elteltével pedig javítóintézetbe. Időközben édesanyjával rendeződött a kapcsolata, leveleznek, és telefonon tartják a kapcsolatot, édesanyja kérvényezte, hogy kikerülés után haza mehessen. Kint a 9. osztályt kezdte meg, bekerülés után elvégzett egy asztalos tanfolyamot, az intézetben is asztalos mellett dolgozik. Nevelőkkel, felügyelőkkel jó a kapcsolata, a szakemberek hozzá állását irányukba nagyon pozitívnak tartja: „*...foglalkoznak velünk, tanulhatunk szakmát is, aki még nem végezte el az általános iskolát, itt elvégezheti. Normálisan beszélnek velünk.*”. A kikerülés feltételeként fontosnak tartja az intézet támogató erejét a szakmatanulás lehetőségével, a munkakereséssel, illetve az előtakarékossággal (havi jövedelem 20%-a). Úgy véli, fontos, hogy a környezete előtt felvállalja, hogy volt javítóintézetben: „*Szerintem az a legegyszerűbb, ha az ember őszintén elmondja, hogy ez volt, és vállalja érte a következményeket is.*”.

A családban nevelkedett fiúnak 4 testvére van, 2 testvére van börtönben, édesanyja betanított munkásként dolgozik, édesapja vállalkozó. A család rendszeresen látogatja. 6. osztályt végzett el kint, az intézetben fejezte be a 8. általános iskolát. Jövőbeli terve, hogy kikerülés után leteszi a jogosítványt és szeretne továbbtanulni. A családjához kerül vissza, akik mindenben igyekeznek őt támogatni, édesapja vállalkozásába is mehetne dolgozni, de szívesen tanulna szakácsnak vagy asztalosnak. „*Először is azt szeretném, ha kikerülök, nem fogok balhézni. Akkor le akarom tenni a jogosítványt. Beállok dolgozni, szakmát szeretnék.*”

A két édesanyjával nevelkedett fiú szülei elváltak, egyikük évek óta nem tart apjával kapcsolatot, a másik fiú rendszeres kapcsolatban áll vele. A V. településről származó fiú édesanyja ügyvéd mellett titkárnő, 2 testvére van, de a testvérek már saját családot alapítottak. A fiú a bűncselekményt kábítószer – használat alatt követte el, kint 6. osztályt végzett, az intézetben fejezte be az általános iskolát, tanulmányi átlaga 4,6 volt. Hobbyja olvasás, rendszeresen jár az intézet könyvtárába. Az intézetben angol nyelvet tanul, és számítástechnikával is foglalkozik. Jövőbeli terve, hogy katona szeretne lenni, éppen ezért

fontosnak tartja az informatika, idegen nyelvismeretet és a folyamatos tanulást. Az intézeten kívüli baráti kapcsolatai teljesen megszakadtak, véleménye szerint pedig az intézeten belül nem köthetnek igazi barátságok. Tartós párkapcsolata van, kikerülés után együtt szeretnék tervezni a jövőjüket. A kikerülést illetően a következőket gondolja: *„Eleinte nehéz lesz, főleg akkor, hogy ha lesz az Unió, akkor biztos nehéz lesz, anyagiakban és amúgy is...”*.

A másik édesanyjával nevelkedett fiúnak is két felnőtt korú testvére van, a bátyja korábban élt javítóintézetben. Édesanyja adminisztrátorként dolgozik, egyedül tartja el a kérdezett jelenleg otthon élő nővérét – varrónőnek tanul -. A fiú hobbyja a zene, autók, szórakozás. A jövőben szeretné letenni a jogosítványt, és szeretne vásárolni egy saját személygépkocsit, illetve valamilyen munkát vállalna a kikerülés után. Az iskolában közepes tanuló volt, a javítóintézetben tanulmányi eredménye 4-esre javult, elvégezte a faipari gépmunkás tanfolyamot. Szakmájában szívesen helyezkedne el: *„Én maradok ennél az asztalos szakmánál, mert szeretem, ha úgy van, akkor egy kis műhelyt kialakítani, vagy valami ilyesmi.”*.

3 fiú édesanyjával, nevelőapjával, illetve testvéreivel élt. Az egyik fiú tartja édesapjával a kapcsolatot, édesapja olajszállító, szülei 8 éve váltak el, 2 testvére van, de csak a húga él velük. Hobbyja a sport, foci, kerékpározás. Tartós párkapcsolata van, régi baráti társasága megmaradt, *„balhékat nem csinálom újra”*. A jövőt illetően kikerülés után ácsállványozó szeretne lenni, a bátyja kőművesként dolgozik, így abban bízik, egymás munkáját tudják majd segíteni, vagy édesapja munkahelyére menne el dolgozni. Szüleivel és nevelőapjával is jó kapcsolatban van, a családtól vár segítséget kikerülés után. A másik nevelőapjával és édesanyjával élő fiú szülei, a fiatalkorú születése után elváltak, 3 hónapos kora óta nevelőapja neveli, 2 bátyja és 1 nővére van, de testvérei már külön háztartásban élnek. Édesanyja munkanélküli, szakmáját tekintve virágkötő, nevelőapja autószerelő, de már nyugdíjas. 16 évesen elbocsátották az iskolából magatartásproblémák miatt, *„mikor zavartam az órát, volt olyan, hogy már az óra elején kiküldött”* akkor édesanyja mellé a virágüzletbe ment el dolgozni. Szüleivel jó kapcsolata volt, a család a fiatalkorú barátait ismerte és megbíztak benne. Jelenleg 7. osztályba jár, kikerülés után szeretné kinti iskolában befejezni a 8. általánost, tanulni és dolgozni szeretne. A kinti iskolába való felvételt a szülők már intézik a nevelők segítségével. Benti barátaival kikerülés után nem kíván kapcsolatot tartani. Az intézményről a következőképpen vallott: *„A jó az, hogy le tudom rakni az iskolát, nem kell kint szenvedni. Meg lehet menni dolgozni, meg kondizni”*. A 18 éves szintén édesanyjával, testvérekkel és nevelőapjával élő fiú szülei 12 éves korában váltak el, édesanyja 5. osztállyal rendelkezik, jelenleg Gyes-en van. A család egy kétszobás kertes házban lakik. A fiatalkorú

élettársa is a családdal él. Édesapjával egyáltalán nincsen kapcsolata, nevelőapjával viszont jól kijönnek. Véleménye szerint a baráti társaságának köszönhető jelenlegi helyzete: *„Barátaimmal jó volt, de könnyen befolyásolhatók voltunk, elterveztünk valamit, akkor megcsináltuk.”*. Jelenleg 6. osztályba jár, 4-es tanuló. Az intézetben az iskola mellett esztergályos műhelyben dolgozik, ezen a területen szívesen vállalna a későbbiekben munkát, de a legfontosabbnak azt tartja a kikerülés után, hogy bármilyen munkahelyre felvegyék. *„Ha kimegyek, elállok dolgozni, ha lesz lakásom, családot alapítok. Hát én elmegyek WC pucolónak is, meg ha kell, eszünk zsíros kenyeret, csak hogy meglegyen.”* Kikerülés után saját családjához és élettársához megy haza, segítséget a családtól, a pártfogótól, illetve a gyámhivataltól várna. *„Először beszélek a pártfogóval, utána megkeresem a gyámhivatalt, hazamegyek anyukámhoz lakni. A pártfogó azért keresem meg, mert ő segít munkát találni.”* A társadalomba való beilleszkedésről úgy vélekedik, hogy könnyű lesz beilleszkedni, melyet a javítóintézeti nevelésnek, családjá támogatásának, az elvégzett iskolának, illetve tanulási és munkába állási ambíciójának tulajdonít, valamint az általa komoly segítségnek vélt intézeti előtakarékosságnak. *„Minden hónapban félreteszek a zsebpénzből takarékbba, így könnyebb lesz.”* Azonban munkába állással kapcsolatban fél a munkáltató előítéletességétől a javítóintézet miatt, így jobbnak tartja, ha nem beszél majd intézeti életéről és az elkövetett bűncselekményről.

Életkor	Iskola	Hol élt?	Testvérek	Ítélet	Devianciák	Hova kerül ki	Jövőbeli terv
16	8. osztály	Gyermek-védelmi szakellátás	2	4 év 4 hónap	Nem jellemző	Gyermek-védelmi szakellátás	Szakács
18	6. osztály	Édesanyja, nevelőapja 1 testvére	3	3 év	Alkohol jellemző	Édesanyja	Esztergályos v. valamilyen betanított munka
17	5. osztály	Édesanyja, nevelőapja	3	1 év	Nem jellemző	Édesanyja	8. általános elvégzése
18	8. osztály	Édesanyja, testvérei	2	2 év	Nem jellemző	Édesanyja	Faipari gépmunkás
15	7. osztály	Édesanyja, nevelőapja, testvérek	2	1 év 6 hónap	Alkohol jellemző	Édesanyja	Ácsállványozó
17	8. osztály	Édesanyja	2	2 év	Kábítószer függőség	Édesanyja	Katona
17	8. osztály	Család	4	2 év 4 hónap	Kábítószer jellemző	Család	Édesapja vállalkozásában dolgozna vagy asztalos
17	8. osztály	Gyermek-védelmi	-	3 év	Kábítószer jellemző	Édesanyja	Faipari gépmunkás

Összességében elmondható, hogy a fiatalkorú bűnelkövetők átlagos életkora 16,7 év. 11-en saját családban nevelkedtek (egy esetben egyik szülő elhunyt), 1 fiatalkorú nevelőszülőknél élt, 6 gyermek gyermekvédelmi gondoskodás alatt áll, 7 gyermek édesanyjával és nevelőapjával, illetve amennyiben a testvérek otthon éltek, testvéreikkel, 6 fiatalkorú édesanyjával és testvéreivel (2 esetben csak anyjával) élt, 2 fiatalkorút nagyszülei neveltek, 1 esetben pedig a nővére és annak családja nevelte a kérdezettet.

18 fiatalkorú előzetes javítóintézetben van, 16 kérdezett jogerős ítélettel rendelkezik. A fiatalok átlagos iskolai osztályának száma: 7,4 osztály, legmagasabb iskolai végzettség szakközépiskola második osztály, legalacsonyabb általános iskola 4. osztály.

Testvérek száma átlagosan: 3 testvér (legtöbb testvér 10). A devianciákkal kapcsolatban elmondható, hogy 17 fiatalkorú egyáltalán nem fogyasztott drogot és alkoholt, 10 fő inkább alkoholt fogyasztott, de többségük fogyasztott alkalmanként könnyű- vagy diszkó drogot, 4 fő kábítószer problémákkal küzdött bekerülés előtt (1 fő alkoholt is rendszeresen fogyasztott, illetve gyógyszerfüggő volt). 3 esetben a drog, illetve alkoholfogyasztási szokásokra vonatkozó választ nem kaptunk.

Az előzetes javítóintézetben lévő fiatalok várható ítélete a fiatalok véleménye szerint 4 esetben javítóintézeti nevelés, 3 esetben börtön, 2 esetben a tárgyalást követően úgy tudják (ügyvéd tájékoztatása szerint), hogy haza engedik őket, 9 fiatalkorú pedig nem tudja, hogy mire számíthat. A jogerős ítélettel rendelkező fiatalok átlagosan 26,8 hónap (2 év 2 hónap) javítóintézeti nevelést kaptak.

A jogerősen elítélt fiatalok közül 8-an édesanyjukhoz mennek haza, 5-en családjukba térnek vissza, 1 fő nővéréhez, 1 fő nagyszüleihez megy, míg 1 fő gyermekvédelmi szakellátásba, 1 kérdezett pedig marad utógondozottként a javítóintézetben.

A fiatalok jövőbeli elképzeléseit, terveit megvizsgálva elmondható, hogy 25 fiatal konkrét elképzeléssel rendelkezik a jövőt illetően, hogy milyen szakmában kíván elhelyezkedni, 2-en jogosítványt szeretnének, 1 fő terve, hogy kikerülés után elvégzi a 8. általánost, 3-an munkát keresnek majd, de nem tudják, hogy milyen területen (betanított vagy segédmunka), 3 fiatalkorúnak nincs elképzelése a jövőt illetően. A leginkább preferált szakmák a jogerős ítélettel rendelkező fiúk esetében: vendéglátóipar, asztalos, esztergályos, ácsállványozó, előzetes javítóintézetben lévőknél vendéglátóipar, szobafestő, kőműves, asztalos, egyéb (katona, vagyonőr, informatikus). A lányok esetében vendéglátóipar 2

esetben, illetve egyéb foglalkozások, mint kozmetikus, énekesnő.

A javítóintézeti nevelésről a fiatalok úgy vélik, hogy a bezártság, szabadság hiánya, fegyelem és kötött napi program ellenére az intézmények nagy hangsúlyt fektetnek az alaptanulmányok befejezésére, illetve a továbbtanulásra, szakma elsajátítás, gyakorlati hely, egész napos munkafoglalkozás, okleveles képzések keretében. A csoportos nevelői célzatú foglalkozásokat tartalmasnak és hasznosnak tartják, mint pl. cigánytörténet, önismereti óra, sportfoglalkozás. Pozitívumként említik meg néhányan a nevelőkkel, pszichológusokkal való magánbeszélgetéseket, és a nevelők azon hozzá állását, hogy bármilyen probléma esetén bizalommal fordulhatnak a nevelőkhöz. Úgy vélik, az intézet segíti a kapcsolattartást a családjukkal, azokban az esetekben, ahol pozitív irányba változott a családdal való kapcsolat, azt részben az intézmény nevelésének tulajdonítják. Az előzetes javítóintézetben lévők negatívumként említik, hogy rövidek a látogatások, melyek a család hiányát nem tudják pótolni, megnehezítve ezáltal az intézeti napok 'túlélését', felerősítve a tárgyalás előtti bizonytalanság érzését. Szintén fontosnak tartják a számítástechnikai-és nyelvismeret elsajátításának lehetőségét, 2 fiatalok a könyvtárat is kiemeli.

Kiemelt fontosságúnak tartjuk, hogy – főképpen a jogerős ítélettel rendelkező fiúk – az intézmények által biztosított tanfolyam keretében elsajátított szakmát jövőjük megalapozásának, 'hivatásuknak' tekintik, ami azt is mutatja, mind az intézmény, mind a fiatalok vonatkozásában, hogy ezzel a fiatalok beilleszkedésének alapfeltételei biztosítottak tűnnek. A fiatalok úgy vélik, a tanulás és egy biztos munkahely szükséges társadalomba való befogadásukhoz, és az intézet keretein belül megszerzett oklevél, bizonyítvány, valamint a megszerettetett szakma, jövőbeli tervezésüket nagymértékben elősegíti. Az előtakarékosság szintén hozzájárul a fiatalok társadalmi integrációjához (tanulmányokból, foglalkoztatásból származó keresmény 20%-a), melyet a fiatalok közül többen is kiemeltek. A fiatalok nagy többsége a családtól vár támogatást. Ahol labilis a kapcsolat a családdal, ott a barátok és az intézményi nevelők szerepe felértékelődik, ahol egyáltalán nincs támogató erejű család, a legtöbb esetben elkeseredettséget, kilátástalanságot tapasztalhatunk. Ez utóbbi esetben a fiatal nem is vár segítséget, nem bíz a pártfogóban, intézetben „*hiszen úgyse tud senki segíteni, eddig se segített senki*”.

Fiatalkorú bűnelkövetők hozzátartozói

A kutatás során 6 interjú készült a fiatalok szüleivel, családtagjaival, illetve egy esetben látogatóval. (Rákospalotán 4 interjú, 3 előzetes javítóintézetben lévő fiatalok hozzátartozóival: 2 anya, 1 nagyszülő, 1 nagynéni – a nagypapa, nagynéni 1 családból való, velük családi interjú készült. Aszódon 2 interjú készült 2 jogerősen elítélt fiatalok hozzátartozóival: 1 apa, 1 látogató házaspár, akik egy bizonyos vallási közösség aktivistái.). A hozzátartozói interjúkban arra kerestük a választ, hogy a fiatalok milyen családi-és szociális háttérrel rendelkeznek, a hozzátartozók hogyan látják a javítóintézetet, mint támogató intézményt, milyen információkkal rendelkeznek a gyermek intézeti életével kapcsolatban, illetve hogyan képzelik el gyermekük jövőjét.

A rákospalotai **előzetes javítóintézetben** lévő lányok hozzátartozóival készült interjúkból kiderül, hogy a család rendszeresen látogatja a gyermeket. 1 lány él ép családban, 1 lány szülei 5 éves korában elváltak, 1 lány édesapja meghalt.

A családban nevelkedett lány szüleivel, testvérével és apai nagypapjával élt, bekerülés előtt 8. osztályba járt, jelenleg 10. osztályos, az intézetben virágkötő tanfolyamot végzett el. A család 2 szobás önkormányzati lakásban él, ahol a gyermeknek külön szobája volt, a lakás jól felszerelt (TV, videó, számítógép, egyéb elektromos berendezések) *„Szóval az alap (megvan). Nem mindig, mert van olyan, hogy gondolkodni kell, hogy holnap paprikás krumplit együnk-e, vagy hamburgert. De egy alap életet tudunk biztosítani.”* A gyermek bekerülés előtt folyamatosan járt iskolába, mindössze betegsége miatt hiányzott 2 hónapot, az anyuka elmondása szerint jó tanuló volt, szeretett táncolni, sportolni, hobbyja volt a kosárlabda, ugrókötél. Jelenleg 2 éve van az intézetben. A szülők ismerték a gyermek baráti társaságát, akikkel hétvégeként eljárt szórakozni. *„Mindegyik barátját ismertem, mert az volt nálunk, hogy ne az utcán legyenek, ne csavarogjanak, hanem inkább nálunk. Volt, hogy tízen is voltak fel, mindenkiről tudtam, hogy kicsoda, mit csinál, kik a szülei, ezeket nem jól ismertem ki.”*

A családot a büntetőügy nagyon megviselte, úgy gondolják, hogy a történeteknek liberális nevelésük is oka lehet. *„Az, hogy ide került, ebbe az intézménybe, az nagy szerencse. Nem azt viselt meg, hogy ide került, hanem az, ami történt. Kerülhetett volna sokkal rosszabb*

helyre is... a férjemnek lett olyan érzése, hogy túl sokat engedünk meg.” A gyermek intézeti életéről úgy vélekednek, hogy sokat segített az intézet és a nevelők lányuk életfelfogásában való megváltozásában, elfogadta az intézetet, jó kapcsolatban van a nevelőkkel és igyekszik a hangot megtalálni a társaival. A szülők pozitívként értékelik, hogy az intézetben tanfolyam keretében virágkötői oklevelet kapott a lányuk, tanulhat, tartalmas programokkal kötik le a neveltek idejét. *„Az (intézet) neveléssel, tanulással tud segíteni. Mint egy szanatórium, nem az a büntető intézmény, annyi lehetőséget kapnak, én mondtam is, hogy talán otthon nem lenne ilyen körülmények között. Meleg étel, reggeli, ebéd, vacsora, pihenő, nincs az a kötelezettség, nagyon sokat ad, és A. nagyon sokat változott.”* Az intézményi szabályokat – látogatás, csomagküldés, telefonálás – jónak tartják. A gyermek társadalmi beilleszkedéséről úgy gondolják, hogy zökkenőmentes lesz, melynek alapja a család támogató ereje, illetve a környezet pozitív hozzáállása – a család környezete megdőbbsen a történetek hallatán, de a család és a gyermek megítélése nem változott. Jelenleg a legnagyobb problémát a bizonytalanság okozza, hogy nem lehet tudni, mikor lesz a tárgyalás, mekkora büntetést kap. A szülők reménykednek, hogy javítóintézetben maradhat. A gyermek jövőjéről a következőképpen gondolkodnak: *„Egy virágboltban, mint eladó, saját lakás nem, kispolski, gyerek nem nagyon, nekem ilyen nagy kilátásaim nincsenek. Érettségi.”*

A apa nélkül nevelkedett fiatalos 3 éve munkanélküli édesanyjával, 2 testvérével, az egyik testvér gyermekével élt (3 testvér közül egyik báty külön háztartásban él). Saját tulajdonú 3 szobás, összkomfortos kertes házuk van. Az anyuka 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezik, korábban a Vértes Erőműben dolgozott. Lánya bekerülés előtt 9. osztályba járt, közepesen tanult, tanáraival, diáktársaival jó viszony jellemezte, szeretett iskolába járni. Az édesanyját nagyon megviselte a büntetőügy, nehéz életkörülmények ellenére a családban deviáns életmódot – drog, alkohol, bűnözés – senki sem folytatott. Lányával jó a kapcsolata, rendszeresen jár látogatásra, illetve telefonon, levélben tartják a kapcsolatot. Pozitívnak értékeli az intézeti körülményeket, a nevelők munkáját, a sportolási, tanulási lehetőséget. Korábban karatézott, röplabdázott, szórakozni nem járt, barátai nem nagyon voltak. A gyermeknek jó kapcsolata van a nevelőkkel, felügyelőkkel. *„Azt mondja, hogy viszonylag jó neki, csak a szabadsága nincs meg. Itt azt mondja, jók a körülményei.”* A büntetőüggyel kapcsolatos bizonytalanság miatt a gyermek jövőjéről nem gondolkoznak, nem terveznek előre, de az anyuka nagyon szeretné, ha gyermeke letenné az érettségit és továbbtanulna. *„Remélem, hogy jó lesz neki. Én segíteni fogok, és a testvérei is. Szeretne még mindenképpen tanulni még.”* Az anyuka és a környezet is értetlenül áll a történetek előtt, nem

tudják az okot, nem hibáztatnak senkit. *„Nagyon megviselt...van, aki tudja, van aki nem. Mindenki meg van döbbenve, hogy ilyesmi történt. M. saját maga sem tudja, hogy miért csinálta.”* *„A bizonytalanság nagyon megviseli, és engem is, fogytam 10 kilót, mióta itt van.”*

A nagypapa, nagynéni által meglátogatott fiatal 4 hónapja került az intézetbe, kb. 2003. nyarán várható a tárgyalás, a család bízik abban, hogy a kislány a tárgyalás után hazamehet, legrosszabb esetben javítóintézeti nevelésre ítélik. A család O. településen él, a kislány édesanyjával és testvérével lakik saját tulajdonban lévő lakótelepi lakásban, a nagyszülőkkel egy háztömbben. A szülők válása után a nagyszülők vettek lakást lányuknak, azóta is mindenben támogatják a családot. A fiatakorú 16 éves, testvére 19. Az anyuka a közeli településen lévő nyúlvágóban dolgozik művezetőként, korábban 2-3 állást is vállalt, hogy elartsa családját. *„A szülei elváltak, de azt mondom, hogy ennek ellenére is jó körülmények között éltek, amikor a szülei elváltak, mi vettünk a lányomnak egy 2 szobás lakást a mi háztömbünkben, ott a szomszédban laknak, ők a 3-n laknak. Anyja jól gondoskodik, 3 állást is elvállal, a szomszéd faluban van egy nyúlvágó, takarításokat vállalt, egy csárdában konyhán volt és az anyagiakat mindig megteremtette, és mi is segítünk a legszükségesebb dolgokban.”* A kislány informatikai szakközépiskolába 1. osztályába járt, általános iskola felső tagozatától kezdve tanulmányi eredménye leromlott, az általánost közepes eredménnyel fejezte be. Viszonylag kiterjedt baráti köre volt, a látogatók szerint a bűncselekmény elkövetésének egyértelmű oka a rossz baráti társaság, szórakozás, a szülők válása, illetve, hogy a kislánynak nem volt hobbyja, érdeklődési köre, annak ellenére, hogy a nagyszülők próbálták kialakítani benne az igényt, hogy szabadidejét hasznosan töltsen szórakozás, és a barátok helyett. A család 2 szobás lakásban lakik, a gyerekeknek külön szobájuk van. A gyermek édesapjával laza kapcsolatot tart fenn, az apa az intézetben is meglátogatta. A kislány elmondása szerint jól érzi magát az intézetben, kapcsolata a nevelőkkel jónak mondható, társaitól elzárkózik, kérte, hogy egyedül lehessen a hálóban. A család úgy látja, gyermekük elfogadta jelenlegi helyzetét, az intézetben kerámia szakkörre jár, tanul, illetve karatézik, véleményük szerint pozitív hatással rá, hogy új dolgokat próbálhat ki, idejét teljesen lekötik. *„Megerszokta, beletörődött, meg van annyi esze, hogy jobb a békesség. Szót kell fogadni, ha nem csinál semmit, amibe bele lehet kötni, akkor nincs semmi baj, és úgy is viselkedik. Nem bánnak velük rosszul, de rossz neki, hogy engedélyt kell kérni, hogy WC-re mehessen, hogy elszívhasson egy cigit. Most már 7 cigit is engednek neki, ez rossz neki, mert erős dohányos volt. Ez a fájdalom neki, hogy nem csinálhat semmit engedély nélkül, de hát muszáj ezt elfogadni, meg kell szokni, meg vannak munkák, kapálni, azt otthon nem csinálta.*

Itt is jár iskolába, meg van ilyen fazekas – kerámia szakkör, a múltkor is csinált az anyjának ilyen gyertyatartót, szép. Meg most karatézik, kapott is oklevelet és ez nagyon jó, hogy sportol is, meg kezd több felé érdeklődni.”

A család a jövőről nem gondolkodik, remélik, hogy kikerülés után a kislánynak nem lesz nehéz beilleszkedni, mert a család támogatni fogja őt mindenben. A nagypapa szerint a sikeres beilleszkedés a család támogatásának mértékétől függ, illetve a barátok elkerüléstől.

Az előzetes javítóintézetben lévő lányokat látogató szülők rendszeresen látogatják a gyermeket, pozitívan állnak az intézményhez, értékelik a nevelők munkáját, az intézet által biztosított foglalkozási, tanulási lehetőségeket. Gyermekük kikerüléséről, jövőjéről a büntetőüggyel kapcsolatos bizonytalanság, börtönbüntetéstől való félelem, javítóintézeti nevelésre való utalás reménye miatt nem gondolkoznak, abban mindannyian egyetértenek, hogy gyermekük sikeres beilleszkedése a család támogatásán nagymértékben múlik. A jelenlegi helyzet okának egy anyuka tartja a nevelésben rejlő hiányosságokat, a többi hozzátartozó okként a baráti társaság, szórakozás túlzott fontosságát jelölte meg.

Az aszódi javítóintézetben lévő **jogerősen elítélt** 2 fiút rendszeresen látogatja családja, 1 fiú 4 gyermekes családban nevelkedett, szülei együtt élnek, a másik fiúnak saját családja van, családalapítás előtt édesanyjával élt.

A vallási közösség aktivistái által látogatott fiú 18 éves, 3 hónapja került az intézetbe 2 évre, korábban feleségével élt Budapesten, 3 hónapos gyermeke van. Édesanyja és felesége rendszeresen látogatja, a fiú édesapjáról, családi körülményeiről, lakhatási feltételeiről, az elkövetett bűncselekményről a látogatók nem rendelkeztek információval. A fiú 8. általános iskolát végzett, az intézményben szobafestőnek tanul. Az intézeti körülményeket pozitívnak értékeli, elsősorban a szakmatanulás lehetősége miatt, a jövőben szakmájában szeretne elhelyezkedni és tervezi másik szakma kitanulását is. A látogatók véleménye szerint a fiú sokat foglalkozik jövőjét érintő kérdésekkel, hogy hogyan fogja eltartani szakmájából feleségét és gyermekét, úgy gondolják, be akar illeszkedni a társadalomba. A házaspár által látogatott fiúról és az intézeti életről a következőképpen nyilatkoztak: *„Keresi, hogy mi az a szakma, ami jó lehetőségeket adna. Ebből a szempontból sajnálatos az, hogy csak ilyen szakmák vannak, amik a társadalomban nem elismert szakmák, mint pl. az asztalos és szobafestő. Jó lenne, ha lenne többféle szakma, amit lehetne tanulni. Gondolkozik azon,*

hogyan fog megélni a szakmájából, eltartani feleségét, gyerekét. Azt gondolom, hogy be akar illeszkedni minél jobban a társadalomba. És minél hatékonyabb helyet elfoglalni...A srác keresztény, tehát olyan mélyen hisz Istenben és emiatt nagyon pozitívan áll a dolgokhoz. Pozitívként kell említenem, hogy beszéltünk az igazgatóval és említette, hogy harminc éve itt van, mint igazgató, és úgy látom, hogy a személyzet többsége ismeri a szakmát és tudják a dolgok minden részletét, és úgy láttam, hogy pozitív kapcsolat kezdett kialakulni.”

Az édesapa által látogatott fiatalkorú 2 év javítóintézetet kapott, melyből 11 hónapot előzetes javítóintézetben töltött Debrecenben. Az aszódi intézetbe 2003. áprilisában került. A szülők V. településen laknak, egy szoba – konyház házban, 4 gyermeket neveltek, 3 lányuk saját családban él. Az édesapa munkanélküli, jelenleg jövedelempótló támogatásban részesül, az édesanya nyugdíjas. Fiúk 4. osztályba járt, a szülők a bűncselekmény elkövetésének okaként a 'rossz életű' barátokat tartják. A szülők véleményes szerint gyermekük szófogadó, szorgalmas, dolgos, otthon sokat segített a hátkörűli teendők ellátásában, szórakozni nem nagyon járt el. A történetek nagyon megviselték az egész családot, melyről az apuka a következőket mondta: *„Nagyon, mert ez az egy fiam van. Az édesanyja azért ment tönkre, azért százalékolták le. Én erre nem tanítottam, mint magamat se. „Nagyon megviselt, mikor bekerült Debrecenbe. Az rosszabb, mint ez. Azt mondja a gyerek, itt jobban érzi magát, itt jobb körülmények között van, mint ott volt. Ott engedélyeztek egy órát, itt engedélyeznek 3-at. Meg ott nem engedtek kaját, pedig nem mérgezem én a gyereket. Jó, evett ő ott bent, de házi kaját nem.”* A család közvetlen környezete tud arról, hogy a gyermek javítóintézetben van, az apuka elmondása szerint a környezet nagyon megdöbben, sajnálja a családot és a gyermeket is. *„Hát, inkább minket sajnálnak, meg a gyereket is, mert rendes gyerek volt, szófogadó, nem pofázott vissza senkinek. Iskolába szerették, haverok szerették. Normális körülmények között élt, szegényesen, de tisztességesen.”* A szülők elégedettek az intézményben dolgozók munkájával, a fiút a szülők anyagi lehetőségüktől függően látogatják, leveleznek, a testvérek is a fiú mellett állnak. A fiú a család útiköltségét intézeti pénzből fedezi. *„Most annyiban segít nekünk, hogy nekünk 3600 a jegy, és 3000-t ő fizet a benti pénzből, ha majd most megkapja. Otthon is segített, jött velem napszámba, volt, hogy megkeresett 1500-t egy nap, mindet hazaadta.”* A jövőről a család úgy gondolkozik, hogy kikerülés után haza költözik, munkát vállal *'becsületesen éljen, ebből már csak tanulhat'*.

A jogerős ítélettel rendelkező fiatalkorú bűnelkövetők hozzátartozói pozitívan

értékelik az intézetet, az intézet adta tanulási lehetőségeket, melyet a felnőtté válás, sikeres társadalmi integráció alapjának tartanak. A családok gyermekükkel való kapcsolata jónak mondható, a gyermeket kikerülés után is támogatni szeretnék. Az intézetet kollégiumként fogják fel, ahol a gyermek tanulmányai biztosítottak, mivel a fiatalok egy bizonyos idő elteltével haza mehetnek a család és a gyermek kapcsolattartását az intézmény részéről biztosítottak látják. Az intézettel szemben megfogalmazott elvárás: a tanulási lehetőség és szakmaszerzés biztosítása.

Jogalkalmazók

Kutatási munkánk megkezdése után problémaként jelentkezett a javítóintézeti nevelés, mint büntetőjogi intézkedés vizsgálata a jogalkalmazók vonatkozásában, illetve a törvényességi felügyeletet ellátó ügyészség tapasztalatainak megismerése, és a jogalkalmazók, illetve a törvényességi felügyeletet ellátó személy közötti információáramlás vizsgálata. Ezért megkerestük a Pesti Központi Kerületi Bíróság Fiatalkorúak Csoportjának csoportvezető bíróját, a Fővárosi Főügyészség Gyermek és Ifjúságvédelmi Osztályának csoportvezető ügyészét, illetve a Fővárosi Főügyészség azon képviselőjét, kinek munkája a javítóintézet ellenőrzése a törvényesség, a határozatok végrehajtása szempontjából.

A Fővárosi Főügyészség Gyermek és Ifjúságvédelmi Osztálya látja el a törvényességi felügyeletét a BRFK Vizsgálati Főosztály Ifjúságvédelmi Alosztályán szereplő azon ügyeknek, amelyekben fiatalkorú elkövető szerepel. Emellett a fővárosban bármilyen fiatalkorú által elkövetett – akkor is, ha fiatalkorú és felnőtt korú együttesen valósított meg bűncselekményt - cselekménynek a nyomozás befejezését követő érdemi feldolgozása ezen az osztályon történik. Ez azt jelenti, hogy a nyomozás befejezését követően döntenek arról, hogy az ügy megszüntetésre kerül, akár bizonyítottság hiányában, vagy ha a cselekmény társadalomra való csekély veszélyessége miatt elegendő a megrovás alkalmazása, illetve azokban az ügyekben, ahol ezt a törvényi feltétel és az elkövető személyi körülménye indokolja, a vádemelés elhalasztásáról rendelkeznek. Amennyiben sem a nyomozás megszüntetésére, sem a vádemelés elhalasztására nem került sor, vádemelés történik, ez esetben a helyi bírósági hatáskörbe tartozó ügyben a Pesti Központi Kerületi Bíróságnál, mint a Fiatalkorúak Bíróságánál, megyei hatáskörbe tartozó ügyekben pedig a Fővárosi Bíróságnál, mint a Fiatalkorúak Bíróságánál emelnek vádat. Azokban az ügyekben, ahol vádat emeltek, a továbbiakban ellátják a vád képviselését is, mivel a fiatalkorúak esetében a Be. alapján az ügyész részvétele a tárgyaláson kötelező.

A cselekmény elkövetésétől, az elkövető személyétől függ, hogy a konkrét esetben fiatalkorúak börtönét, fogházát vagy javítóintézeti nevelés elrendelését indítványozzák. A súlyos megítélésű élet elleni bűncselekményekben, csoportos rablásoknál, más erőszakos vagyon elleni bűncselekményeknél, kifosztásnál, zsarolásnál, nagyobb értékben meggyanúsított vagyon elleni bűncselekményeknél, nagy értékű gépkocsi lopásnál,

lakásbetörésnél, hogy ha ezt sorozatban valósították meg, többnyire végrehajtandó szabadságvesztés kiszabására tesznek indítványt. Előfordul élet elleni cselekményeknél, ha az nem befejezett emberölés, életveszélyt okozó testi sértés, hogy a szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztésére tesznek indítványt. Számos vagyon elleni bűncselekményben, ez vonatkozik a rablás, zsarolás, vagy a kifosztás alapesetére, illetve nagyobb értékre elkövetett lopásoknál is, ha a törvényi feltételek fennállnak, akkor felfüggesztett szabadságvesztés kiszabására tesznek indítványt. A fiatalkorúak által elkövetett ügyek döntő többségében a leggyakoribb intézkedés a próbára bocsátás. Ez tulajdonképpen minden bűncselekmény esetében alkalmazható intézkedés, de súlyozni kell a cselekmények tárgyi súlya alapján. Vannak olyan cselekmények, melyeknél az ügyészség gyakorlatában kizárt, hogy próbára bocsátást alkalmazzanak az elkövetővel szemben, az élet elleni bűncselekményeknél soha nem indítványoztak próbára bocsátást.

Javítóintézeti nevelés azoknál a fiatalkorú elkövetőknél alkalmazható, akiknél elegendő az intézkedés alkalmazása, nem szükséges a büntetés kiszabása. Tehát a bűncselekmény tárgyi súlya, jellege az intézkedést is lehetővé teszi. Viszont abban a környezetben, ahol eddig éltek a további nevelés feltételei nem biztosítottak, ezért javítóintézeti nevelésre tesznek indítványt. Ennek keretében minden esetben külön vizsgálni kell az elkövető családi hátterét. Ez a környezettanulmányból, illetve a gondozó kihallgatásából derül ki, és az intézkedések megválasztásánál játszik szerepet.

Az ítélet meghozatalakor szerepet játszik a javítóintézetben készített nevelői vélemény, amennyiben javítóintézetben fogatosítják az előzetes letartóztatást, és huzamosabb időt töltött a fiatalkorú előzetesben. Ilyenkor gyakran előfordul, hogy a bíróság kéri a nevelő véleményét. Ez mindenképpen szerepet játszik a döntés meghozatalában, ha az intézeti vélemény szerint a javítóintézeti keretek között már érdemi nevelési folyamat eredményeként kedvező irányú változás észlelhető, akkor ezt a bíróság a joghátrány megválasztásánál figyelembe veszi. Adott esetben nem börtönt szab ki vele szemben, hanem javítóintézeti nevelést alkalmaz. Ennek sok esetben törvényi akadálya van, hiszen ha valaki az ítélet meghozatalakor a 19. évét betöltötte, ott már szóba sem jöhet a javítóintézeti nevelés.

A visszaesés vonatkozásában, illetve a joghátrány céljának eléréséről a vádemelés elhalasztása által van az ügyészségnek tapasztalata. Esetenként fordul csak elő, hogy ezen időtartam alatt az elkövető újabb bűncselekményt követ el, ami miatt a vádemelést

megalapozó cselekmény miatt is utóbb vádat kell emelni. Az ügyek döntő többségében, 90-95% arányban, akivel szemben a vádemelést elhalasztották a próbaidő eltelte után a nyomozás megszüntetésére kerül sor. A javítóintézeti nevelés hatékonyságáról a visszaesés vonatkozásában elmondható, hogy akik korábban javítóintézetben voltak, kisebb arányban kerülnek vissza, így eredményesnek tekinthető az ott folyó munka. *"... amit mi tapasztalunk a tárgyaláson a nevelői véleményekből, illetve amit személyes tapasztalataim alapján ismerek, továbbá azok az eredmények, amiket tudunk, hogy akik korábban javítóintézetben voltak, azok milyen arányban kerülnek vissza, azt kell mondanom, hogy eredményesnek tekinthető az ott folyó munka."* Ez látszik abból is, hogy az elkövetők döntő többsége küzd azért, hogy a fogva tartását ne börtönben, hanem javítóintézetben hajtsák végre.

Az utóbbi évek során tapasztalható markáns változás a fiatalkorúak által elkövetett bűncselekmények vonatkozásában. Általánosságban azt lehet mondani, hogy döntő strukturális különbség a fiatalkorú és a felnőtt bűncselekmény elkövetése közt nincs, a fiatalkorúak esetében is a vagyon elleni bűncselekmények teszik ki a nagyobb arányt, ezen belül is a lopás. Utóbbi években és a rendszerváltást megelőzően is tendencia volt, hogy durvultak az elkövetési módok, számos esetben indokolatlan, a bűncselekmény elkövetéséhez szükséges bántalmazás mértékét jelentősen meghaladó erőszakról van szó, illetve akkor, amikor már az értéktárgyakat megszerezték, akkor is rendkívül durván bántalmazzák a sértettet. Amennyiben fiatalkorúak emberölésben vesznek részt, azok szinte mindegyike valamilyen minősítő körülménynél fogva súlyosabban minősül. Tehát vagy a különös kegyetlenség, vagy a nyereségvágyból való elkövetés, vagy az előre kiterveltség megállapítható. Számos esetben ezek mindegyike megtalálható. A bűncselekmények körében sajnos az utóbbi 5-6 évben arányeltolódás figyelhető meg, mert nagyon meredeken növekszik a kábítószerrel visszaélők száma. Egyre több esetben fordul elő, hogy nem csak fogyasztóként, hanem a kereskedési tevékenységben vesz részt a fiatalkorú. Amit még tendenciaként el lehet mondani, hogy az ún. intellektuális bűncselekményekben való részvételük is növekedett. A számítógéppel, interneten keresztül megvalósított cselekmények tekintetében egyre több a fiatalkorú elkövető. Ezeket az ismereteiket sokan nem jó célra használják, mint Cd-k hamisítása, másolása, videofilmek interneten történő jogosulatlan letöltése és ezekkel való kereskedés.

A fiatalkorúakra vonatkozó jogi normák tekintetében a csoportvezető ügyész véleménye szerint egy olyan bíróság kialakítása lenne indokolt, amely minden fiatalkorúak

által elkövetett bűncselekmény kérdésében döntene, függetlenül attól, hogy helyi bírósági vagy megyei bírósági hatáskörbe tartozó az elkövetett cselekmény. Emellett az is indokolt lenne, hogy ez a speciális, különös hatáskörrel felruházott bíróság a fiatalok, illetve a gyermekkorúak sérelmére elkövetett cselekmények döntő többségében is ítélnék, és lehetőségtől függően minden gyermekvédelemmel kapcsolatos kérdésben ez a bíróság döntene. Akár gyermek-elhelyezési perekben, gyermekvédelmi, közigazgatási határozatok felülvizsgálatának kérdésében, öröklési ügyekben, egy-egy speciális bíróság állna rendelkezésre. *"Ha a bírák nem csak a vagyon elleni bűncselekményt elkövető fiatalokkal találkozónának, hanem olyanokkal is, akik élet elleni bűncselekményt követnek el, jobban tudnának differenciálni a büntetés meghozatalakor. A jelenleg hatályos szabályok és gyakorlat szerint előfordul az, hogy egy súlyos megítélésű rablásban, ami a helyi bírósági szinten egy kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekmény, többet kap egy fiatalok elkövető, mint a megyei bíróságon, ahol többszörösen minősülő élet elleni bűncselekmények tömegével találkozik az ítélező bíró."* A büntetőügyekben az arányosabb ítélezést tudná elősegíteni ez a reform.

A társadalomba való visszailleszkedés esélyének javítása elérhető lehetne, amennyiben növelni lehetne azoknak a háttérintézményeknek a számát, akik azoknak a fiataloknak az elhelyezésére hivatottak, akiknek nincsen megfelelő családi háttere, de már a gyermek és ifjúságvédelem köréből is kikerültek, tehát a 18-ik életévüket, illetve utógondozói ellátottak esetében a 24-ik (25-ik) életévüket betöltötték. Emellett *"...abszolút rendezetlen a Magyarországon tartózkodó külföldi fiatalok elkövetőknek a helyzete, hiszen nagyon sokan vannak azok, akiknél az előzetes letartóztatás okai nem állnak fenn, de nincs semmi garancia arra, hogy olyan helyen és olyan módon helyezzék őket el, hogy bármikor a hatóság rendelkezésére álljanak."* Ezeknek az elkövetőknek a nagysága olyan 100-200-as az ismert elkövetők számát figyelembe véve. Erre azonban megoldást kínál a Gyermekvédelmi törvény módosítása, amely szerint a külföldi állampolgárságú, Magyarországon felügyelet nélkül tartózkodó kiskorúak számára az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztérium tart fenn intézményt.

A Pesti Központi Kerületi Bíróság B.II. csoportja a felnőtt korúak által elkövetett bizonyos bűncselekmények mellett a fiatalok által elkövetett cselekményekben dönt az ügy érdemében első fokon, a főváros területére kiterjedő illetékességgel.

A jogszabály a fiatalkorúak vonatkozásában az egész büntetőeljárás céljaként a nevelést tűzi ki elsődlegesen. Az eljárás célja, hogy biztosítsa a fiatalkorú helyes irányú fejlődését. Ehhez eltérő eszközrendszert ad a bíró kezébe. Lényegében a fiatalkorúaknál a szabadságvesztés a legsúlyosabb büntetés, de annak mértéke lényegében eltér a felnőtt korúakétól, és csak abban az esetben lehet kiszabni, ha intézkedés alkalmazásától eredmény nem várható. Ez az intézkedés vagy a javítóintézeti nevelés, vagy a próbára bocsátás. A büntetések közül van lehetőség pénzbüntetésre, ha önálló jövedelemmel rendelkezik, és közérdekű munkára, de az is megszorításokkal a felnőttéhez képest. Az ügyek közel 80%-ban a próbára bocsátást alkalmazzák. Ez azt jelenti, hogy megállapítják, hogy a fiatalkorú milyen bűncselekményt követett el, és aztán 1-2 évre próbára bocsátják, ami együtt jár a pártfogó felügyelettel. Amennyiben ez idő alatt nem követ el bűncselekményt, vagy a pártfogói szabályokat nem szegi meg súlyosan, akkor nyomtalanul tűnik el az életéből ez az ügy. Ez lehetőséget biztosít számára, hogy az életvezetésén változtasson.

Az elmúlt évek során nőtt a bűncselekmények száma, ezáltal a bíróság leterheltsége, emiatt az eljárások ideje hosszabbodott, emellett magas a fluktuáció a bíróságon, ami most kezd rendeződni. Ezzel együtt a börtönbüntetések aránya nem növekedett. A növekedés annak köszönhető, hogy ma sokkal erőszakosabb bűncselekményeket követnek el. Általában a 16-17-ik életévükben követnek el bűncselekményt a fiatalkorúak, a nyomozás, a vádemelés, illetve mire a bíróságon kitűzik a tárgyalást és ítélet születik, a javítóintézeti nevelésnek már sok esetben életkori akadálya van.

Fiatalkorúak börtönbüntetésére történő ítélet általában a csoportosan elkövetett rablásoknál születik, illetve új jelenség a bűnismétlő, aki már ezen a 4 éves időszakon belül is többször kerül bíróság elé.

A javítóintézeti nevelés elérének célját, *"...ha, hangsúlyozom „ha” az egész igazságszolgáltatás országosan – hozzá kell tennem, hogy az ország nagy részében rendben van az igazságszolgáltatás – akkor azt mondom, hogy eléri, a javítóintézetet nem szabad egy mechanikus dolognak tekinteni, a bírónak vizsgálnia kell, hogy indokolt-e kiemelni a fiatalkorút a környezetéből és egy új értékrend felé elmozdítani."* A javítóintézetet nem szabad mechanikus rendszernek tekinteni, a bírónak vizsgálnia kell, hogy indokolt-e kiemelni a fiatalkorút a környezetéből és egy új értékrend felé elmozdítani.

A fiatalok bűnelkövetők visszaélésének megelőzése a pártfogói rendszer reformjával és intézményes eszközök biztosításával segíthető elő. A rendszerváltást megelőzően a pártfogónak volt olyan lehetősége, hogy az iskolában a fiatalok tanulmányait nyomon kövesse, ezen kívül volt lehetősége elhelyezni, hiszen kapcsolatban állt egyes vállalatokkal. Számos esetben *"...a fiataloktól, ha bűncselekményt követ el, az iskola igyekszik megszabadulni, mert okkal vagy ok nélkül, de retteg attól, hogy a bűnelkövető fiatal rossz hatással lesz iskolatársaira, illetve magatartásával, életmódjával rossz hírt kelts az iskolának."* Arra pedig, hogy munkába állítsa a fiatalot, a pártfogónak igen kevés a lehetősége. Az önkormányzatok eszközei is korlátozottak, nincsenek meg azok az intézményes lehetőségek, hogy a fiatalnak a lakhatása biztosított legyen, vagy anyagi támogatást kapjon. A támogatás, a kikerülés utáni segítség sajnos akkor is elmarad, amikor a fiataloknál kialakult az igény arra, hogy továbbtanuljon és dolgozzon. *"Már pedig én hallom és hiszem, hogy a jövő bűnözése a fiatalok bűnelkövetők nevelése révén előzhető meg. És azt hiszem, hogy nem csak a bíró kollégákban él az a hit, hogy itt még nevelhetők."*

A Fővárosi Főügyészségen törvényességi felügyeletet ellátó ügyész fél éves munkaterv alapján dolgozik, foglalkozik törvényességi kérelmekkel, a javítóintézeti munkával kapcsolatban jogszabályi előírás szerint havonta kétszer látogat el a Szőlő utcai és a Rákospalotai javítóintézetbe, hogy az előzetes letartóztatás törvényességét ellenőrizze. Emellett a főváros összes gyámhatóságával kapcsolatban a törvényességi kérelmek intézése, a gyermekintézmények törvényességi szempontból történő vizsgálata is feladata.

A javítóintézetben a munkája az előzetes letartóztatottakra vonatkozik, hogy törvényesen került-e be, van-e valami problémája a letartóztatással kapcsolatban. A gyakorlatban mindenkinek megvan a személyi anyaga, ezt kell átvizsgálni, ezután személyesen megkeresni minden fiatalot, hogy van-e valamilyen panasza.

Ellenőrzése során tapasztalatai szerint a fiatalok jó körülmények között tartózkodnak az intézetekben, amelyek néha jobbak, mint az otthoniak. Előfordult panaszként, hogy keveselték az ételt, ilyenkor ezt megvizsgálják a tartalmazott kalória szempontjából. Emellett arra is volt példa, hogy a szülő írt kérelmet, hogy a gyereke elmondása szerint úgy érzi, nem megfelelő körülmények közt van, és senki nem hallgatja meg a problémáit. Ilyenkor ezt is kivizsgálják.

A tárgyaló ügyészekkel tart kapcsolatot, korábban pedig, amíg a csoport létszámproblémákkal küzdött, heti két alkalommal tárgyalni is járt.

Az Egészségügyi, Szociális és Családügyi Minisztériummal a Legfőbb Ügyészség Gyermekek és Ifjúságvédelmi Osztálya kapcsolatot tart.

Az előzetesben történő nevelés vonatkozásában hiányosságokat nem tapasztalt, megállapítható, hogy 1996. óta, - mióta javítóintézetben is elhelyezhetők előzetes letartóztatottak - az intézetekben a fiatalkorúakkal foglalkozó nevelőgárda stabil, maximálisan jól végzik munkájukat és a gyerekekért dolgoznak. *"Azt szeretném megjegyezni, ha már egy fiatalkorú elkövet valamit és bekerül, azt hiszem a jelenlegi maximális lehetőséget tudja az intézet nyújtani neki. Tanul, saját korosztályával van, és itt tölthetik az előzetes letartóztatásukat."*

Véleménye szerint a fiatalkorúak bűnözésének oka elsősorban a egyszülős család, a szülők válása. 80%-ban ingerszegény környezetből jönnek a gyerekek, sokszor az általános iskolát sem fejezik be. Az intézeti körülmények tapasztalatai alapján jónak mondhatók. A társadalomba való visszailleszkedés sikerességének vizsgálata tekintetében jelenleg nincs olyan rendszer, mely eredményesen tudná támogatni az integrációt, az inklúziót. Az utánkövetés nehézségekre ütközik az adatvédelem, személyiségi jogi védelem miatt, ma csak azokról a volt javítóintézetben nevelkedett fiatalokról rendelkeznek információval, akik önszántukból jelentkeznek az intézetnél, volt nevelőiknél.

"Ez az életkor az, amikor az ember úgy érzi, hogy talán tud segíteni a fiatalon. Ha kellő mintát lát, és meg is akar változni, akkor tudunk rajta segíteni. És sokszor tapasztaltam azt, hogy hálásak ha akár az ügyész is segít."

Minisztériumi állásfoglalások

A **Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium** tájékoztatása szerint jelenleg nem foglalkoznak olyan modellek kidolgozásával és bevezetésével, melyek a javítóintézetben élő, illetve a gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló fiatalok munkaerő-piacra történő belépését segítené.

Az **Oktatási Minisztérium** a javítóintézeti nevelésben részesülő fiatalok oktatására vonatkozó külön programokkal nem rendelkezik. Az oktatási statisztikai adatszolgáltatás keretében a javítóintézetek iskolái a többi intézménnyel azonos módon szolgáltatnak adatokat, az adatfeldolgozáskor nem kerülnek elkülönítésre. Az OM állásfoglalása szerint mindazok a hátránykompenzáló, felzárkóztató és fejlesztő programok, melyek a Minisztérium útján válnak a közoktatás részévé, a javítóintézeti nevelésben részesülő fiatalok oktatását is hatékonyan segítik.

Itt szeretnénk megemlíteni néhány olyan kezdeményezést, melyek az OM támogatásával adaptálhatók lennének – a helyi sajátosságokhoz igazítottan - a javítóintézeti nevelésbe.

Előre fuss program: esélyegyenlőtlenség csökkentése a nyelvoktatásban, hatékony idegen nyelv-oktatási programok bevezetésével. A program etnikai vagy nemzeti kisebbséghez tartozóknak, érzékszervi fogyatékkal élő, dislexiás, dysgrafiás gyermekeknek nyújtana segítséget.

Gondolkozz Európában!: A versenyképesség alapvető feltétele a gondolkozni és tanulni tudás, a magas szintű informatikai ismeret, éppen ezért a Minisztérium kiemelt feladatának tarja a digitális kultúra és idegen nyelvek tanításának erősítését az iskolákban. (minimum heti 5 óra idegen nyelvoktatás, 2005-ig minden iskola Internetre való rákötése)

Gondolkozzunk esélyegyenlőségben!: Az oktatási reform egyik leglényegesebb eleme a tudás növelése az iskolában és az iskola által: tananyag átalakítása, külön integrációs normatíva bevezetése az iskolák ösztönzésére, hogy a lemaradó gyermekeket együtt tanítsák a többiekkel, integrációs hálózat működtetése, hogy korszerű pedagógiai módszerekkel történjen a gyermekek oktatása, nevelése.

A **Gyermek, Ifjúsági és Sportminisztériumnak** sajnos nincsen kapcsolata a

javítóintézetben elhelyezett fiatalokkal, közösségeikkel, illetve magukkal az intézményekkel. A Minisztérium jelenleg nem rendelkezik olyan programokkal, melyek speciálisan a javítóintézetben élő fiatalokra koncentrálna, ugyanakkor a 2003. évben meghirdetett pályázati programok közül számos kiírás az intézmények számára is biztosít/hat lehetőségeket. Ezen pályázati programok közül érdemes megemlíteni a GYISM Értékközpontú gyermekprogramok támogatása c. programját, amelyben célként a gyermekek testi-, szellemi és mentális egészségének elősegítése, az erőszakmentes és toleráns társadalom megteremtése fogalmazódik meg, valamint a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumával közösen kiírt pályázatát, amely a közművelődési és könyvtárfejlesztés elősegítését, valamint a gyermek és ifjúsági célú közösségi terek kialakításának és fejlesztésének támogatását célozza. A Minisztérium kábítószer-fogyasztás megelőzésével, valamint szabadidős és sportprogramok megrendezésével kapcsolatos pályázatai is segíthetik a javítóintézetek szakmai munkáját.

Az **Igazságügyi Minisztériumtól** a kért állásfoglalás a kutatás lezárásáig nem érkezett meg.

Nemzetközi kitekintés

Amerikai Egyesült Államok

A gyermekintézmények, mint korrekciós intézmények voltak jelen az amerikai köztudatban (potenciális bűnelkövető fiatalok nevelése, megóvása), később a korrekciós szerep összefonódott a szociális gondoskodással (nehéz életkörülmények könnyen vezethetnek deviáns viselkedésmintákhoz). Az elmúlt időszakban a középpontban a rehabilitáció, problémakezelés, fiatalok reszocializációja áll. Az Egyesült Államokban a fiatalkorúak bírósága nem csak a fiatalkorú bűnelkövetőkkel, hanem gyermek-és ifjúságvédelemmel kapcsolatos kérdésekkel is foglalkozik. 1945-ig minden államban létrejött a Fiatalkorúak Bírósága, az államok többségében 21 éves korig a fiatalkorúak bírósága az illetékes. Az illetékességi kör kiterjed azokra az esetekre is, ha a fiatal szövétségi, állami, helyi törvényeket sértő cselekmény elkövetésével gyanúsítják, amikor a cselekmény potenciálisan veszélyeztető a környezetre és magára a fiatalkorúra, ha a fiatalkorú abúzus, elhanyagolás miatt veszélyeztetetté válik. A cél minden esetben az, hogy a gondoskodás jogi keretei tisztázottak legyenek.

Franciaország

Franciaországban a gyermekbírók állandó kapcsolatban állnak az iskolákkal, szociális szolgáltatást nyújtó intézményekkel, szociális-egészségügyi központokkal, gyermek-és ifjúsági közösségekkel, speciális nevelési intézményekkel, gyermekvédelmi testületekkel, szervezetekkel. A gyermekbíró által elrendelt vizsgálat célja, hogy pontos képet kapjanak a gyermek családjáról, szociális környezetéről, iskolájáról, fizikai – pszichés állapotáról. A gyermekbíró a gyermek és szülei kihallgatása alapján dönt a megfelelő, gyermeket védő módszer alkalmazásáról. A gyermekbírók figyelemmel kísérik az elrendelt intézkedések betartását, rendszeresen informálódnak, az intézményben elhelyezett gyermeket látogatják. 21 éves korig jogi védelem meghosszabbítása, vagy megszervezése kérhető, ha a társadalomba való reintegráció nehézségekbe ütközik. A fiatalkorú bűnelkövetés, az esetleges büntető lépések megtétele az államügyész vagy a fiatalkorúakkal foglalkozó bíróság feladata. A bírák a gyermek, fiatalkorú személyiségszintjének megfelelő vizsgáló módszereket alkalmaznak. A gyermek és a szülő kapcsolattartását csak kivételes esetekben korlátozzák, amikor durva

bánásmódért vagy erkölcsi normákba ütköző cselekedetekért a bíróság kimondja a szülői jog megvonását.

Finnország

Finnországban a fiatalkorú bűnelkövetőket védelem illeti meg, az 1984-es Gyermekvédelmi törvény rögzíti a gyermek és fiatal jogi státuszát, érdekeit, jogait, a fiatalkorú bűnelkövetőkről szóló 1940-es dekrétum meghatározza az alkalmazható szankciókat, büntetéseket. Kiskorúnak tekintik a 18 év alattiakat, fiatalkorúnak a 18-21 éveseket. A Btk. szerint gyermeknek számít, aki 15 év alatti, és nem büntethető, esetükben a gyermekvédelmi hatóságok járnak el (pártfogó, figyelmeztetés, gondozásba vétel) fiatalkorúnak 15-21 év között számít. A fiatalkorú elkövetőkkel az általános bíróság foglalkozik, nincs külön bíróság. A hat hónap – négy év közötti büntetésre ítéltet a fiatalkorúak börtönébe szállítják. Azok a fiatalkorú bűnelkövetők kerülnek fiatalok börtönébe, akik esetében a bíróság úgy ítéli, hogy az ottani oktatás, nevelés a legoptimálisabb ahhoz, hogy a fiatal kikerülése után sikeresen be tud illeszkedni a társadalomba és környezetébe. A büntetés egyharmadának, de minimum 6 hónap letöltése után kedvezményel szabadulhat, a börtönbe kerültek esetében - első bűncselekménynél - a büntetés felének letöltése után feltételesen szabadlábra bocsátható, visszaesőknél minimum a büntetés kétharmadának letöltése esetén. A visszaesők általában a második, harmadik alkalommal kerülnek börtönbe, addig felfüggesztett büntetést kapnak, ilyenkor azonban le kell tölteni a korábbi büntetéseket, így első börtönbüntetésésként hosszú büntetést kapnak.

Hollandia

Hollandiában a gyermekrendőrség a gyermekvédelemben kiemelt fontosságú szerepet tölt be. A gyermekrendőrség nem csak fiatalkorúakat érintő (elkövető, áldozat) bűncselekményekkel foglalkozik, hanem képes pedagógiai vészhelyzetek megoldására is. Szoros kapcsolatban állnak a veszélyeztetett gyermekek környezetével, gyakran ők jelzik a különböző gyermekvédelmi intézményeknek a gyermekvédelmi beavatkozást igénylő eseteket. Szoros együttműködést építettek ki különböző szociális intézményekkel is.

Konklúzió

1. A gyermek kriminalizálódási folyamata - tekintetbe véve az elkövetett bűncselekmények felderítési arányát, illetve azt a tényt, hogy a fiatalkorúak vonatkozásában csak kiemelt tárgyi súlyú bűncselekmények esetén alkalmaznak szabadságelvonással járó kényszerintézkedést, szabadságvesztés büntetést, intézkedést - a javítóintézeti rendszerbe kerülésének idejére előrehaladottá vált.
2. A javítóintézeti nevelés rendszerébe kerülése után (mivel a korábbi környezetében a nevelés feltételei nem biztosítottak), kezdetét veszi a fiatalkorú nevelése által annak elősegítése, hogy beilleszkedjen a társadalomba, annak hasznos tagjává váljék.

Ennek keretében pozitív értékeket közvetítenek a neveltek számára, amit optimális esetben elfogadnak, beépítve azokat személyiségükbe, értékrendjükbe. (Rossz esetben a javítóintézeti nevelés keretében semmilyen változás nem történik a fiatalkorú életvitelében, értékítéletében, avagy egy látszólagos változás után - mely szigorúan a nevelés időtartamáig tart - a korábbi környezetébe visszatérve azon normák szerint folytatja életét, amelyek kriminalitásra szocializálták.

A rendszer diszfunkciója, hogy - miközben a fiatalkorút kiemeli a korábbi szűk társadalmi környezetéből annak elégtelen értékközvetítő magatartása miatt - állandó problémát jelent az intézet számára olyan személyt találni a nevelt részére, aki megfelelő módon képes értékeket közvetíteni számára.

3. A javítóintézetből kikerülve, visszatér abba a közegbe, ahonnan kiemelték. A gyermek javítóintézetben történő nevelése alatt ez a közeg általában nem változott, vagy rosszabb lett. Így intézetben megszerzett értékei ebben a közegben nem konvertálhatóak. Következmény: vagy beilleszkedik a befogadó közegbe és elveszti az intézet által képviselt értékeket, vagy elhagyja a befogadó közeget és saját maga próbál meg értékeinek megfelelő életvitelt immár egyedül kialakítani. Ebben az esetben optimális viszonyok között szakmával rendelkezik a fiatal - tiszta erkölcsi bizonyítvánnyal indulva, de 1-2-3 évet a társadalomból, a mindennapokból elzárva töltve - lakhatás, munkahely és az újrakezdéshez szükséges anyagi feltételek,

kiépületlen társas network nélkül. Emellett figyelembe kell venni azt a pszichológiai folyamatot, hogy az intézetben számára biztosított folyamatos sikerélmény elmaradásával negatív lelki folyamatok indulhatnak meg, melyek feloldására / megoldására valamilyen segítő hálózat nem biztosított.

4. A javítóintézet a mindennapi állampolgár számára egy büntető rendszer, hiába nem stigmatizál a jog, a társadalom nagy többsége számára mégis ilyen hatást vált ki az elzárás, illetve az erről való tudomásszerzés, a javítóintézet „black box” -ként működik a társadalom tagjai számára.
5. A család nem készül fel az új értékekkel érkező gyermek fogadására, jelenleg nincsen olyan segítő rendszer, amely a társadalmi bevonódást elősegítené, valamint támogatná a családot a gyermek javítóintézeti nevelése alatt, illetve a kikerülés után.
6. Megdöbbentő a fiatalok alacsony iskolai végzettsége, iskolai sikertelenségük mértéke, melynek következtében a javítóintézetre hárul a tanulási hátrányok csökkentése, kompenzálása, iskolai sikerek biztosítása. Fontos feladat kidolgozni az alapoktatás monitoring-rendszerét, mellyel garantálhatóvá válna, hogy az iskolai osztályzat a megfelelő tudást jelentse.
7. A halmozottan hátrányos helyzetű, antiszociális családokban nevelkedő gyermekek esetében nagyon fontos szerepe van a prevenciónak, újragondolásra érdemes az iskolai gyermek-és ifjúságvédelmi felelősök szakmai munkája, erősítésre szorul a családgondozás mind a gyermekjóléti szolgálatok, mind a családsegítő szolgálatok esetében. Megdöbbentő, hogy a 'problémás' gyerekekről lemond az iskola, a halmozottan hátrányos helyzetű családban való nevelkedést, kisebbséghez való tartozást társadalmi devianciának tekinti, magatartászavarral, tanulási nehézségekkel küzdő gyermekeket kizárja rendszeréből. Az erőszakmentes és toleráns társadalom jegyében – kimondva vagy kimondatlanul, de interjúink során a nevelők, gyermekek vonatkozásában is előkerült a roma kisebbség megítélése - fontos lenne a pozitív diszkrimináció.
8. A társadalmi integráció szempontjából nélkülözhetetlen az utógondozói – rendszer kialakítása, a lépcsőzetes kiléptetés érdekében, segítő – hálózat kiépítése, hogy

közvetlenül kikerülése előtt és kikerülése után a fiatal szakmai segítséget kapjon lakhatásának megoldásában, iskola és munkakeresésében, önálló életének megkezdésében, társas networkjének építésében, az egyes szolgáltatásokhoz való hozzáférésben.

Kutatásunk során a megkérdezett szakemberek (intézményvezetők, nevelők, pszichológusok, osztályfőnökök, jogalkalmazók) egységes álláspontot képviseltek a fiatalok bünelkövetők javítóintézeti nevelését, társadalmi berekesztését illetően. Minden standard szakmai előítéletesség ellenére az intézményekben dolgozó szakemberek és a jogalkalmazók egységes célokat és feladatokat artikulálnak a rendszer fejlesztése és a társadalmi kirekesztődés elleni küzdelem érdekében, melyet a hatékony pártfogói hálózat kiépítése és működtetése csak tovább erősíthet.

Az intézményekben megfelelő szakmai háttér biztosított a javítóintézetek pedagógiai – pszichológiai programjának megvalósításához, kiforrott stratégiával rendelkeznek a rendszer fejlesztését, valamint a társadalmi kirekesztés elleni küzdelmet illetően. A „socially challenge” elmélyülése és generációkon való átöröklődése az alapképzés biztosításával, a korábbi iskolai hátrányok csökkentésével, készségfejlesztéssel, versenyképes szakma elsajátításával leküzdhető. A kikerülés feltétele a családi háttér – érzelmi – biztonsága, egy támogató közeg biztosítása, amely stigmák nélkül befogadja és elfogadja a fiatalokat, illetve a létbiztonság és az önálló élet feltételeinek megteremtése érdekében a foglalkoztatási térre való bekerülés előmozdítása.

A javítóintézeti nevelés, mint támogató intézmény felbecsülhetetlen értéke a foglalkoztatás és tanulási lehetőség biztosítása, mellyel a fiatalokban – mint ahogy a fiatalok jövőképe is mutatja – kialakul az igény arra, hogy integrálódjanak a társadalomba. Mindenképpen fontos hangsúlyozni a szakmai koncepció alapját képező példamutatást és következetességet, a gyermekek számára biztosított sikerélményeket – megdöbbentő, hogy a fiatalok többsége sikereket 16-19 éves korában él meg először, melyet annak tudnak be, hogy *„itt emberként beszélnek velük”* -.

A nehéz élethelyzetben nevelkedett gyermekek esetében – javítóintézetbe, illetve onnan való kikerülésük után - a társadalmi integráció korlátjainak leküzdése, mint társadalmi elvárás nem hárítható a javítóintézetekre. Dezintegrációs hatása nem a javítóintézet nevelési – javító céljaiban / feladataiban rejlik, hanem abból ered, hogy a megkezdett szakmai munka a kikerüléssel véget ér, lépcsőzetes kiléptetésre a jelen keretek között nincsen lehetőség. A nevelésben érvényesített fokozatosság, következetesség elve nem tud érvényesülni, a szakmai

kudarccal látszólag a javítóintézeté, mint támogató rendszeré, a korábbi sikertelenségei után (javítóintézeti nevelése alatt) pozitív élményekkel találkozó, körvonalazódó jövőbeli tervekkel, társadalomba való beilleszkedési igénnyel kikerülő fiatal újabb sikertelenségekkel találja szemben magát.

A javítóintézeti nevelés, mint támogató intézmény SWOT – Analízise

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> ▪ Megfelelő pszichológia – pedagógiai nevelési program biztosítása ▪ Intézmények nevelési elvei adekvátak a gyakorlatra ▪ Intézmények tárgyi – szakmai feltételei kielégítők ▪ Szakemberek képzettsége megfelelő ▪ Intézményben az oktatás a gyermek képességeihez igazodik, egyéni fejlesztés, felzárkóztatás, hátránycsökkentés része az oktatási programnak ▪ Alternatív nevelési módszerek alkalmazása ▪ A fiatalok mezo-környezete felé nyitnak az intézmények ▪ Fiatalok bűnelkövetők nevelésében a példamutatás, következetesség érvényesül ▪ Szakemberek számára képzés biztosított ▪ Szülőkkel való kapcsolattartásra nagy hangsúlyt fektetnek ▪ Jogalkalmazókkal jó szakmai kapcsolat, hatékony együttműködés alakult ki 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Gyermekvédelmi jelzőrendszer, családgondozás erősítése a prevenció érdekében ▪ Ifjúsági közösségek kialakítása ▪ A gyermekjóléti alap- és a gyermekvédelmi szakellátásban, valamint a javítóintézetekben dolgozók munkájának összehangolása a szülők és gyermekek segítése érdekében ▪ Fiatalok büntetőkódexe ▪ Gyermekbíróság, gyermekrendőrség kialakítása ▪ Javítóintézetek, előzetes-“házak” bővítése ▪ Pártfogói hálózat kiépítése és monitoring-rendszerének kidolgozása a társadalmi integráció elősegítése érdekében ▪ Lépcsőzetes kiléptetést segítő szervezetek – szociális munkás, pártfogó, családterapeuta, ifjúságvédő – összekapcsolása ▪ Utógondozói hálózat kiépítése ▪ Alapoktatás erősítése, monitoring – rendszer kidolgozása ▪ Hátrányos helyzetű fiatalok oktatására alternatív módszerek és pedagógiai segédeszközök kidolgozása, és bevezetése ▪ Javítóintézetben a nyelvoktatás erősítése, IT ismeret bővítése ▪ Versenyképes szakmák bevezetése ▪ Utánkövetés rendszerének kialakítása ▪ Minisztériumok együttműködése, ifjúsági programok integrálása a javítóintézeti nevelésbe GYISM (nyitás a külvilág felé, külső kapcsolatok erősítése) ▪ OM oktatási rendszer monitoringja, nyelv, IT oktatás erősítése az intézményekben ▪ IM pártfogói hálózat megerősítése, pártfogói rendszer működésének evaluálása ▪ FMM – stratégia kidolgozása a hátrányos helyzetű, fiatal bűnelkövetők munkaerő-piacra történő integrációja érdekében ▪ Szakmai fórumok szélesítése, interprofesszionális együttműködés erősítése (gyermekvédelmi szakemberek, javítóintézeti nevelők, pszichológusok, rendőrök, ügyészek, bírók, pártfogók, családgondozók) ▪ Javítóintézeti nevelésbe a család bevonása, család támogatóerejének erősítése, szakmai segítségnyújtás biztosítása <p>Előzetes – javítóintézetben lévők kapcsolattartásának erősítése, büntetőügy miatti bizonytalanság pszichológiai – jogi orvoslása, család bevonásával</p>

LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK ÉS FENYEGETETTSÉGEK
<ul style="list-style-type: none"> ▪ A foglalkoztathatóság javulása, továbbtanulási esélyek növelése ▪ Az esélyegyenlőség garanciális elemeinek érvényesülése ▪ Célzott kormányzati programok indítása a hátrányos helyzetben élő (roma, gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló, tanulási, magatartás zavarokkal küzdő) fiatalok részére ▪ Kormányzati szervek együttműködésének erősítése ▪ Prevenció – ifjúsági közösségek megerősödése ▪ Preventív családgondozással a családi devianciák kialakulásának csökkentése, megelőzése, család támogató erejének erősítése ▪ Fiatalkorúak büntetőködexe. kialakítása ▪ Hatékony pártfogói hálózat működtetése ▪ Rendőrség – gyermekvédelmi feladatok közelítése ▪ Szakmai szervezetek és célcsoporti érdekképviselők együttműködésének fokozása és döntéshozatalba való bevonásuk ▪ A civil és egyházi szervezetek szerepének, feladatátvállalásának erősítése ▪ Önkéntes munka bekapcsolása ▪ A társadalmi szolidaritás erősítése, az előítéletek leépítése ▪ Fiatalok sorsának alakulása követhetővé válik az utógondozással ▪ Sikeres társadalmi integráció megvalósítása a fokozatosság elve alapján megvalósuló kiléptetéssel ▪ Nemzetközi támogatások, módszerek adaptálása, bevezetése 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ A hátrányos helyzetű fiatalokkal és családjukkal való társadalmi szolidaritás hiánya, az előítéletek erősödése ▪ Oktatásban, foglalkoztatásban diszkrimináció, stigmatizáció ▪ Szegénységi kockázatok fennmaradása, exklúzió erősítése, szegénység generációkon való átörökítése ▪ Családi, személyközi kapcsolatok gyengülése, mikro szintű exklúzió ▪ A társadalmi integráció korlátainak fennmaradása ▪ Munkaerőpiaci lehetőségeik beszűkülése ▪ Lakáshoz jutásuk ellehetetlenülése <p>A kulturális hátrányok fennmaradása, illetve erősödése</p>

Policy ajánlások

Kutatásunk eredményeként az intézményekben dolgozó szakemberek, jogalkalmazók, minisztériumi állásfoglalások és a javítóintézeti nevelés, mint támogató intézmény SWOT – analízise alapján megfogalmazásra kerültek policy jellegű ajánlásaink.

- Jogi ellenmondás feloldása az 1979. évi 11. tvr. és a 30/1997. (X.11.) NM rendelet között, az 1979. évi 11. tvr. módosítása.
- Gyermekvédelmi jelzőrendszer, családsegítés erősítése a prevenció érdekében, családi devianciák kialakulásának megelőzése, család gyermekközpontú támogató erejének növelése, ifjúsági közösségek kialakítása a fiatalok kriminalizálódásának, illetve a kriminalizálódási folyamat elmélyülésének megelőzése érdekében.
- Gyermekvédelemben és szociális szférában dolgozók munkájának összehangolása a szülők és gyermekek segítése érdekében, egységes szakmai elvek mentén való szakmaközi együttműködés elősegítése, célzott programok kidolgozása a hátrányos helyzetben élő gyermekek és szüleik részére.
- Fiatalkorúak büntetőkódexének kialakítása, mely az általános büntetőjogi és büntető eljárásjogi alapelveken túlmenően az egész kódexet áthatóan tartalmaz a fiatalkorúak tekintetében garanciális elveket, szabályozza a fiatalkorúakra vonatkozó büntető anyagi és eljárási normákat, emellett a fiatalkorúakkal foglalkozó büntető szakemberek (bíró, ügyész, rendőr) feladatait és működési rendjét.
- Fiatalkorúak bíróságának kialakítása, mely egyaránt dönt a fiatalkorúak által elkövetett helyi illetve a megyei hatáskörbe tartozó cselekményekben, és a gyermekkorú, fiatalkorú személy sérelmére elkövetett bűncselekményekben.
- Az előzetes letartóztatásban javítóintézetben lévő fiatalkorúak nevelésébe erősebben beilleszteni a korábbi családi kapcsolatok rendszerét.
- A javítóintézet, az ott folyó nevelési munka ismertté és elismertté tétele a hiteles tájékoztatás alapján (bent készült termékek árusítása, kiállítása), ezáltal elősegíthető a fiatalkorúak társadalmi befogadása.
- Alapoktatási rendszer erősítése a tudásalapú társadalom jegyében, nyelvoktatás, IT ismeret erősítése, tanulási nehézségek oktatási rendszerben történő orvoslása, oktatás monitoring - rendszerének kidolgozása, gyermek-és ifjúságvédelmi felelősök munkájának szakmai tartalommal való feltöltése. Hátrányos helyzetű fiatalok oktatására alternatív

módszerek és pedagógiai segédeszközök kidolgozása, és bevezetése.

- Javítóintézetben lévő fiatalok számára versenyképes szakmák biztosítása, a továbbtanulás előmozdítása, nyelvoktatás, IT ismeret, kisebbségi kultúra megismertetése, elfogadtatása.
- Javítóintézeti nevelés időtartamában a család hatékony bevonása a nevelési munkába, családdal való kapcsolat erősítése, ezen időszakban családgondozás az intézet adta értékek konvertálhatósága érdekében, a gyermek és a család külső kapcsolatainak megszilárdítása, az önálló élet megkezdéséhez kapcsolatháló kiépítésében való segítségnyújtás.
- Javítóintézeti nevelésbe alternatív pedagógiai – pszichológiai módszerek alkalmazása a meglévő módszerek mellett, mint például resztoratív szemlélet alkalmazása az oktatásban. A resztoratív, kárhelyreállító módszer lényege, hogy a szabálykövetés nem absztrakt normákhoz való igazodást jelent, hanem a szabályokhoz igazodó közösség igényeit, szükségleteit tükrözi. A kárhelyreállító igazságszolgáltatás nem a büntetésre, megtorlásra helyezi a hangsúlyt, hanem a közösség értékei mentén a kár helyreállítását tűzi ki célul. (Negrea Vídia, Fellegi Borbála, Család, Gyermek, Ifjúság Egyesület)
- Szociális háló megerősítése. Iskolák, gyámhivatal, családsegítő szolgálatok, hajléktalan ellátó szervezetek, drogambulanciák, a gyermekjóléti alap- és gyermekvédelmi szakellátás intézményei, munkaügyi központok, pártfogók, utógondozó, önkormányzatok, civil és egyházi szervezetek egymást kiegészítve, összehangoltan működjenek, az információáramlás, szakmai fórum együttgondolkodásra biztosított legyen.
- Lépcsőzetes kiléptetés kialakítása, segítő szervezetek – szociális munkás, pártfogó, családterapeuta, gyermekvédelmi szakember – összekapcsolása. Utógondozói hálózat kiépítése a sikeres társadalmi integráció érdekében, valamint a javítóintézetben megkezdett nevelési, reintegrációs, reszocializációs munka prolongálása érdekében.
- Pártfogói hálózat kiépítése és monitoring-rendszerének kidolgozása az inklúzió érdekében.
- Minisztériumok együttműködése, ifjúsági programok integrálása a javítóintézeti nevelésbe, fiatalok önálló életének megkezdésében való segítségnyújtás, nyitás a javítóintézetek és az ott nevelkedő gyermekek problémái felé, intézményekkel való kapcsolatfelvétel:

Gyermek, Ifjúság- és Sportminisztérium: gyermekek testi-, szellemi és mentális egészségének elősegítése, az erőszakmentes és toleráns társadalom megteremtése, ifjúsági célú közösségi terek kialakítása. A Minisztérium kábítószer-fogyasztás megelőzésével, valamint szabadidős és sportprogramok megrendezésével kapcsolatos programjai – nem

csak pályázati keretek között – segíthetnék a javítóintézetek szakmai munkáját.

Oktatási Minisztérium: alapoktatási rendszer monitoring- rendszerének kidolgozása, nyelv, IT oktatás erősítése a javítóintézetekben.

Igazságügy Minisztérium: pártfogói hálózat megerősítése, pártfogói rendszer működésének értékelő elemzése.

Foglalkoztatáspolitikai és Munkaügyi Minisztérium: stratégia kidolgozása a hátrányos helyzetű, gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló, onnan kikerült, valamint a fiatal bűnelkövetők munkaerő-piacra történő integrációja érdekében – adókedvezmény rendszerének kialakítása munkavállalásuk segítése érdekében. Pályázatok kiírása védőmunkahelyek létrehozása érdekében.

- Alap kutatások támogatása a gyermekvédelem, minőségi szociális ellátásokhoz való hozzáférés tárgykörben a szociális exklúzió alábbi dimenzióiban: financiális kirekesztődés, munkaerőpiacról való kirekesztődés, ellátásokból való kirekesztődés, valamint a társas kapcsolatokról való kirekesztődés. Kutatási eredmények szakmai fórumokon való megvitatása, kerekasztal beszélgetések, szakmai műhelyek, konferenciák, workshopok megszervezése az érintett szakemberek részvételével. Ezáltal megtörténik a szakemberek, szakmai szervezetek együttműködésének fokozása, döntéshozatalba, döntéshozatalba, rendszerfejlesztésbe való bevonásuk.

Melléklet 1.

Interjúvázlat intézményvezető

Háttér

- Iskolai végzettség
- Foglalkozás, korábbi tapasztalatok, munkahelyek
- Miért választotta ezt a hivatást?

Munkahely

- Napi munka
- Munkakörülmények, apparátus (nem, iskolai végzettség, életkor)

Intézmény

- Fizikai környezet, férőhely
- Technikai felszereltség
- Intézményi gazdálkodás, költségvetés, fejlesztés
- Működési feltételek (fenntartó, felügyelő, ellenőrző)
- Szakmai ellenőrzés, szakmai felügyelet gyakorisága, ki és miben tudna segíteni?
- Működéssel kapcsolatban felmerülő gazdasági és szervezeti, szakmai problémák
- Változások az elmúlt időszakban az intézet életében és a működésben?
- Büntetőjog vagy büntetőpolitika változásai mennyiben érintik az intézet működését
- Jogi szabályozás és a gyakorlat összhangja, illetve ellentmondásossága
- Egyes minisztériumok: OM
ESZCSM
GYISM
IM. szerepe

Működési rend

- Szakmai program, munkakörök
- Egyéni és csoportos fejlesztési / nevelési terv, személyiségfejlődés az ellátottaknak – nevelők tehermentesítése
- Oktatás, foglalkoztatás
- Alternatív pedagógiai módszerek
- Nevelési szemlélet, nevelési elvek
- Szakmai és jogi problémák
- Szakmai sikerek és kudarok, megelégedettség
- Intézeti adatgyűjtés, statisztika
- Intézeti Tanács szerepe, feladatköre
- Civil kezdeményezés a fiatalokért

Fiatalok

- Szocioökonómiai státusz (nem, életkor, iskola, családi háttér)
- Kapcsolattartás (szülők, barátok, rokonok, intézmény)
- Bűncselekmények és egyéb devianciák
- Intézményben elkövetett cselekmények, fegyelmi ügyek
- Napi program
- Kikerülés feltételei (ideiglenes elbocsátás)
- Segítő mechanizmusok – nevelés célzatossága, után-követés, utógondozás
- Stigmatizáció, kirekesztő mechanizmusok – intézményi rendszer, társadalom
- Fiatalokra gyűjtőfogalom, hogyan definiálná őket?

Segítő szolgálatok

- Kapcsolattartás célja, formája, módja, intenzitása
- Visszasegítés (pártfogó, jegyző, gyámhivatal, intézmény)
- Visszakerülés, intézményi rizikófaktor
- Fiatalok múltja, jelene, és jövője
- Ideális működési környezet, hatékonyság
- Intézet saját programja a társadalmi kirekesztés ellen és az integráció értelmezése
- Rendszerfejlesztés, személyes vélemény, egyéni tapasztalatok, ideális – rendszer

Melléklet 2.

Interjúvázlat nevelők

Háttér

- Iskolai végzettség
- Foglalkozás, korábbi tapasztalatok, munkahelyek
- Miért választotta ezt a hivatást?

Munkahely

- Napi munka
- Munkakörülmények, apparátus (nem, iskolai végzettség, életkor)

Intézmény

- Működési feltételek (könyvtár, technikai felszereltség a nevelés vonatkozásában)
- Szakmai ellenőrzés, szakmai felügyelet gyakorisága, ki és miben tudna segíteni?
- Működéssel kapcsolatban felmerülő szervezeti, szakmai problémák (létszámhiány, szakemberhiány – pl. szupervízor)
- Változások az elmúlt időszakban az intézet életében és a működésben

Működési rend

- Szakmai program, munkakörök
- Egyéni és csoportos fejlesztési / nevelési terv, személyiségfejlődés az ellátottaknak – nevelők tehermentesítése
- Továbbképzés, szakmai értekezlet, szakmai fórum
- Oktatás, foglalkoztatás a fiataloknak
- Alternatív pedagógiai módszerek
- Nevelési szemlélet, nevelési elvek – saját és intézményi
- Intézményi statisztika, dokumentáció
- Szakmai sikerek és kudarok, megelégedettség

Fiatalkorúak

- Szocioökonómiai státusz (nem, életkor, iskola, családi háttér)
- Kapcsolattartás (szülők, barátok, rokonok, intézmény)
- Bűncselekmények és egyéb devianciák
- Büntetőeljárás hogyan hat a fiatalkorúra és a családjára – összegző tapasztalatok (kiemelten előzetesekre vonatkozóan)
- Gyermekkel mikor kerülnek kapcsolatba először, hogyan történik a csoportba helyezése, milyen szempontok alapján kerülnek egy csoportba, hogyan segítik a beilleszkedést?
- Előzetben lévő gyermeket kísérik-e a tárgyalásra, illetve a nevelői véleménynek van-e súlya a tárgyaláson?
- Intézményben elkövetett cselekmények, fegyelmi ügyek
- Napi program - fiataloknak

- Segítő mechanizmusok – nevelés célzatossága, után-követés
- Stigmatizáció, kirekesztő mechanizmusok – intézményi rendszer, társadalom
- Társadalomba való beilleszkedés feltételei – intézmény és a nevelők hol tudnak ebben segíteni?
- Fiatalokra gyűjtőfogalom, hogyan definiálná őket?

Segítő szolgálatok

- Milyen segítő szervekkel, szakemberekkel tart kapcsolatot? - Kapcsolattartás célja, formája, módja, intenzitása - Visszasegítés (pártfogó, jegyző, gyámhivatal, intézmény)
- Szülőkkel, a fiatalok családjával való kapcsolattartás módja, kapcsolat minősége, szülők mennyire vesznek részt a kikerülés elősegítése és a sikeres beilleszkedés folyamatában?
- Intézményi szabályok mennyiben korlátozzák a családi kapcsolatok működését? (főleg előzeteseknél)
- Fiatalok múltja, jelene, és jövője - összegző tapasztalatok
- Intézet saját programja a társadalmi kirekesztés ellen a fiatalok vonatkozásában és az integráció értelmezése
- Rendszerfejlesztés, személyes vélemény, egyéni tapasztalatok, ideális – rendszer

Melléklet 3.

Pszichológus

Háttér

- Iskolai végzettség
- Foglalkozás, korábbi tapasztalatok, munkahelyek
- Miért választotta ezt a hivatást?

Munkahely

- Napi munka
- Találkozás a fiatallal, - állapotjellemezés hogyan készül, milyen szempontok mentén, milyen képességeket, készségeket mérnek?
- Milyen gyakran találkozik a gyermekkel?
- Egyéni terápia menete, időtávok
- Alkalmaznak-e csoportos terápiát, milyen módszerekkel, mi ennek a mechanikája (pl. Szociodráma, pszichodráma, közösségfejlesztés...), egyéb módszerek vagy kísérletek
- Milyen hiányosságokkal küzdenek a fiatalok?
- Eljárás mennyire viseli meg őket, illetve a bezártság és a majdani szabadulás?
- Személyközi viszonyok nevelőkkel, társakkal, családdal
- Devianciák (drog, alkohol, szexuális abuzus, bántalmazás, szuiciditás)
- Mennyire tudják feldolgozni a múltjukat és az elkövetett cselekményt? – miben segít a pszichológus?
- Fiatalok értékrendjére mi jellemző?
- Családdal tart-e kapcsolatot vagy esetmegbeszélést a pszichológus, a közös munkába hol lehet bevonni a családot?
- Szakmai siker és kudarc
- Szocializációs folyamat hol sérült, tipizálható életutak, illetve személyiségek?
- Hogyan érzi, a bizalom a munkája vagy a személye iránt mennyire van meg?

Működési rend

- Segítő mechanizmusok – nevelés célzatossága, után-követés
- Stigmatizáció, kirekesztő mechanizmusok – intézményi rendszer, társadalom
- Társadalomba való beilleszkedés feltételei – intézmény és a nevelők hol tudnak ebben segíteni?
- Fiatalokra gyűjtőfogalom, hogyan definiálná őket? Rendszerfejlesztés, személyes vélemény, egyéni tapasztalatok, ideális – rendszer

Melléklet 4.

Interjúvázlat Fiatalokorúak

Személyes adatok, családi háttér

- életkor, iskola, bekerülés ideje, kikerülés várható ideje
- családi háttér (szülők, testvérek, párkapcsolat, kivel élt, ki nevelte, család társadalmi helyzete)
- családi devianciák
- szülőkkel való kapcsolat
- testvérekkel való kapcsolat
- iskolai eredmények, tanárokkal való kapcsolat
- személyes érdeklődés, hobby

Barátok

- barátokkal való kapcsolat
- barátokkal való közös programok, szórakozás
-

Intézeti élet

- napi program (iskola, munka, csoportfoglalkozás) – teljes nap elmesélése
- szobatársak, benti barátok
- nevelőkkel való kapcsolat
- felügyelőkkel való kapcsolat
- ami jó, ami rossz az intézeti életben
- kinti kapcsolattartás (szülők, barátok, testvérek) – változott-e?
- intézet segít-e a kapcsolattartásban?
- pszichológussal, szociális munkással van-e kapcsolata?

Jövő

- tervek a jövőre nézve (iskola, munka)
- hova megy, mire számít, foglalkoztatják-e ezek a kérdések?
- intézet segíti-e, hogy kint könnyebb legyen?
- Véleménye szerint nehéz-e az újrakezdés, miért?
- kitől vár segítséget? (barátok, család, nevelők, pártfogó)
- ideális jövőkép, 5-10 év múlva hogyan szeretne élni, mennyire reálisak ezek az elképzelések szerinte (lakás, anyagi helyzet, saját család alapítás)

Melléklet 5.

Interjúvázlat Szülők

Személyes adatok, családi háttér

- életkor, iskolai végzettség
- gyermeke mikor került be, kikerülés várható ideje
- családi háttér (házastárs / élettárs, gyermekei, kivel él, anyagi helyzet, lakáskörülmények)
- családi devianciák
- gyermekével, gyermekeivel való kapcsolata
- gyermeke iskolai eredményei, tanárokkal való kapcsolat
- gyermeke személyes érdeklődése, hobbyja

Gyermek barátai

- mennyire ismeri a gyermeke baráti kapcsolatait?
- barátokkal való közös programokról mit tudott?

Büntetőügy

- tapasztalat rendőrséggel, ügyvéddel, ügyésszel, bíróval?
- mennyire viselte meg a családot és a gyermeket az ügy?
- mennyire viselte meg az ítélet, illetve az intézetbe való kerülés?
- szűk környezet (szomszédok, barátok, iskola) mit tud a gyermekről?
- hogyan reagáltak?

Intézeti élet

- mit tud a gyermek napi programjáról (iskola, munka, csoportfoglalkozás) szobatársak, benti barátok
- nevelőkkel való kapcsolat – gyermeké és a családé
- felügyelőkkel való kapcsolat – gyermeké és a családé
- hogyan értékeli az intézetben folyó szakmai – nevelési – munkát?

Jövő

- mit gondol, gyermeke mit szeretne csinálni, ha kikerül (iskola, munka) – és Ön mit gondol?
- miben tud segíteni a gyermekének, hogyan fogadja majd a család?
- mit gondol, intézet segíti-e hogy kint könnyebb legyen a visszailleszkedés
- kitől vár segítséget? (gyermekvédelem, intézmény, önkormányzat)
- mit gondol, gyermeke kinti és benti kapcsolatai megmaradnak-e kikerülés után?
- ideális jövőkép, 5-10 év múlva hogyan szeretné látni gyermekét, mennyire reálisak ezek az elképzelések Ön szerint (lakás, pénz, saját család alapítás)

Melléklet 6.

Interjúvázlat bíró

Háttér

- Iskolai végzettség
- Foglalkozás, korábbi tapasztalatok
- Miért választotta ezt a hivatást?

Munkahely

- Napi munka
- Munkakörülmények

Fiatalkorú elkövető esetén milyen joghátrányt alkalmaznak

- fiatalkorú elkövető esetén mi az alkalmazandó joghátrány célja
- mikor rendelnek el fk. börtönt
- mikor rendelnek el javítóintézeti nevelést
- egyes cselekmények társadalomra való veszélyesség szerinti súlyozása
- a családi háttér mekkora súllyal számít az elrendelésnél
- a bírói csoportban szerveznek e látogatásokat végrehajtási helyekre
- véleménye szerint a szociális és a büntetőjog területén lévő intézmény hatékonysága a pusztán büntetőjogi börtönnel szemben
- véleménye szerint milyen nevelési munka folyik a javítóintézetben, fiatalkorúak börtönében
- saját véleménye szerint a fiatalkorúakkal szemben alkalmazott joghátrány eléri e célját, ha igen, kap e valami visszajelzést az intézettől, pártfogótól
- a visszaesés szempontjából kap a valamilyen visszajelzést
- előzetesben lévónél a nevelői véleményt mennyire veszik figyelembe

Előzetes letartóztatás

- fiatalkorú esetén hogyan rendelik el, melyik, milyen bírói fórum
- mitől függ a végrehajtási hely (javítóintézet, rendőrségi fogda) megválasztása
- mennyire tartja hatékonynak, hogy a Tolnai utcában működő, általában felnőtt elkövetőkkel foglalkozó bírói csoport dönt a fiatalkorúak vonatkozásában is az előzetes letartóztatásról
- mi alapján szüntetik meg az előzetes letartóztatást
- az ügyeletes bírónak mi a feladata a csoportban
- a bíró, aki fiatalkorúakkal foglalkozik, az ügyeleti munka mellett el tudná e látni a fiatalkorúak vonatkozásában az előzetes letartóztatás eldöntésének feladatát?

Saját tapasztalati alapján a rendszer hibái, miben lehetne fejleszteni a beilleszkedést!

Melléklet 7.

Interjúvázlat tárgyaló ügyész

Háttér

- Iskolai végzettség
- Foglalkozás, korábbi tapasztalatok
- Miért választotta ezt a hivatást?

Munkahely

- Napi munka
- Munkakörülmények

Fiatalkorú elkövető esetén milyen joghátrányt alkalmaznak

- fiatalkorú elkövető esetén mi az alkalmazandó joghátrány célja
- mikor indítványoznak fk. börtönt
- mikor indítványoznak javítóintézeti nevelést
- egyes cselekmények társadalomra való veszélyesség szerinti súlyozása
- a családi háttér mekkora súllyal számít az indítványozásnál
- az ügyészi csoportban szerveznek-e látogatásokat végrehajtási helyekre
- véleménye szerint a szociális és a büntetőjog területén lévő intézmény hatékonysága a pusztán büntetőjogi börtönnel szemben
- hogyan értékeli a nevelési munkát a javítóintézetben, fiatalkorúak börtönében
- véleménye szerint a fiatalkorúakkal szemben alkalmazott joghátrány eléri-e célját, kap-e visszajelzést az intézettől, pártfogótól
- a visszaesés szempontjából kap-e valamilyen visszajelzést
- előzetesben lévénél a nevelői véleményt mennyire veszik figyelembe
- milyen gyakorisággal dönt a bíró az indítványuk alapján
- milyen típusú statisztikát gyűjtenek, milyen főbb tendenciákat lát
- javítóintézet feletti törvényességi felügyeletet ellátó ügyésztől kapnak-e információt az intézet működésére vonatkozóan

Előzetes letartóztatás

- fiatalkorú esetén hogyan rendelik el, melyik, milyen bírói fórum
- mitől függ a végrehajtási hely megválasztása
- mennyire tartja hatékonynak azt, hogy az előzetes letartóztatásról a Tolnai utcai csoport dönt, akik általában felnőtt elkövetőkkel foglalkoznak
- mi alapján szüntetik meg az előzetes letartóztatást
- működik-e náluk ügyeletes ügyész, ha igen, mi a feladata
- amennyiben az ügyeletes bíró az ügyeleti munka mellett látná el a fiatalkorúak vonatkozásában az előzetes letartóztatás eldöntésének feladatát, a főügyészség tudna-e ügyészt biztosítani a meghallgatásra

Saját tapasztalati alapján a rendszer hibái, miben lehetne fejleszteni a beilleszkedést!

Melléklet 8.

Interjúvázlat törvényességi felügyeletet ellátó ügyész

Háttér

- Iskolai végzettség
- Foglalkozás, korábbi tapasztalatok
- Miért választotta ezt a hivatást?

Munkahely

- Napi munka
- Munkakörülmények

A javítóintézet működéséről

- milyen típusú ellenőrzést végez
- milyen gyakorisággal ellenőriz
- mely intézményekbe jár rendszeresen
- munkájáról kinek számol be
- munkája eredményeiről tájékoztatja-e a tárgyaló ügyészeket
- munkatapasztalatai
- problémák gyakorisága, típusai
- neveltekkel találkozik-e
- rendszer működésével kapcsolatban milyen hiányosságokat tapasztal, ezek orvoslására milyen módszereket tartana elképzelhetőnek
- nevelők munkáját hogyan értékeli
- a gyerekek szociális helyzetéről mit tud mondani
- szülőkkel kerül-e kapcsolatba
- statisztikai adatokkal rendelkezik-e, milyen adatokra lenne még szüksége

Saját tapasztalati alapján a rendszer hibái, miben lehetne fejleszteni a beilleszkedést!

Irodalom

- Dr. Gibicsár Gyula: A gyermek- és ifjúságvédelem az ügyészi jogalkalmazási tapasztalatok tükrében. – in: Család, Gyermek; Ifjúság 2000./1. 12.évf.
- Herczog Mária: Gyermekvédelmi kézikönyv. - KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft, Bp., 2001.
- Kerecsi Klára: Láthatatlan bűnelkövetők és kézzelfogható börtönök, avagy kell-e Magyarországnak börtönépítési program? – in: Esély 2000/5.
- Tájékoztató a gyermekkorúak és fiatalkorúak bűnözésével összefüggő egyes kérdésekről. Legfőbb Ügyészség, Budapest, 2000.
- Dr. Frech Ágnes: A fiatalkorúak bűnelkövetési tendenciái és az ítélkezési gyakorlat alakulása az 1995. évi XLI. törvény hatálybalépése óta. – in: Család, Gyermek, Ifjúság 2000/1. 9. évf.
- Dr. Utasi Judit: A javítóintézetből elbocsátott fiatalkorúak pártfogó felügyeletének eredményessége 1991-1996. – in: Kriminológiai tanulmányok XXXVIII. OKRI, Budapest, 2001.
- Rózsa János: A bűnözés alakulása és a kriminálstatisztika – in: Devianciák Magyarországon, Közélet Kiadó, 1994.
- Kolozsi Béla: Deviancia – Gondolat, Budapest, 1992.
- Gönczöl Katalin – Kerecsi Klára: Deviancia szociológiája Szöveggyűjtemény a szociális szakképzés számára, ELTE – Szociálpolitikai Tanszék és a T-Twins Kiadó, 1993.
- Rácz József: Devianciák - Új Mandátum, Budapest, 2001.
- Orell Ferenc János: A fiatalkorúak pártfogó felügyeletéről a vádelhalasztás tükrében ügyészi szemmel (Család, Gyermek, Ifjúság 2002/4.)
- Fellegi Borbála: Resztoratív szemlélet alkalmazása a középiskolai oktatásban (Család, Gyermek, Ifjúság 2002/1.)
- Gönczöl Katalin: Büntetőpolitika és szociálpolitika (Jogtudományi Közlöny 1989/6.)
- Boza Imre: Próbára bocsátva! (?) (Család, Gyermek, Ifjúság 2000/5.)
- Fenyvesi Csaba: A védő a fiatalkorúak elleni külön eljárásban (Család, Gyermek, Ifjúság 2001/6.)
- Tóth Andrea: Gyermekkorú Bűnelkövetők (Család, Gyermek, Ifjúság 2001/6.)